www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

ھەمزە نامە ①

غەرىب خەستە

نەشرگە تەييارلىغۇچى: مەھەممەتتۇردى مىرزىئەخمەت

ھەزرەتى ئەمىر يەتتە ياشلاردا خاجە ئۇمرى، خاجە مۇقبىل بىلەن خۇ-
رۇج قىلىپ، مەككەنىڭ باجنى پادىشاھغە بەرمەي، دۇدى ئەسەسنى
چەھارسۇنىڭ تۇبرۇكىگە سوقۇما قويغانلارنىڭ بەيانى

ئاچىپ بۇ ھىكايەتنى كۆرمەك كېرەك،
بۇ سۆزلەرنى ئوبدان ئىشتىمەك كېرەك.
ئەمىر شەھر بازارىنى كۆرگەنى،
كى دەججال ئەسەس ئىلكىدە ئۆلگەنى.
قىلۇر بۇ رىۋايەتنى ھەم راۋىلەر،
ئۇچ-ئۆيلەن شەھەرگە كىرىپ ئېردىلەر.
يۈرۈر ئېردىلەر ھەرتەرەپكە قاراپ،
كېلۇر بىر كىمەرسە قولدا شەراب.
كى بىر مەست كېلۇر ناسەزالار ئوقۇپ،
كۆتەرتىپدۇرۇر بى يىگتىنى سوقۇپ.
فەلەككە يېتىپدۇر ئانىڭ نالەسى،
كى تاشلاپ قۇتۇلماقغە يوق چارەسى.
ئەمىر رەھىم ئەيلەپ مۇنىڭ ھالىغە،
غەزەب قىلدى قوي دەپ بۇ گۇمراھىغە.
بۇ مەلئۇننى دۇدى ئەسس دەر ئىدى،
ئەمىر: «بۇ يىگتىنى قويۇپ بەر» دېدى.
سالىپ كۆز ئەمىرگە ئۇزاتتى بۇ قول،
غەرەز بىر ئۇراي، ئۆلسۇ دەپ ئېردى ئول.

ئەمان بەزمەيىن ئۇردىلار شىرى مەرد،
ئاتىدىن ئۇچۇپ بولدى ئول گەردۇ گەرد.
چىقىپ غۇلغۇلە خەلقىدىن رەڭ بەرەڭ،
يىغىلدى خەلايىق، بىروق قىلدى جەڭ.
يۈلۇپ چاسۇنىڭ تۇبرۇكىنى ئەمىر،
كەبۇتەر مۇئەللەق تۇتۇپ سالدى بىر.
كىشى ئۆلمەگەن بۇ سىفەت جەڭ بولۇپ،
قۇتۇلدى قاچىپ كۇفر ئىلى تەڭ بولۇپ.
كى ئاندىن ئۇچ-ئۆيلەن چىقىپ يۈردىلەر،
بۇ تاھىرنىڭ ئۆيىگە كەلدىلەر.
يېتىپ كەلسەلەر ئۆيىگە ۋەقتى شام،
قويۇپدۇركى ئوت ئۆيلەرىگە تەمام.
كى يىغلايدۇ بىر مەزلۇمى ئانچۇنان،
دېدىلەر: «نېمە يىغلادىڭ، ئەي جەۋان؟»
دېدى: «مەن بۇ ئىشلار ئۇچۇن يىغلادىم،
ئەبۇ تاھىرنىڭ كۆچى مەن ئىدىم.
كېلىپ شاھنىڭ يارلىغى تىزۇ تۇن،
كى باغلاپ ئەبۇ تاھىرنى بۇ كۇن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

كى دۇدى ئەسەسىنىڭكى خەلقى چىقىپ،
بۇ ئۆيگە بۇلانلار قىلىپ ئوت ياقىپ.
بۇ ئىشلارنى ئول شاھنىڭ ئاڭلاتىپ،
ئالىپ كەتتى ئۆلتۈرگەلى باغلاتىپ.»
خاجە ئۇمرى دېدى: «يا ئەمىر، مەن باراي،
تۇرۇڭ مۇندا سىز، مەن ئانى ئاجراتاي.»
ئەمىر قالدى مۇقبىل بىلەن ئولتۇرۇپ،
خاجە ئۇمرى رەۋان ئولدى فۇيە ئۇرۇپ.
ئىبەرگەنگە يالغۇز خاجە ئۇمرىنى ھەم،
ئەمىرگە پەرىشانلىق تۇشتى غەم.
ئەمىر يۈردىلەر ئارقەسىدىن رەۋان،
يېتىپ ئىردىلەر چارسۇغە ئول زەمان.
كى دەججال ئەسەسنىڭ قولىدا كوزە،
كېلۇر مەست ئانداغ، ئىچىپدۇر بوزە.
يولۇقتى بۇ سەگ ماڭلايىنى تۇتۇپ،
شەلارىملىق ئەتتى ئەمرنى كۆرۈپ.
بۇ ئىشنىڭ ئەمىر بولدىلار دەرغەزەب،
تۇتۇپ ئوڭدا ياتقۇزدى سىزگە بۇ دەپ.
ئالىپ چارسۇنىڭ تۇگرۇكىنى بۇ دەم،
سوقاما قىلىپ قويدىلار، كەتتى غەم.
كى ئاندىن ئۆتۈپ كەلدى زىندان سويان،
دېمىش ئىردى ھالا «خاجە ئۇمرى قايان.»
تاپىشتى خاجە ئۇمرى بىلەن ئۇشبۇ ھال،
تۇشۇپ ھەم بۇ زىندانىغە دەرمەھال.
ئەبۇ تاھىرنى خەلاس ئەتتىلەر،
كى تۇن ھەسسەسىدە چىقىپ كەتتىلەر.
ياروپ مەيل قىلدى فەلەككە قۇياش،
شەھەردە قىلىپ غۇلغۇلە پىرۇ ياش.
مەدايىن ئىچىدە بولۇپ ماجەرا،
دەر ئىردى كۆرۈپ: «بۇ نە يەڭلىغ بەلا؟»
يىغىلدى خەلايىق ئۆلۈك باشىغە،
بۇلار كىردى نۇشىرۋان قاشىغە.
دېدى: «پادىشاھا، بۇ ئۆتكەن كېچە،
فەساھاد ئىشلار بولۇپدۇر نېچە.
كى بىز مۇنداغ ئىشلارنى كۆرگەن ئەمەس،
بۇرۇن كوھنەلەردىن ئىشىتكەن ئەمەس.

كى دۇدى ئەسەسىنىڭ ئۇچۇپدۇر باشى،
بولۇپ لەختە-لەختە بۇرۇنۇ قاشى.
كى دەججال ئەسەس چارسۇدا ئۇشبۇ رەڭ،
سوقاما قويۇپدۇر، ئانى بىر كۆرەڭ.
كى زىنداندا قى ئۇچ گۇنەھكارىنى
ئالىپ، ئۆلتۈرۈپ زەڭگى بەدكارىنى.
تەماشا ئانىڭ ئۇشبۇ قىلغان ئىشى،
بەغايەت يۇرەكلىك ئىكەن ئول كىشى.»
ۋەزىرلەر، ئەمرلەر كېلىپ بىر-بىرىن،
قويۇپ يۈز تۇمەن تەھسىنۇ ئافەرىن.
دېدى شەھ: «بۇ قايداغ كىشىدۇر، تاپىڭ،
يۈرۇپ، جاھ بېرىپ، ھەر تەرەفكە چاپىڭ.»
كى ۋاقىف بولۇپ خاجە جۇمھۇر ھەم،
قوپۇپ دېدى: «ئەي شاھى ئالىي كەرەم.
بۇ ئىش بولسە فەرزەندلەرنىڭ ئىشى،
قىلالماس يەنە ئاندىن ئۆزگە كىشى.»
قوپۇپ بۇ ھەرامزادە بەختەك ھەمان،
كېلىپ دېدى: «ئەي شاھى ئالىي زەمان.
ئەرەب بەچچەلەرگە قىلىپ پەرۋەرىش،
ساڭا ئۇشبۇ رەسۋاچىلىق بولدى ئىش.»
بار ئىردىكى زىندانىدا ئون ئەرەب،
ئوشۇل دەم بىروق شاھ قىلدى غەزەب.
دېدى: «چارسۇغە ئون ئەرەبنى ئاسىپ،
كى ئۆلتۈر تاراپ، پۇت-قولىنى كېسىپ.»
خاجە ئۇمرى بۇ ئىشلاردىن ئالدى خەبەر،
ئايىتتى ئەمرگە كېلىپ ئۇشبۇ ئەر.
ئەمر، خاجە مۇقبىل، خاجە ئۇمرى ھەمان،
ئەمر ئالدى شەمشىرنى بەرمەي ئەمان.
يالاڭ باشلارىنى، قىلىپ سىينە چاك،
دەپ ئەللاھۇ ئەكبەر بەيەزدانى پاك.
چاپىپ قىلدى دۇ ھەسسە بىرنەچچەنى،
كى مۇش بىرلە ئۆلتۈردى بىر ھەسسەنى.
قاچىپ ئۆزگە قالغانلارى بىر بۆلەك،
دېدى: «بىر نەفەس بىزگە بۇجان كېرەك.
ئەجايىب بەھادۇر ئىكەن ئول ئوغۇل،
كەبۇتەر مۇئەللەق قىلۇر سۇنسە قول.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

ئەرەبلەرنى مۇنداغ خەلاس ئەتتىلەر،
كى دەرۋازەدىن ھەم چىقىپ كەتتىلەر.
رەۋان بولدىلار كۇفە شەھرى سويان،
تەماشا قىلىپ بۇ شەھەرنى بۇ يان.»
بار ئېردى سۇفەرباز دەپ بىر كىشى،
ئانىڭ كۇشتىن ئالماقلىق ئېردى ئىشى.
كىشى بولماس ئېردى بەرابەر ئاڭا،
بەرابەر بولالماس دىلاۋەر ئاڭا.
مۇسەللەم خەتنى ئالىپ شاھدىن،
كېلۇر ئېردى ئول شاھى دەرگاھدىن.
بۇ يەردە مۇلاقات بولدى ئەمر،
ئانىڭ بىرلە كۇشتىن ئالىشتىكى بىر.
ئەمرنىڭ تاپىپ قوللارى زەخم ھەم،
كى مەسجىدى ئالىيغە قويدى قەدەم.
كېچە ياتتى، كۆپ بولدى غەم-غۇسسەسى،
بولۇپدۇر ئەمر قويسە تۇن ھەسسەسى.
كى مۇقبىل، خاجە ئۇمرى ياتۇر ئۇيقۇدا،
ئەمر قويتى ئاھىستە ئەيلەپ ندا.
ئەمر قۇدرەتۇللاھ خەلىل قاشغە،
تەھارەت ئالىپ كەلدىلەر باشغە.
قويۇپ باشنى سەجدەگە ئول زەمان،
ئاقىزدى ياشنى كۆزىدىن رەۋان.
ئوقۇپ يىغلادى بۇ مۇناجاتىنى،
كى ھەقدىن تىلەپ ھەرنە ھاجاتىنى.
بارىپ كۆزلەرى ئۇيقۇغە ئول زەمان،
ئىشكلەر ئاچىلمىش ئوچۇق ئاسمان.
دىدىلەر: «خەلىل ئوغلى ئىسھاق بىز،
تولا غەم يىمەڭ، ئەي ئەبۇلئالى، سىز.
قىلۇرمەن بەغايەت ساڭا مەن نەزەر،
قولۇڭ بولسە مەجرۇھ، بولماس زەرەر.
ئەمرگە بەيان ئەيلەدى ئىسمىنى،
قولىدا سىلاپ ئول زەمان جىسمىنى.
ۋە ئەي قۇدرەتۇللاھ، بۇ يەردىن قويۇڭ،
مېنىڭ بىر ئاتىم مۇندا باردۇر توقۇڭ.
سىيەھ ئاتى قىپتاس دەرلەر ئانى،
ئاسپەمەن ئاڭا ئوق بىلەن يايىنى.
قىلۇر ھەمىلە ئول سىزنى كۆرگەن زەمان،
كى يەتكۇر سەلامىنى بارماق ھەمان.
كى ئاندىن ساڭا رەم بولۇر ئۇشبۇرەڭ،
مىنىپ ئۇشبۇ ئاتنى، قىلىڭ ئۆزگە جەڭ.»
ئەمرگە بۇلار ئانچە تالىب بولۇپ،
چىقىپ كەتتى ئاسمانغە غايىب بولۇپ.
ئەمر ئۇيقۇدىن ئويغانىپ قويتى چۇست،
بولۇپدۇر قويۇپ باقسە قول تەندۇرۇست.
كى يۇرگەن تۇتۇغلۇق قولىدا بۇ ھال،
كېلىپ شادلىقلار، كېتىپدۇر بۇ ھال.
يارۇپدۇر كۆڭۈلنىڭ ئىچى قاتما قات،
تۇرادۇر تۇشۇپ كەلسەلەر ياخشى ئات.
بەيان قىلسە كەلمەس سىفەتكە يەقىن،
ئەدا بولماغاي ئۆلگەچە مۇتلەقىن.
كۆرۈپ ئات، ئەمرگە يۇگۇردى ھەمان،
سەلامىنى يەتكۇردى بەرمەي ئەمان.
يەقىن كەلدى توختاپ ئەمر قاشغە،
كى يۇرگەننى سالدى تۇتۇپ باشغە.
بىلىگە ئاسىپ ئوق بىلەن يايىنى،
سەۋارە بولۇپ ئاتنى، گۈلزارىنى
يۇرۇپ ئېردى بىر نەچچە ھالا قەدەم،
يەنە بۇ سەۋارە يېتىپ كەلدى ھەم.
كېلىپ: «جىبرەئىلمەن» دىدى تېزۈتۇن،
«كى فەرمانى ھەق بىرلە كەلدىم بۇ كۇن.
سىپاھگەرچىلىك ئۆرگەتۇرگە ساڭا،
كى فەرمان ئېتىپ ھەق تەئالا ماڭا.»
كى تەئلىم بېرىپ ياخشى ئۆرگەتتىلەر،
كى ئالدىدا غايىب بولۇپ كەتتىلەر.
خاجە ئۇمرى ياتىپ ئىككى ئۇچ تولغانىپ،
ئەمر يوق قويۇپ باقسەلەر ئويغانىپ.
باقىپ دىدى: «ھالا، بۇ كەتتى قايان؟»
بىروقكىم يۇگۇردى ئۇيانۇ بۇ يان.
تاپالماي بولۇپ ئېردى بۇ ئىنتىزار،
چىقىپ ئات بىلە كەلدى بىر شەھسەۋار.
ئەجەب بۇرقەدۇ تارتىپدۇرۇر باشغە،
بارادۇر ئۆتۈپ كەلمەيىن قاشغە.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

خاجه ئۇمری بۇ ئاتنغه قىلىپ زەۋقىنى،
دېدی: «ئەي بەرادەر، ساتامسىز مۇنى؟»
دېدی: «كىم يۈگۈرسه ئاتىمدىن ئاشىپ،
بېرۈرمەن ئاڭا ئاتنى قول باغلاشىپ.»
خاجه ئۇمری يۈگۈرماقنى قىلدی قەبۇل،
چاپىشتی بۇ ئاتلىغ بىلەن، قالدی يول.
تېگىپ تاشغه ئول زەمان بارماقی،
يىقىلدی خاجه ئۇمری، ئۇچۇپ تىرناقی.
مۇنىڭ دەردىگه يىغلابان زار-زار،
ياتۇر ئېردی مۇندا بولۇپ ئىنتىزار.
يېتىپ كەلدی بىر ئالىي هىممەت كىشی،
كىشىگه ئانىڭ ئوخشامايدۇر ئىشی.
كېلىپ قاشلارىغه تەرەههۇم قىلىپ،
پۈتىنی سىلاپ قويدىلار دۇم قىلىپ.
تىزىغه قويۇپ باد ئىله مۇهرىنی،
چوجۇپ تىزلاری بىرله باغلاپ ئانی.
سىلاپ بارچه ئەئزاسىنی ئىلكىده،
ئەداۋەت-كىنه قويمايىن كۆڭلىده.
دېدی ئولكی: «مەغرىبده قويساڭ قەدەم،
كېلۈرسەن بۇ قىرق كۈنده مەشرىقغه هەم.
بۇ ئەييارلىقلارنی تەئلىم بىرىپ،
يەنه بازلىق ئۆرگەتىپ دەم بېرىپ.
كی ئەييارلىق ئۆرگەتىپ نەچچه خىل،
دېدىلەر ئوشۇل دەم: «فەقىر جىبرىئىل.»
بولۇپ كەتتی غايىب بۇ سائەتكىنه،
خاجه ئۇمری بولۇپدۇر سەلامەتكىنه.
قىلىپ تۇرسه بۇ ئىشغه شۇكری سەنا،
چاپىشغان قارا ئاتلىغ كېلەدۇر يانا.
خاجه ئۇمری دېدی: «هاي ئاكا، سىز تۇرۇڭ،
كی مەندىن يۈگۈرماقنی ئەمدی كۆرۈڭ.»
بۇ چاپتی، خاجه ئۇمری يۈگۈردی هەمىن،
خاجه ئۇمری ئۆتۈپ، قالدی ئاتلىغ كېيىن.
كی توختاپ دېدىلەر: «قانی ئاتنی بەر،»
بۇ ئاتلىغ دېدی: «بەرمەگۈم بىخەبەر.
ئوشۇل ئادەمنی فەقىر بىر كۆرەي،
ئەگەر بولسه لايىق بۇ ئاتنی بېرەي.»

نىقابىنی ئالدی يۈزىدىن ئەمىر،
تونۇشتی ئىكەۋلەن، يەنه بولدی بىر.
قىلىپ بۇ بىشارەتكه كۆپ شادلىق،
قىلىشتی مۇبارەك بىلەن بادلىق.
يېتىپ بۇ شەهەرگه يۈرۈپ بىر نېچه،
كی ئاندىن تاڭ ئاتتی يارۇپ بۇ كېچه.
سۇفەربازنىڭ زەخمىدىن بۇ ئەمىر،
يەنه كەلدىلەر كۇشتىن ئالماقغه بىر.
كېلىپ بولدىلار روبەرو ئول زەمان،
ئالىپ ئۇردىلار ئەسلی بەرمەي ئەمان.
كېتىپ ئەقلىدىن بۇ يارىم جان بولۇپ،
ئەمىرگه قاتىلدی مۇسۇلمان بولۇپ.
چىقىپ كۇفەنىڭ شەهرىدىن يۈردىلەر،
كی ئاندىن يۈرۈپ مەككەگه كەلدىلەر.
كی بىر مەرهەبا تائىفه خەلقىدىن،
كېلىپ مەككەگه ئۇشبۇ سەگ بەلخىدىن.
كی سەهرادا قونمىش ئىدی بۇ كېچه،
كی تۇشنی پەرىشان كۆرۈپ بىر نېچه.
دېدی: «ئەي خاجه ئۇمری، قويۇڭ سىز بۇيان،
باريڭ مەككەگه، تۇش كۆرۈپمەن يامان.»
خاجه ئۇمری رەۋان ئولدىلار تىزۇ تۇن،
يېتىپ مەككەگه كەلدىلەر ئۇشبۇ كۈن.
كىرىپ خاجەنىڭكی قاشىغه بۇ ئەر،
كی ۋاقىف بولۇپ ئالدی ئاندىن خەبەر.
دېدی خاجه ئەبدۇلمۇتەلىب مۇنى:
«شىكارغه چىقىپ سىزله كەتكەن كۈنی.
يەمەن شەهرىدىن كەلدی بىر پەهلەۋان،
بەغايەت زەبەردەست، دىلاۋەر يامان.
ئىكەن يەئنی بەدمەست ئاتی ئانىڭ،
كی پۇر بولدی مۇندا سىفاتی ئانىڭ.
تىلەيدۇركی ئول يەتته يىللىق خىراج،
كی بەرمەكدىن ئۆزگه يەنه يوق ئىلاج.
خەلىلنىڭ سەرايىغه تۇشتی كېلىپ،
تۇرادۇر خەلايىقدىن ئالتۇن ئالىپ.
خەلايىق بىله كۇشتىن ئالماق ئۇچۇن،
شەهەرلەرگه شۇهرەتنی سالماق ئۇچۇن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

بەرابەر بولالماي ئاڭا ھېچكىم،
بېرىپ خەت ئاڭا شاھ بىرلە ھەكىم.
بۇلار قالمىش ئېردىكى بۇ داغدە،
ئەمىر مەككەگە كەلدى بۇ چاغدە.
تەمەننا قىلىپدۇر ئۆزىگە ئۆزى،
بۇ ھالەتدە تۇشتى ئەمرىنىڭ كۆزى.
ئەمىر كۇشتىن ئالماقغە قويدى قەدەم،
كى سەكرەپ بۇ مەلئۇن قوپۇپ تۇردى ھەم.
تۇتۇپ تاشلادىلار فەلەككە رەۋان،
بولۇپ گەردۇ گەرد ئاغزىدىن كەلدى قان.
شەھەرنى تۇتۇپ باريكەللاھ ئۇنى،
مۇبارەكلەدى مەككەلىغ بۇ كۇنى.
ئۆتۇپ نەچچە كۇن، ياز ئۆتۇپ قىش بىلەن.
ئەمىر بىر شىكار ئىختىيار ئەتتىلەر،
كى بىر كۇن شىكارغە چىقىپ كەتتىلەر.
خاجە ئۇمرى بۇ سۆز بىرلە كەتتى بەدەر،
بارىپ قىلدى مۇنداغ ئەمىرگە خەبەر.
ئەمىر بىرلە مۇقبىل، خاجە ئۇمرى بۇ دەم،
ئۇچ-ئۆيلەن قوپۇپ قويدى يولغە قەدەم.
يۇرۇپ تېزۇ تۇن كېچە-كۇندۇز بىروق،
كېتىپدۇر بۇ سەگ، مەككەگە كەلسە يوق.
ھەمە مەككەنىڭ چوڭلارى فۇل ئالىپ،
مۇنىڭ ئارقەسىدىن كېتىپدۇر ھارىپ.
ئەمىر ئاڭلادىلار بۇ سۆزنى ۋەلې،
قەدەم قويدى فۇل-مالىنى ئالغالى.
كى بىر چەشمەگە يەتتى ئۇن كۇن يۇرۇپ،
كېلىپ تۇشتىلەر بىر دەرەختنى كۆرۇپ.
تۇشۇپ سائەتى ئولتۇرۇپ ئېردىلەر،
مەدايىن تەرەفدىن كېلىپ سەۋداگەر.
كۆرۇپ كارۋانلارغە بىر تۇشتى غەم،
بار ئېردى قاراقچى بۇ سەھرادا ھەم.
دېدى: «بولماسا ئول قاراقچى چوقۇم،
كى مۇنداغ ياتارمۇ بولۇپ ئانداغۇم.»
ئەمىرنى قاراقچى قىلىپ بۇ خەيال،
دېدى: «ئۆلمەيىن كەتسەغۇ ياخشى مال.»
بىرى دېدى: «بۇ يەرگە تۇشمەك كېرەك،
قالاپ ئوتنى ساقلاپ يۇرۇشمەك كېرەك.
كى ئاھستە تۇن ھەسسەسىدە قوپۇپ،
كى ئاندىن قاچالمىڭ ئېشەكنى توقۇپ.
مۇنىڭدىن بۆلەك يوق ئىلاجى يانا،
تۇشۇڭلار شۇبۇ يەرگە ئاستاغىنا.
بۇ يەرگە تۇشۇپ ئول زەمان كارۋان،
ئوتۇننى يىغىپ ئاشغە قويدى قازان.
يېدى كارۋان ئاشنى تەييار ئېتىپ،
ئەمىر ئاش بېرۇر دەپ تەمەئىدە ياتىپ.
ئاچ ئېردى ئەمىر ئۇشبۇ كۇن، ۋادەرىغ،
ئەگەر بەرسە ئىچكەي ئىدىلەر ئاريغ.
ياتۇر ئېردى ئاش بەرمەدى دەپ ئەمىر،
قەلەندەر بار ئېردى ئاراسىدە بىر.
ئالىپ ئىلكىگە كۇشتە كاسەنى ھەم،
تىلەپ ئاش ھەمە كارۋاندىن بۇ دەم.
قەلەندەر مۇنى تولدۇرۇپ ئاشىغە،
ئالىپ كەلدى ئاشنى ئەمىر قاشىغە.
خەيالى قەلەندەرنىڭ ئېردىكى بۇ،
«بەيباندا يۇرگەن قاراقچى شۇبۇ.
كى بولسام مۇنىڭ بىرلە ھەققى تەئام
كى شايەد مېنى قىلماغاي قەتلى ئام.»
قىلىپ بۇ ھەۋەس بىرلە ئاشنى ئالىپ،
ئەمىر قاشىغە كەلدى بۇ يالبارىپ.
كېلىپ بۇ دېدى: «ئەي قاراقچى بېگىم،
كى مەن بىر قەلەندەر گەدايى تېگىم.
كى تۇرغان تۇرۇق مەندەدۇر ئۇشبۇھال،
بۇ جەندەمدىن ئۆزگە يەنە يوقتۇ مال.
كى ئۆلتۇرمەيىن مەن فەقىر زارنى،
تىرىك قويسەلەر بۇھەئى خارنى.»
دەپ ئېردى بۇ سۆزگە ئەمىر كۇلدىلەر،
«كاساڭنى يەنە ساقلاغىل» دېدىلەر.
«بېرەي ئەشرەفنى ساڭا تولدۇرۇپ،»
بۇ سۆزگە قەلەندەر دېدىلەر تۇرۇپ:
«خوجام، ئەشرەفى كارۋانلاردا يوق،
ئانى بىھۇدە ئۆلتۇرۇپ ئاتمە ئوق.
فۇلى يوق، يۇكى زاك ئىكەن قاتما قات،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری

باری بىر قازان، ئۈچ تېشەك، ئالتە ئات.»
بۇ سۆزلەرنى دەپ يانداللار يەر ئۆپۈپ،
بۇ سۆزلەشكەنمىن كارۋانلار كۆرۈپ.
دېدى: «مۇنداقى ئول قەلەندەرغىنە،
بولۇپ ئول قاراقچى بىلەن بىرگىنە.
قولىدە ئىشارەت قىلادۇر باقىپ،
كى سۆز ئۆرگەتىپ ياندى بىزنى چاقىپ.
بولۇپ بىزگە ھەمراھ، يەپ ئاشۇ نان،
تويۇپ قارنى ئاشقە، باربېدۇر ئۇيان.
قەلەندەر كېلەدۇر، كۆرۈڭلار ئانى،
كى ئەمدى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈڭلار ئانى.»
دەپ ئېردى بىروق خەلقى سوقتى تاياق،
مۇنى ئۆلدى دەپ تاشلادىلار يىراق.
كى فۇرسەت ياتىپ بۇ كۆزىنى ئاچىپ،
ئەمىر قاشىغە كەلدى ئاندىن قاچىپ.
دېدى: «ئەي قاراقچى خوجام، بىلمەدىم،
كېلىپمەن بايا يالغان ئايتىپ ئىدىم.
مۇنىڭدا جەۋاھىر تولا رەڭ-بەرەڭ،
كى ئالتۇن-كۈمۈش گەۋھەرى بار كۆرەڭ.
كى قۇندۇز، قاما، ئەشرەفى، ھەرنە مال،
ئانى ئۆلتۈرۈپ ئالسالار، بۇ ھەلال.»
ئەمىر دېدىلەر: «مەن قاراقچى ئەمەس،
بۇ يەڭلىغ يامانلىقنى قىلمە ھەۋەس.»
قەلەندەر دېدى: «ئەي خوجام، مەن قۇلۇڭ،
مېنىڭ خاتىرىمدىن قاراقچى بولۇڭ.»
ئەمىر ياخشى سۆز بىرلە توختاتتىلار،
ئانى يانلاردا تۇتۇپ ياتتىلار.
قەلەندەر ياتىپ ئورنىدىن قوپۇچە،
قاچىپ كارۋانلار كېتىپدۇر كېچە.
باقىپ بۇ قەلەندەر ئۇ يانۇ بۇ يان،
كى يىغلاپ دېدى: «مەن بارايىن قايان؟»
ئەمىر دېدى: «بىزنىڭ بىلەن يۈر بۇيان،
بىز ھەم بارغۇمىز كارۋانلار سويان.»
قەلەندىرنى ئالدىغە سالدى قوپۇپ ئالدى،
كى ئاندىن رەۋان بولدى ئاتنى توقۇپ.
بەناگەھ بارۇر ئېردى يولدا كېتىپ،
كېلۈر ئېردى بىر يەردە تاغقە يېتىپ.
بۇ تاغ ئىچرە قەلئە نەمۇدار ئىدى،
مۇنىڭدا ئۇلۇغ پەھلەۋان بار ئىدى.
بىرىنى دەر ئېردىكى بەرقى يەمەن،
بىرىنىڭ ئاتى ئېردى رەئىدى يەمەن.
قاراقچى بولۇپ ئىككىسى يىلۇ ئاي،
ئېتىپ قەلئە، مۇنداغ قىلۇر ئېردى جاي.
يۈرۈپ ھەر تەرەف قىلمىش ئېردى ئويۇن،
كى سۇنماس ئىدى شاھلارغە بويۇن.
يېتىپ ئېردىلەر ئۇشبۇ يەرگە جەھان،
كۆزى تۇشتى ئانىڭ ئەمىرگە رەۋان.
ئوشۇل دەم كىشى بۇيرۇدى: «سەن ئايىت،
كى بەرسۇن ئاتىنى ماڭا ئول يىگىت.
ئانىڭدىن ئۆلۈمنىڭ گۇناھىن ئۆتەي،
كى ئۆلتۈرمەكمنى ۋەلې تەرك ئېتەي.»
يېتىپ ئول كىمەرسە ئەمىر قاشىغە،
ئەجەب بەرقى لامۇ كىيىپ باشىغە.
دېدى: «ئەي يىگىت سىزگە بۇ خۇش خەبەر،
ھەيال بولمە، يىلدام تۇشۇپ ئاتنى بەر.
ئۆلۈمدىن گۇناھىڭنى ئۆتتى سېنىڭ،
بۇ ئاتنى كۆرۈپ پەھلەۋانىم مېنىڭ.»
بولۇپ دەرغەزەب ئۇشبۇ سۆزگە ئەمىر،
دېدى: «كەل يەقنراق، قۇلاقىم ئاغىر.»
بۇ ئادەم يەقن كەلمىش ئېردى، تۇتۇپ
قولىغە قۇلاقنى بەردى يۇلۇپ.
ئاقىزىپ بۇ ئادەم كۆزىدىن بۇلاق،
يېتىپ كەلدى يىغلاپ، قولىدا قۇلاق.
كۆرۈپ رەئىدى، بەرقى ئوشۇل دەم قوپۇپ،
ئالىپ نەيزە ئىلكىگە ئاتنى توقۇپ.
ئىكەۋلەن چىقىپ كەلدى گويا بوران،
دېمىش ئېردى ھالا شول ئادەم قايان؟»
ئەمىر دېدىلەر: «شول كىشى مەنگىنە،
زېرىكمىش ئىدىم خۇب كېلىپسىزگىنە.»
يېتىپ قىلدى بۇ نەيزەسىنى رەۋان،
بېلىدىن ئەمىر تۇتتى بەرمەي ئەمان.
تۇتۇپ ئىككىنى ئىككى قولدا ئەمىر،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

كۆتەرمىش ئىدى يەرگە ئۇرماقنە بىر.
ئوشۇل دەم مۇسۇلمان بولۇپ كامران،
ئالىپ يۈردى باشلاپ مەكانى سويان.
كى ئانچە تەۋازىلە ئىزاز ئېتىپ،
كى شىرىن ھىكايەتنى ئاغاز ئېتىپ.
كى ئالتۇن-كۈمۈش زىرۇ زىۋەر ئاچىپ،
ئەمىر باشىدىن دۇرۇ گەۋھەر ساچىپ.
كى پىشكەچ قىلىپ رەڭ-بەرەڭ بارىنى،
سىپارىس قىلىپ مالۇ ئەمۋالىنى.
قەلەندەرگە كۈشتە كاسە تولدۇرۇپ،
ئاڭا بەرىلەر ئەشرەفى ئالدۇرۇپ.
بۇ ئىشغە قەلەندەر ھوشىدىن كېتىپ،
كى تەسلىمۇ بالايى تەسلىم ئېتىپ.
كى بەرقى يەمەن بىرلە رەئىدى يەمەن،
باراي بىللە دەپ تۇردى خىزمەتكە مەن.
ئەمىر دېدىلەر: «سىز تۇرۇڭلار بۇ دەم،
خۇرۇج ئەيلەسەم مەن، قويۇڭلار قەدەم.»
كى مۇندىن چىقىپ، خۇبلاشىپ كەتتىلەر،
يۈرۈپ يول يەمەن شەھرىگە يەتتىلەر.
سەرايغە كىلىپ تۇشتىلەر ئول زەمان،
ئەمىر دېدىلەر: «مەككەلىغلەر قايان؟»
تەمام مەككەلىغلەر قېرى ياشلىغىن
كى ئەبدۇلمۇتەلىب چوڭى باشلىغىن.
يەمەن شاھى قاشىغە كەلمىش ئىدى،
كى تارتىنغ خىراجىنى بەرمىش ئىدى.
ئىبەرگەن يەمەن شاھى بىر پەھلەۋان،
خاجە ئۇمرى سوقۇپ مەككەدە ئانچۇنان.
يامانلاپ خىراجىنى ئالماي شۇبۇ،
قىلىپ كۆپ سەياسەت، يانىپ ئېردى بۇ.
مۇنىڭ ئارقەسىدىن خىراجىن ئالىپ،
بارۇر ئېردى بۇ مەككەلىغ يالبارىپ.
ئەمىر قوغلاشىپ ئېردى بەرمەس ئۇچۇن،
ئەگەر يەتسە يولدا، ئىبەرمەس ئۇچۇن.
ئەمىر كەلگۈچە ئىلگەرى خاجەلەر
كېلىپ، بۇ سەرايغە تۇشۇپ ئېردىلەر.
قىلىپ خاجەلەر ئۇشبۇ تەدبىرىنى،
قويۇپ يۈك قاشىدا مۇبەششىرىنى.
چىقىپ پادىشاھغە كۆرۈنمەك ئۇچۇن،
كى ئاندىن خىراجىنى بەرمەك ئۇچۇن.
ئىجازەت بىلەن شەھ قاشىغە بۇلەر،
كى يۈزمىڭ تەۋازىئ قىلىپ كىردىلەر.
يەمەن شاھىنى دەرغەزەب ئاڭلاشىپ،
كىرىپ خاجەلەر تۇردى قول باغلاشىپ.
باقىپ شەھ بۇلارغە دېدى: «ئەي خوجە،
خىراج بەرمەيىن يەتتە يىل بولغۇچە.
بۇ ئىشلارنى سىزلەرگە كىم بەردى ھەد،
نە يەردىن بۇ رەڭ تاپتىڭىزلار مەدەد؟
خىراجمنى دەپ مەن ئىبەرسەم كىشى،
باشىنى يارىپ، بۇ نە يەڭلىغ ئىشى؟
ئەگەر بولسە مۇنداغ، ئىبەرتىپ چېرىك،
چاپۇرمەن خەلايىقنى، قويماي تىرىك.»
قويۇپ خاجە ئەبدۇلمۇتەللىب بۇھال،
دېدىكىم بۇلار: «پادىشاھى زەۋال.
كى بىزدە نە ھەددۇركى، مۇنداغ كېرەك،
قىلۇرمىز بۇ ئەسلى، بۇ قايداغ يۈرەك؟
تۇغۇلدى، نېتەي، مەككەدە ئۇچ ئوغۇل،
كى نۇشىرۋان دەيدۇ فەرزەندىم ئول.
قىلۇر ھەرنە قىلسە ئوشۇل شەھرىيار،
گۇناھ بىزدە يوق، شول ئوغۇللاردا بار.»
دېدى شاھغە بۇ سىفەت ھالىنى،
سەرايغە تۇشۇرمىش ئىدى مالىنى.
دېدى شاھ ئول دەم: «سەرايغە بارىپ،
كى مەككە خىراجىنى كەلتۇر ئالىپ.»
كېلىپ ئىككى ئادەم سەرايغە رەۋان،
كۆزىگە كۆرۈندىكى بىر نەۋ جەۋان.
كى ئوق ساغداقىنى بىلىگە ئاسىپ،
چىقىپ ئولتۇرۇپدۇركى يۈكنى باسىپ.
ئانىڭ چېھرەسى نۇر پەيدا بولۇپ،
كى ھۇسنى جەمالىغە شەيدا بولۇپ.
يۈزى گۇل كەبى، غۇنچە ھۇسنى بەھار،
قەدى سەرۋىدۇر، زۇلفى لەيلى نەھار.
كى نەززارە ئەيلەپ جەمالىغە بۇ،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

تەبەسسۇم قىلىپ دېدى ھالىغە بۇ:
«قوپۇڭ، ئەي يىگىت ئورنۇڭدىن ئۇيان،
بۇ پۇل مالنى ئالغۇلۇق بىز بۇيان.»
ئەمر ئاڭلاماسلىقغە سالدى سۆزىن،
غەزەبدىن سالىپ بۇ ياساۋۇل كۆزىن.
ئالىپ قولىغە ئول ياساۋۇل تاياق،
كېلىپ دېدى: «قوپغىل بۇ يەردىن يىراق!»
تاياقنى رەۋان قىلدى سالماقچە بىر،
ئەمان بەرمەيىن تۇتتى ئانداغ ئەمر.
ئالىپ تاشلاپ ئېردى سەراي تاشىغە،
بارىپ تۇشتى ئول چارسۇنىڭ قاشىغە.
تارىغدەك زەمىنغە ساچىلدى تېنى،
بارىپ پادىشاھغە ئايىتتى ئانى.
يەمەن شاھى بۇ خاجەلارغە باقىپ،
دېدى: «كىم ئىمىش ئول، كۆرۈڭلار چىقىپ.»
دېدى مەككەلىغ خاجەلەر: «شول ئوغۇل،
كى نۇشرۋاننىڭ پىسەرخانى ئول.»
بۇ سۆزدىن بۇزۇپ پادىشاھ رەڭگىنى،
بۇيۇردى «تۇتۇپ كەل!» دەبان زەڭگىنى.
بۇ زەڭگى بەغايەت زەبەردەست ئىدى،
بەرابەر كىشى ئەسلى بولماس ئىدى.
كى ساقلاپ ئىدى زەڭگىنى بەند بىلەن،
مۇنى بەند قىلىپ ئېردىلەر پەند بىلەن.
يېمەككە بىر ئادەم بېرىپ كۇندە ھەم،
كى بۇ شاھ دەبان تارتار ئېردى بۇ غەم.
كى زەنجىر سالىغلىغ يەنە مىڭ كىشى،
كى ساقلاپ مۇنىڭ بىرلە ئېردى ئىشى.
ئوشۇل دەم بۇ زەڭگىنى قويدى شىپشىپ،
سەرايغە قەدەم قويدى مۇندىن ئاشىپ.
تۇشۇپ غۇلغۇلە زەڭگى غەۋغاسىغە،
خەلايىق يىغىلدى تەماشاسىغە.
دېدىكىم خەلايىق بۇ سۆزنى بىروق:
«دەرىغا، دەرىغا، ئوغۇل ئەمدى يوق!
ياقاسىن تۇتۇپ بۇ ئوغۇلنىڭ ئەجەل،
ئۆزى چاغلاماي قىلدى مۇنداغ جەدەل.»
يېتىپ كەلدى زەڭگى بۇ دەم باقىراپ،
سەرايغە بۇ ھەيبەت بىلەن غاقىراپ.
ئەمرىنىڭ تۇشۇپ زەڭگىگە كۆزلەرى،
كى ئولتۇردىلار تەبرەمەي ئۆزلەرى.
مۇنى كۆرسە ھەركىم بولار جانغە دەرز،
چىقار زەڭگىنىڭ قەددى يۇز ئالتە گەز.
كۆزى يام، باشى گۇنبەزۇ ئاغزى غار،
ئېرۇر ھەر پۇتى مىسلى شاخى چىنار.
ئەمرگە يۇگۇردى بۇ گويا بۇران،
يەنە بۇ ئەمركىم تاپىپ بىر ئۇيان.
كى بىر ئۇردى ساچراپ كېلىپ باشىغە،
قۇلاقىنىڭ يانىغە، بۇرۇن قاشىغە.
قىلىپ پارە - پارە، سۆڭەكنى چاقىپ،
زەمىنگە قۇيۇلدى مېڭەسى چىقىپ.
بۇ ئىشلارنى كۆردى خەلايىق ھەمە،
قويۇپ ئافەرىنلەر، دېدى: «بۇ نېمە؟»
يۇگۇردى بىروق شاھنىڭ قاشىغە،
كى غەۋغايى تۇفراق ساچىپ باشىغە.
دېدى شاھغە: «ئول ئىكەن ئەژدەھا،
كى ئادەم ئەمەس، بولسە بولغاي يۇھا.
ئەگەر لەشكەرىڭ بولسە يۇز نەچچە لەك،
ئىشەنمە بۇ لەشكەرگە سەن، ۋاي يۇرەك.
ئانىڭ بولماسا قولدا يا بىرلە ئوق،
كى بىر مۇشت بىلەن زەڭگىنى قىلدى يوق.»
ۋەزىر دېدى: «ئەمدى مۇلايىم كېرەك،
يەنە يوق ئىلاجى مۇنىڭدىن بۆلەك.
بارىپ شول ئۇغالنى ئۆزۈم بىر كۆرەي،
كى مۇنداغ تەۋازئ بىلە كەلتۇرەي.»
ۋەزىر يۇردى ئول دەم سارايغە ئۆزى،
كى تۇشتى ئەمرغە يېراقدىن كۆزى.
ئوغۇل ئولتۇرۇپدۇركى نۇرانەئى،
كى يەكتايى ھۇسن ئىچرە دۇردانەئى.
يۇزى ئاي، لەبى لەئلۇ قاشى قەلەم،
قۇياشدەك فەلەك ئۇزرە مانەندى ھەم.
قىلىپ تۇردى تەئزىم يىراقدىن ۋەزىر،
ئەلەيك ئالدى ياخشى سۆزىدىن ئەمر.
ۋەزىر دېدى: «ئالدىڭدا مەن بىر گەدا،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

مېنىڭ جانىم ئولسۇن يولۇڭدا فىدا.
سېنى چاغلاماي پادىشاھ باشىدا،
مۇخالىف سۆز ئايتتى ئانىڭ قاشىدا.
جەمالىڭنى كۆرمەككە، ئەي نەۋجەۋان،
كى سەن بارماساڭ، كەلگۈسى شەھ بۇيان.
كېلىپمەن ئالىپ بارغالى، ئەي ئەزىز،»
دەپ ئېردى، بۇ سۆزگە ئەمىر قويتى تېز.
كى يۈردى سەۋاره بولۇپ ئاتىغە،
خەلايىق يىغىلدىكى ھەيھاتىغە.
ۋەزىر شاھنىڭ قاشىغە ئىلگەرى
كېلىپ، دېدى: «ئالدىغە چىقغىل ناری.
ئىشەنمە ئەگەر لەشكەرىڭ بولسە ھەم،
تەۋازئ بىلەن ئالدىغە قوي قەدەم.»
ئەمىر كەلدى ئول دەم قىلىپ داغداغە،
كۆرۈپ چىقتى ھەم پادىشاھ ئالدىغە.
تەۋازئ ۋە ئىكرام ئېتىپ ئانچۇنان،
كى ئولتۇرغۇزۇپ تەخت ئۈزە ئول زەمان.
مەھازەر قويۇپ ئەۋۋەلى، بەئدەزىن،
قىلىپ شاھ سۆزنى دۇئادىن كېيىن.
دېدى: «ئەي يىگىت، بۇ نە قايداغ قىلىق،
قىلىپ مەككەلىغلەرغە مەن ياخشىلىق.
ئىبەرسەم كىشى مەن خىراجمنى دەپ،
بۇ يەڭلىغ ئانى قىلدىڭىز سىز نە دەپ؟»
ئەمىر دېدى: «نۇشىروان ھۆكمى بۇ،
ماڭا بۇيرۇغان، ئاڭلاغىل، سۆز شۇبۇ.
بۇ سۆزنى قىلىڭ سىز ۋەخاھى قەبۇل،
ۋەيا بولماسا سىزگە غەم بولسۇ يول.»
يەمەن شاھى ئول دەم مۇسۇلمان بولۇپ،
ئاياغىغە تۇشتى قۇشەيمان بولۇپ.
كى پىشكەچ قىلىپ پادىشاھ بارىنى،
ئەمىر ئالدىلار مەككەنىڭ مالىنى.
كېلىپ شادلىق، غەم ئۇمىدىن ئۈزۈپ،
ئەمىرغە يەمەن شاھى مەجلىس تۈزۈپ.
بۇ مەجلىسىدە ئولتۇرۇمش ئېردى ئاربغ،
كېلىپ بىر يىگىت كۆپ چىرايى ساربغ.
ئەمىر سالدى كۆز ئول يىگىتكە باقىپ،
كۆزى ئاغرىمىشدۇركى ياشى ئاقىپ.
كىيىپدۇر كالا تېرەسىدىن كەفەن،
كى زاھىر بولۇر ئاشىقى دەردەمەن.
ئەمرىنىڭ كېلىپ ئالدىغە قويدى باش،
ئوشۇل دەم كۆزىدىن رەۋان بولدى ياش.
بولۇپ ھالۇ ئەھۋالىغە مۇنتەزىر،
يەمەن شاھىدىن سوردى ئانى ئەمىر.
دېدىلەركى: «چىن شاھىنىڭ ئوغلى بۇ،
كېلىپ مۇندا دئوانە بولدىكى بۇ.
كى بىر تۇغقانىم بار بەغايەت يامان،
ئاتى شاھى مەنزەر، ئۆزى پەھلەۋان.
بۇ كۇندە ئانىڭ بىر قىزى باردۇر،
كى ھۇسنۇ لەتافەتدە يەكتادۇرۇر.
كى ئاشىق ئاڭا گويىيا خارۇ زار،
ۋەلىكىن ئانىڭ ئۇچگىنە شەرتى بار:
كى ھەركىم بەجا قىلسە بۇ شەرتىنى،
ئۆزىگە قەبۇل قىلغۇسىدۇر ئانى.
كېلىپ نەچچە شەھزادە بولدى تەمام،
ئانى قىلدى بۇ يەردە قىز قەتلى ئام.
كى مۇشكىل ئېرۇر ئۇشبۇ قىزنىڭ ئىشى،
ئۆلۈپدۇر بۇ شەرتىدە ئون بىر كىشى.
مۇنىڭ شەرتى ئولدۇر بىرى بازلىق،
بىرى زەڭگى بىرلە تىير ئەندازلىق.
بىرىسى ئاسىغلىغ نىشانەسى بار،
سوقۇپ ئۆتكەزۇر ئانى بىئىختىيار.
ئون ئىككىنچىسى بۇ يىگىت ئېردى ھەم،
بۇ شەرت ئۈزرە يەتتى ئۆلۈمدىن ئەلەم.
مۇنىڭكى بولۇپمەن ئۆلۈمگە ئارا،
ئوشۇل قىز فىراقىدا بۇ مۇبتەلا.
كى ئونمىڭ يەنە لەشكەرى مۇندا بار،
كى تاشلاپ كېتەلمەي يۈرۈر خارۇزار.
كى چىن شاھى خاقان شەھى زاتىدۇر،
كەبابى چىنى ھەم مۇنىڭ ئاتىدۇر.»
«ئىجازەت قىلىڭ، شەرتىنى مەن سىنداي،
كۆڭلۈڭنىڭ فىراقىنى مەن تىندۇراي.»
ئەمىر ئۇشبۇ سۆزلەرنى قىلغان كۇنى،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری

بىروق چىقتى غەۋغايى جەڭنىڭ ئۈنى.
كۆچۈپ تەبل ئاۋازىدىن بۇ شەھەر،
كى يەتتى ئەمرگە بۇ يەڭلىغ خەبەر.
دېدى: «پۈر بولۇپ ئۇشبۇ قىزنىڭ ئىشى،
كېلىپدۇركى مەغرىب زېمىندىن كىشى.
ئاتىدۇركى سۇلتانى بەختى زېمىن،
ئىمىش ئولكى شەھزادىسى مەغرىبىن.
ئىشتىكەچ بۇ قىزنىڭ ئەلالاسىنى،
كېلىپدۇر ئۇشاتماقغە غەۋغاسىنى.»
ئەمر چىقتىلار ھەم تەماشا ئۈچۈن،
يىغىلمىش خەلايىق بۇ غەۋغا ئۈچۈن.
قەبىلە - قەبىلە كېلىپ پىرۇ ياش،
تەۋىلە - تەۋىلە بۇ ئەھلى قاياش.
بەيەكبارە جەمئى بولۇپدۇر جەھان،
نە مەزلۇم، نە قىز ھەم ئۇلۇغ پەھلەۋان.
چىقىپدۇر بۇ قىز ھەم شەھەر تاشىغە،
كى تاجى مۇكەممەل قويۇپ باشىغە.
كېيىپ قىرمىزىنى، چاقىپ شاھىنى،
يۈزىگە ئالىپ بۇرقەئى لامىنى.
بولۇپ توپىچاق ئات ئۈزرە سەۋار،
كى نەيزە - قىلىچ ئۆشىنىدە ياسى بار.
بۇ مەيدان ئارا ئانچە جەۋلان قىلىپ،
كېلىپ تۇردى توختاپ، بۇ يەرگە يېتىپ.
بۇ ئەسنا بۇ مەيدانغە ئۇشبۇ دەم،
كى سۇلتانى بەخت مەغرىبى كەلدى ھەم.
بۇ ھەم ئوق بىلەن يانى قولغە ئالىپ،
كى تۇردى بۇ قىزنىڭ يانىغە كېلىپ.
نىشانەسىگە ئوق چىقاردى بۇ قىز،
تېگىپ پۇشتۇدىن بۇ ئوقى ئۆتتى تېز.
بۇ شەھزادە ئاندىن رەۋان قىلدى ئوق،
ئوقى پۇشتۇدىن ئۆتمەيىن بولدى يوق.
بۇ قىز بازلىق قىلدى ئاندىن بوقۇپ،
كى ھەم بازلىق ھەم نىشانە سوقۇپ.
قىلالماي يىگىت بازلىقنى ئۇيان،
ئوقى كەتتى ھايىل، نىشانە قايان.
ئالىپ ئۇردى قىز زەڭگىنى ئۇشبۇرەڭ،
يېقىتتى يىگىتنى بۇ زەڭگى كۆرەڭ.
يۈگۈردى بۇ قىز قولغە شەمشەر ئالىپ،
بۇ ئەسنادا چاقماي يىگىتنى كېلىپ.
مۇنىڭ ھالىغە رەھم ئەيلەپ ئەمر،
كى «ھاي توختە!» دەپ قىچقىرىپ ئۇردى بىر.
كى تۇشتى ئەمرغە بۇ قىزنىڭ كۆزى،
كۆرۈپ كەتتى ئەقلى ھوشىدىن ئۆزى.
تۇتاشتى كېلىپ ئىشقىنىڭ ئاتەشى،
مۇنىڭ قالمادى شەرت بىرلەن ئىشى.
دېدى: «ئەي يېگىت، سىزنى قىلدىم قەبۇل،
ماڭا شەرتىنىڭ لازىمى يوق، ئوغۇل.»
ئەمر دېدىلەر: «سەبر قىل بىرنېچە،
كى شەرتىڭنى ئەۋۋەل بىنا قىلغۇچە.
كى ئاندىن سۆز ئايتاي، قىلىڭ ئىختىيار،»
كى سىندۇردى قىز شەرتىنى شەھرىيار.
تۇتۇپ چالدىلار زەڭگىنى دەم بەدەم،
كى ئۆتكەزدىلەر پۇستۇدىن ئوقنى ھەم.
ئەمر دېدىلەر قىزنى: «ئەي مەردى زەن،
قەبۇل قىل بۇ سۇلتانى بەختىنى سەن.
ۋەيا بۇ كەبابى چىنى زارىنى،
ئەگەر خاھلاساڭ ھەم قەبۇل قىل ئانى.»
«كى ساچىڭ سىنىڭدەككى ئاچىلدۇرۇپ،
بۇلارنى قەبۇل قىلماغۇم سىز تۇرۇپ.»
ئەمر دېدىلەر: «بولسە ئانداغ ئەگەر،
كى بىرنەچچە يىل مەندىن ئالماڭ خەبەر.
كى ساچىڭ سىنىڭدەك ئۆتەرسە قاچان،
بۇلۇرمىزكى ئاندىن بۇ يەردە ئاران.»
كى يىغلاپ ئەمردىن بۇ تاپماي رىۋاج،
بۇلارنى قەبۇل قىلدى بۇ لائىلاج.
مۇسۇلمان بولۇپ ئۇشبۇ شەھزادىلەر،
شەھەرگە ئەمر ھەم يانىپ تۇشتىلەر.
بۇلار بولدى خىزمەتلەردە مۇدام،
جۇدا بولمايىن قاشىدىن سۇبھۇ شام.
ئەمر قىلدى يانماقنى ھەم ئىختىيار،
سەئىدى يەمەن دېدى: «ئەي شەھرىيار.
كى بىرنەچچە كۈن تۇرسۇلار، بولسە ياز،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

جەهان سەبز ئولۇپ قىلسۇ بۇلبۇل نەۋاز.
ئەمر دېدىلەر: «بولدى بىرنەچچە ئاي،
نە هادىسە بولدىكى، ئەمدى باراي.»
جىلاۋنى خاجە ئۇمرى ئالىپ قولغە،
چىقىپ كىردىلەر مەككەنىڭ يولغە.
يەمەن شاھ خىزمەتكە باغلاپ كەمەر،
كىرىپ يولغە بىللە ئالىپ تاجى زەر.
كى مەنزىل ئاشىپ سالمىش ئىردى قەدەم،
نەمۇدار ئولۇپ گەرد ئىلە توغ - ئەلەم.
بۇيۇردى يەمەن شاھى ئىككى كىشى،
دېدى: «ئاڭلا، باردۇر ئانىڭ نې ئىشى؟»
كېلىپ دېدى: «بۇ شولغىنە ئەر ئىكەن،
سېنىڭ تۇغقانىڭ شاھى مەنزەر ئىكەن.»
يەمەن شاھى ئول دەم دېدى: «ئەي ئەزىز،
ئىرۇر ئۇشبۇ بىزنىڭكى تۇغقانىمىز.
ئەمر دېدى: «بۇ راھى دىگەر بىلەن،
كېلۇر بۇ نېچۇكدىن بۇ لەشكەر بىلەن؟»
بۇ شول شەرتلىغ قىز ئاتاسى ئىدى،
ئەمر قىزنى ئالغانىنى ئاڭلاپ ئىدى.
بۇلۇپ شاھى مەنزەر مۇڭا دەرغەزەب،
دېدى: «كىم بولۇپدۇر كېلىپ ئول ئەرەب؟
قىلىپدۇر قىزىمغە بۇ گۇستاخلىق،
نەھەددۇر ئەرەب بەچچەگە بۇ قىلىق؟
ۋەيا بولماسە شاھزادە شۇبۇ،»
دەبان، كەلمەكى بائىسى ئىردى بۇ.
قىلىپ سەفنى ئاراستە ئۇشبۇ هالى،
تىكىپ توغ - ئەلەم، تۇزدى ئاندىن ياسال.
كى جەۋلان ئىتتىپ شاھى مەنزەر ئۆزى،
ئالىپ قولغە شەمشىر، ئەمىردە كۆزى.
كېلىپ باشىغە قىلدى شەمشىر رەۋان،
ئالىپ ئىلكىدىن تىغىنى پەھلەۋان.
ئاتىدىن ئۇزۇپ يەرگە ئۇرغاي ئەمىر،
كى بولدى مۇسۇلمان ئول بىنەزىر.
كى ئاندىن كىرىپ يولغە هەر بىرلەرى،
كېلۇر ئىردى يولدا ئەمىر ئىلگەرى.
يېتىپ ئەمدى چۆلگە يۇرۇپ بۇ ئەمىر،
قاراقچى بار ئىردى بۇ سەهرادا بىر.
كى مەقبۇل هەرامى دەر ئىردى مۇنى،
تۇتۇپ كارۋانلارنى بۇ شول كۇنى.
ئالىپ مالىنى باغلابان خالىدە،
ئەمىر يەتتىلەر ئۆلتۇرۇر هالىدە.
كېلىپ ئاجراتىپ كارۋاننى هەمان،
قاراقچى مۇسۇلمان بولۇپ شول زەمان.
بۇ كۇفرۇ زەلالەت ئىشىدىن يانىپ.
ئەمرگە قاتىلدى بۇ هەم ئاتلانىپ.
ئالىپ سەۋداگەرنىڭكى پۇل مالىنى،
ئۆزىگە بېرىپ مالى ئەمۋالىنى.
خاجە ئۇمرى بۇ فۇلنى ئالاي دەپ ئىدى،
«بۇ فۇل خاجە جۇمھۇرنىڭكى» دېدى.
ئۆزىگە بېرىپ فۇلنى ئالماي تەمام،
دېدى: «خاجە جۇمھۇرغە بىزدىن سەلام.»
تۇرۇپ مۇندا بىردەم ئۆتۈپ كەتتىلەر،
كى ئۇچ كۇندە بىر بىشەگە يەتتىلەر.
كى مۇقبىل چەپ ئاتدار دەپ بىر كىشى
بار ئىردى، قاراقچىلىق ئىردى ئىشى.
بۇ هەم كارۋاننى تۇتۇپدۇر ياتىپ،
كى باغلاپدۇرۇر بىر - بىرىگە چاتىپ.
ئەمر هەم مۇنى ئاجراتىپ ئۇشبۇ رەڭ،
مۇسۇلمان بولۇپ يىغلادى رەڭ بەرەڭ.
دېدى كارۋانغە خاجە ئۇمرى هەمان،
بۇ كىمنىڭ فۇلدۇر، بارۇرسەن قايان؟
قوپۇپ كارۋانلار دېدى: «ئەي ۋەلى،
بۇ فۇل خاجە بەختەك ۋەزىرنىڭ فۇلى.»
خاجە ئۇمرى ئىشىتتى بۇ سۆزنى تۇرۇپ،
ئارىغ ئالدى فۇلنى، بۇلارنى ئۇرۇپ.
ئۇرۇپ كارۋانلارنى، فۇلنى ئالىپ،
دېدىلەركى: «بەختەككە ئايغىل بارىپ.
بۇ يەڭلىغ دېگىل مەككەلىغ ئۇچ ئوغۇل،
بۇ فۇل - مالىڭىزنى ئالىپ قالدى ئول.»
قىلىپ نەم ئىتەكنى بۇ كۆز ياشىغە،
بۇلار كەلدى بەختەك ۋەزىر قاشىغە.
ئىشتىكەچ بۇ سۆزنى نەدامەت ئاڭا،
تۇتار ئىردى دائىم ئەداۋەت ئاڭا.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

هشام مەداينغە چېرىك تارتىپ بارىپ، نۇشىرۋاننىڭ تەختى - بەختىنى ئالىپ، خەلقنى يەسىر قىلىپ، مال ۋە مەملەكەتنى تارتىپ ئالغا-نى، ئەمىر نۇشىرۋاننى تاپىپ، هشامنى ئۆلتۈرۈپ، نۇشىرۋاننىڭ تەختى - بەختىنى ئالىپ بېرىپ يانغانلىقى بەيانى

ئىشتىمەك كېرەك قىسسەنى ئۇشبۇرەك،
كى راۋى هىكايەت قىلۇر رەڭ - بەرەڭ.
خاجە ئۇمرى ئەمىر بىرلە مۇندىن يۇرۇپ،
كى تەلگە چىقىپ، بىر شەهەرنى كۆرۈپ.
بولۇپ قالدى هەيران بۇ ئىشغە بۆلەك،
ئىگىز ئۇشبۇ مانەندى گويا فەلەك.
خەلايىقنىڭ ئاۋازى ئاندىن بەتەر،
كى ئۇچ كۇنچىلىكدىن يىراقغە يېتەر.
كى يۇزمىڭ يانا تاقى بىرلە مۇنار،
بەلەند هەربىرى، قەددى يۇز ئانچە بار.
كىشىنىڭ كۆرۈپ هەددى بولماس بىلىپ،
بۇلار هەم تەماشادا تۇردى كېلىپ.
ئەمىر دېدى: «ئالىسا مۇنىڭدىن خەبەر،
كۆرۈنمىش ئەجايىب، بۇ قايسى شەهەر؟»
دېدىكىم خاجە ئۇمرى كېلىپ: «يا ئەمىر،
بارىپ ئاڭلادىم، دەيدۇ شەهرى خەيبەر.»
ئەمىر يۇردىلەر بۇ شەهەرگە رەۋان،
بۇ سۆز ياندى ئەمدى مەداين سويان.
كى نۇشىرۋان بىركۇنى تەختىدە،
كى ئولتۇرمىش ئېردىكى تۇش ۋەقتىدە.
كېلىپ ئالدىغە سايىلى بىر گەدا،
بۇ قىلدى گەدالقنى ئەيلەپ ندا.
دېدى شاه بەختەكنى: «ئەي، خەيرى بەر،
قوپۇپ سەن بۇ سايىلغە مىڭ تەڭگە بەر.»
دېدى بۇ هەرامزادە بەختەك هەمان،
كى بىر تەڭگە يوق، مەن بارايىن قايان.
كى بىر نەچچە يىل بولدى يوق بىزگە باج،
ۋەيا كەلمەدى هېچ شەهەردىن خىراج.
قىلىپ خەرجى فۇرسەت ئېتىپ ئايما ئاي،
بۇ مىڭ تەڭگە پۇل مەن نە يەردىن تاپاي.

بولۇپ يەتتە يىل ئول خەبىر شەهرىدىن،
خىراج كەلمەدى، قايسى بىرنى دەيىن.»
تۇشۇپ شاهنىڭ بۇ سەبەبدىن ئىشى،
خەبىر شەهرىگە بۇيرۇدى بىر كىشى.
خەبىر شاهىغە قىلدى سۆزنى هەمە،
ئاتى شاهنىڭ ئېردى هەم ئەلقەمە.
قەبۇل قىلدى سۆزنى بۇ كەلگەن زەمان،
ۋەزىرىدىن ئىبەردى خىراجىن هەمان.
مەداينغە يۇزلەندى فۇلنى ئالىپ،
كى نۇشىرۋانغە كۆرۈندى كېلىپ.
قىلىپ ئانچە ئىزاز ئىلە ئىلتىفات،
بېرىپ هەم سەرۇپاي بىلەن ياخشى ئات.
يانىپ چىقتى بەختەك، مۇڭا سالدى كۆز،
تۇتۇپ بۇ تەمەدۇ، فۇل ئۇچۇن سوردى سۆز.
بۇ كاتىب ۋەزىر سۆزگە تۇتماي قۇلاق،
باسىپ ئۇردى بەختەك مۇنى قىرق تاياق.
سەرۇپاي بىلەن ئاتنى ئالدى ئۇرۇپ،
كى يىغلاپ يانىپ كەتتى بىردەم تۇرۇپ.
هىشام قاشىغە كەلدى بۇ دەردناك،
يىقىلدى كېلىپ، باش يالاڭ، سىنە چاك.
ئۇرۇپ يەرگە دەستارىنى دەم بەدەم،
دېدىكىم: «ماڭا قىلدى بەختەك ئەلەم.
خىراج بەرمەك ئېرمەستۇر ئەرىنىڭ ئىشى،
ئوشۇل شاهدىن ياخشى خاتۇن كىشى.
كى سەندە زەبەردەستلىك ئۇشبۇ رەڭ،
شۇجائەتدە بولساڭكى غەيىۇر فەلەڭ.
كى بىلمەيدۇمەن، نې سەبەب بىرلە باج،
بېرۇرسەنكى نۇشىرۋانغە خىراج.
ئانىڭ پەهلەۋانى ئىدى گۇستەهەم،
خىتاغە بارىپ ئۆلدى ئول، كەتتى غەم.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

ئەگەر خاھلاساڭ ئەمدى ۋەقتى شۇبۇ،»
بۇ يەڭلىغ كېلىپ ۋەسۋەسە قىلدى بۇ.
كى لەشكەر يىغىپ شول زەمان بۇ ھىشام،
كىيىپ كۆك تۆمۈر، ئاتلانىپ ۋەقتى شام.
ئالىپ نەيزە ھەركىم بار ئېردى تىرىك،
مەدايىنغە يۈزلەندى قىرق مىڭ چېرىك
يۈرۈپ تەۋق ئىبنى ئۈمەر ئىلگەرى،
ئىدى گەردى لەشكەر، سىپەھسالەرى.
خەبەر يەتتى نۇشىرۋانغە بۇ دەم،
ئاڭا گۇستەھەم يوق ئۇچۇن تۇشتى غەم.
قىلىپ مەسلەھەت خاجە جۇمھۇر بۇرەڭ،
دېدى: «بىز ئانىڭ بىرلە قىلمايلى جەڭ.
بەرابەر ئاڭا پەھلەۋان مۇندا يوق،
بەھانە قىلىپ ئەسلى ئاتمايلى ئوق.
ئەگەر قەلئەدارلىقدا قىلساق ئىلاج،
كى مۇندىن كېيىن بىزگە بەرمەس خىراج.
ئۇڭا مەسلەھەت بۇدۇرۇر، ئەي ئەزىز،
بېرىپ ئىشنى كەيلانغە كېتەيلى بىز.
خەلايىق بۇ ئەسرارنى بىلمەسۇن،
كى شەھ يوق، شەھەرنى ئالىپدۇر دېسۇن.
يەنە يوق ئىلاجى مۇنىڭدى بولەك،
شەھەرنى قويۇپ ئاندا كەتمەك كېرەك.»
بۇ سۆزلەرگە نۇشىرۋان شاد ئولۇپ،
چىقىپ كەتتى كەيلانغە پۈيە ئۇرۇپ.
ھىشام يەتتى ئول دەم مەدايىنغە ھەم،
تىكىپ تۇشتى ئول خەسىلەر تۇغ - ئەلەم.
خەلايىقنى ئەيلەپ بۇلانۇ تالان،
ئالىپ سەلتەنەت تەختىنى ئول زەمان.
خەزىنە، دەفىنە ئالىپ بىشۇمار،
چىقىپ يانغالى قىلدى بۇ ئىختىيار.
قويۇپ دېدى كاتىپ ۋەزىر ئول زەمان،
«خەبەر شەھرىگە يانماسۇن خاسۇ ئام.
بۇ يەردىن قويۇڭ مەككەگە سىز قەدەم،
تۇغۇلمىش ئەجەب ئۇچ ئوغۇل ئاندا ھەم.
كى نۇشىرۋان تەربىيەت رەڭ بەرەڭ،
قىلۇرمىش سىنىڭ بىرلە قىلماقغە جەڭ.
ۋەھالا بۇ كۆندە كىچىكدۇر ياشى،
تۇشەر قولغە ئاسان ئانىڭكى باشى.»
ھىشام دېدى ھەم: «خۇپ دېدىڭ، ئەي ۋەزىر،
كى ئۇبدان ھەۋەس تۇشتى كۆڭلۇمگە بىر.»
دېدى تەۋقى ئىمرانىغە بۇ ھىشام:
«خەزىنە، دەفىنە بۇلارنى تەمام.
نە باجۇ نە تۇغۇ نە تەختۇ بۇلەم،
ئالىپ خۇسرەۋى بارگاھىنى ھەم.
يۈرۈڭ سىز خەبىر شەھرىگە تېزۇتۇن،
تۇرالىڭ، - دېدى، - كەلگۈچە نەچچە كۈن.»
قويۇپ يۈكنى ئاتلاندى بۇ شول زەمان،
خەبىر شەھرى ساربغە بولدى رەۋان.

* *

ھىكايەت ئىشتىمەڭ ئەمىردىن بۇ رەڭ،
خەبىر شەھرىگە كەلمىش ئېردى كۆرەڭ.
شەھەرنى تەماشا قىلىپ بۇ ئەزىز،
ھىشام قەسرىگە كىردى ئاندىن بۇ تېز.
كى سەندەل ئۈزەسىدە بىر پەھلەۋان،
كى ئولتۇرمىش ئول يۈقارى ئانچۇنان.
بۇ سەردار ئېردى ھىشامغە ئىنى،
ئۆز ئورنىدا قويمىش ئىدى ئول مۇنى.
ھىشامنىڭ بۇلار ئېردى قارىنداشىن
ئاتى مۇشتى زەن ئېردى كۈرسى نىشىن.
كى ساچراپ يۈگۈردى ئەمرنى كۆرۈپ،
تۇتۇش قىلدى ئانداغ بىنايەت تونۇپ.
ئەمر بىر قولى بىرلە تۇتتىيۇ دەست،
بېرىپ مۇشتىنىڭكى قولىغە شىكەست.
مۇسۇلمان بولۇپ ئول زەمان ئۇشبۇ ئەر،
ئەمرگە يانا بولدى ھەم بۇ شەھەر.
خەزىنە، دەفىنەلەرىنى ئالىپ،
چىقىپ ئېردىلەر ئانى يولغە سالىپ.
ئەمر ھەم بارۇر ئېردى يولدا كېتىپ،
يولۇقتى ئوشۇل تەۋقى ئىمران يېتىپ.
ئوق ئاتتى ئەمر بىرلە قىلماقغە جەڭ،
ئانى ھەم يانا تۇتتىلار ئۇشبۇ رەڭ.
ئوشۇل دەم مۇسۇلمان بولۇپ يالبارىپ،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئەمرگە بۇ گەنجنى قويدى ئالىپ.
كى نۇشرۋاننىڭكى تەختنى ھەم،
بېرىپ بارگاھ تاجۇ تەختنى ھەم.
خەزىنە، دەفنە ساچىپ سۇرخ زەر،
ئارىغ قىلدى پىشكەچ ئەمرگە بۇ ئەر.
ئەمر بولدى خۇشھال بۇلارنى كۆرۈپ،
كىلىپ تۇشتىلەر ئول ئەمرنى كۆرۈپ.
ئەمر دېدى ئول دەم: «خاجە ئۇمرى باقىڭ،
ماڭا بىر كىيىك ئوغلاقنى تاپىڭ.»
بۇ سۆزگە خاجە ئۇمرى بولۇپ كامران،
شىكارغە چىقىپ ئېردى سەھرا سويان.
كى بىر ئارقەسىدىن ئۆتۈپ ئېردى ھەم،
كى لەشكەر كۆرۈندى قالىن تۇغ - ئەلەم.
بولۇپ چۇستۇ چابۇك ئوشۇل دەم بۇ ئەر،
بۇ لەشكەرگە كەلدى، ئالاي دەپ خەبەر.
مۇبەددەل قىلىپ سۇرەتىنى قارا،
بۇ يەڭلىغ بولۇپ ئېردى كۇففار ئارا.
تەماشا ئۇچۇن ھەر تەرەف كۆز سالىپ،
ھىشامنى بۇ ھەيئەتدە كۆردى كىلىپ.
بەغايەت زەبەردەست ئىدى بۇ مەرەز،
باشى گۇنبەزۇ قەددى قىرق ئالتە گەز.
يۇزى چوڭ، ساقال ئاز، ئاغىز غاردەك،
تىشى مىسلى سەندەل، كۆزى ناردەك.
كى ئون يەتتە جىسمى ئانىڭكى سارىغ،
ئېرۇر قويى ھەيكەل يۇزى داغلىغ.
كۆرۈپ بۇ پەلىدنى خاجە ئۇمرى ھەمان:
«بۇ نۇشرۋان دۇشمەنى بىگۇمان.
ئەمرگە قىلىپ تەربىيەت رەڭ بەرەڭ،
قىلادۇركى بولغاي مۇنىڭ بىرلە جەڭ.»
كى مۇندىن يانىپ چىقتى ئەھلى نىجات،
يولاقتى يانا ئىككى مىڭ ياخشى ئات.
كى دەرھال خاجە ئۇمرىكى دارۇ قاتىپ،
سالىپ قويىنىغە، ھەلۋا ئۇبدان ئېتىپ.
مىراخور باشىغە كىلىپ ئول زەمان،
ئالىپ قويدى ھەلۋا بىلەن ئىككى نان.
يىقىلدى ئارىغ ئول يېمەسدىن بۇرۇن،
قويۇپ بولدى گويا خاجە ئۇمرى قۇيۇن.
تۇتۇپ مىندىيۇ ئاتلانى جۇغلادى،
سالىپ ئالدىغە ئاتلانى قوغلادى.
بۇ سەھراغە كىردى ئەمۇدار ئولۇپ،
ئەبۇ تاھىر ئاندىن خەبەردار ئولۇپ.
ئەمرگە كىرىپ دېدى: «ئەي شەھرىيار،
كىلۇر ئانچە لەشكەركى، گەردى غۇبار.»
ئەمر چۇستۇ چابۇك بولۇپ كامران،
چىقىپ بۇ يۇگۇردىكى سەھرا سويان.
ھەۋا خۇب سۇزۇلدى، كۆرۈندى فەلەك،
كىشى يوق يەنە ئۇشبۇ ئاتىدىن بۆلەك.
كى يالغۇز خاجە ئۇمرى كىلەدۇر سۇرۇپ،
ئەمرشاد بولدى بۇلارنى كۆرۈپ.
بۇ ئات تەگدى بارچە كىشىگە كىلىپ،
بۇ لەشكەر تۇتۇپ مىنىدى يۇرگەن سالىپ.
ئەمرگە خاجە ئۇمرى دېدى: «ئەي ئەرەب،
كىلىپمەن ھەلى مەن ھىشامنى كۆرەپ.
ئانىڭ قەددى گوياكى بەبرى فەلەڭ،
ھەلى قىلماغايسەن ئانىڭ بىرلە جەڭ.
بەرابەر ئەمەسسەن، كىچىكدۇر ياشىڭ،
خۇب ئېرمەس بۇ جەڭ ئۇزرە كەتسە باشىڭ.
يانالىڭ قويۇپ مەككەگە ئەمدى بىز،»
دېدى: «بۇ ھەۋسنى قويۇڭ ئەمدى سىز».
ئەمر قىلمادىلار بۇ سۆزنى قەبۇل،
«باقار بەخت، بەرسە خۇدا كىمگە يول.»
خاجە ئۇمرى دېدى: «بولسە ئانداغ، ئەمر،
مىنىڭكى سۆزۈم بار، قىلاي سىزگە بىر.
بىرىپ پىشەدەستلىكنى ئەۋەل بۇ رەڭ،
كى ئاندىن قىلۇرسىز ھەزىن بىرلە جەڭ.
كى جەڭ ئۇزرە نەۋبەتنى بەرمەي ئاڭا،
ئەۋەل پىشەدەستلىكنى قويماي ئاڭا.»
خاجە ئۇمرى ئەمرگە دەپ ئېردى بۇرەڭ،
قەبۇل قىلمادى، قىلدى ئەسبابى جەڭ.
كىلىپ شەھرى خەبىردىنۇ شول زەمان،
ھىشام ئالدىغە كەلدى بىر بەدگۇمان.
دېدى ئول كىلىپ: «پادىشاھ كۆرۈڭ،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

بارىپ شەھرئىله مەمله‌كەتكه، يۇرۇڭ.
كېتىپ سىز مەدايىنغه، ئەي شەھريار،
كېلىپ مەككەدىن ئىككى چابۇك سەۋار.
خەلايىقنى تاراج قىلدى چىقىپ،
ئارىغ ئالدى قويماي فۇلۇڭنى تاپىپ.
شەھەرنى ئۆزىنىڭ قىلىپ ئول ئوغۇل،
كى ئورنۇڭدا بىر پادىشاه قويدى ئول.
قىلىپ جەڭ ۋۇجۇدىنى ئەيلەپ تارىغ،
ئانىڭ دىنىغه كىردى خەلقىڭ ئارىغ.
قىلىپ ئانچه نۇشرۇان پەرۋىش،
سىنىڭكى جېڭىگەكى كەلگەن ئىمىش.»
هىشامى بۇ سۆزنى ئىشتكەن زەمان،
ئاڭا بولدى گويا قاراڭغۇ جەهان.
كى تاشلاپ باشىدىن ئالىپ تاقنى،
تىزىغه سوقۇپ ساچۇ تۇفراقنى.
غەزەبلىك كۆڭلده ئىدى دەردۇ ئاه،
بۇ سائەتده كەلدى يەنه بىر سپاه.
كېلىپ دېدى: «ئەي شاهى ئالىي نەزەر،
دېدىم تەۋقى ئىمراننى ئەيلەپ فەقەر.
بەناگاه كېلىپ ئېردى ئول ئىككى يول،
چىقىپ كەلدى لەشكەر بىلەن ئۈچ ئوغۇل.
تۇتۇپ تەۋقى ئىمراننى شول زەمان،
قىلىپ جەڭ يەسىر قىلدى بەرمەي ئەمان.
نە تەختۇ نە تاجۇ نە تۇغۇ ئەلەم،
خەزىنه بىله بارگاهىنى هەم.
بار ئېردىكى نۇشرۇاننىڭ فۇلى،
ئارىغ تاپتۇروپ ئالدى ئول بىر يولى.»
دەپ ئېردى بۇ سۆزنى كېلىپ قاشغه،
قۇيۇلدى غەزەب ئاتەشى باشىغه.
غەزەبدىن ياقاسىن قىلىپ چاك - چاك،
ئۇروپ نەئره ئولتۇردى بۇ دەردناك.
بىر ئادەم يېتىپ كەلدى ئول دەم يانا،
كېلىپ دېدى: «ئەي شاهى ئالەم پەناه.
بارىپ سىز مەدايىنغه ئەيلەپ غەزات،
كى ئاندىن ئالىپ ئېردىلەر ئون مىڭ ئات.
بۇ ئاتلار بىلەن بىز ئىدۇك مۇبتەلا،
چىقىپ كەلدى چۆلدىن كىچىك بىر بالا.
كى بىر دەمغىنا ئول قاشىمدا تۇروپ،
سۇروپ كەتتى ئاتلارنى، بىزنى ئۇروپ.»
چۇ كىردى مىراخور بىلەن قىرق كىشى،
ئەجايىب ئىكەن ئول ئوغۇلنىڭ ئىشى.
هىشامغه بۇ سۆزدىن قارا بولدى يەر،
كىشى هەم ئىبەردى ئالاي دەپ خەبەر.
تۇتۇپ يولدا ئاڭلاپ خاجه بۇمرى مۇنى،
ئەمىر قاشىغه كەلدى باغلاپ مۇنى.
مۇسۇلمان بولۇپ بۇ كىشى شول زەمان،
كى باشلاپ ئەمرنى دېدى: «يول بۇيان.
هىشام لەشكەرى هەم بۇ يەردىن يۇرۇپ،
كى تۇردى ئەمىر لەشكەرىنى كۆرۇپ.
قىلىپ سەفنى ئاراسته تۇغ - ئەلەم،
چالىپ تەبلى نەققارەلەر ئۇشبۇ دەم.
ئەمىر هەم ئالىپ قولغه ئەسبابى جەڭ،
كېلىپسەن مىنى چاغلاماي، ئەي ئوغۇل.
مىنىڭدەك بەهادۇرنى تۇغماس ئانا،
جەهان ئىچره يوق ماڭا ئوخشه يانا.
بولۇر قانچه نۇشرۇاندا يۇرەك،
كىشى يوقدۇرۇر سەندىن ئۆزگه بۆلەك.
سىنىڭ يوقتۇر ئەقلىڭ، كىچىكدۇر ياشىڭ،
مىنى چاغلاماي كەتكۇسىدۇر باشىڭ.
يانىپ چىق تىرىكلىكنى قىلساڭ هەۋەس،
كى قان تۆكمەكىم بىهۇده خۇب ئەمەس.»
ئەمىر دېدىلەر: «مۇندا لاف ئۇرماغىل،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

كىچىك دەپ ماڭا سەن قاراپ تۇرماغىل.
خۇدا پەششەغە يار ئولۇپ قىلسە جەك،
كى بەبر بولالماس ئانىك بىرلە تەك.
خەيال ئەت بۇ يەڭلىغكى، ئەي پەھلەۋان،
سېنى كىم ياراتتىيۇ كىم بەردى جان؟
ئەگەر بولسە ئەقلىك، دىلىڭنى ساچىپ،
تانۇغىل خۇدانى، كۆزۈڭنى ئاچىپ.
ياراتتى مۇتەببەق سۈتۈنسىز فەلەك،
شەرىك يوق ئاڭا بىر خۇدادىن بۆلەك.
قىلىپ شام ئىلە سۈبھىنى ئافتاب،
قاراغە قىزىل كۈننى ئەيلەپ ھىجاب.
قارا تۈننى گاھى نەمۇدار ئېتەر،
گەھى ماھ ئىلە كۈننى ئىزھار ئېتەر.»
ھىشام ئايدى: «ئەقلىم مېنىك باردۇر،
بۇ ئەفسۇنلۇقۇك مۇندا بىكاردۇر.
بۇ سۆزلەرگە بولمام فەرىپتە، ئوغۇل،
بۇ مەيدان ئەمەس جايى گۇفتار ئىول.
ئەگەر قۇۋۋەتىك بولسە كەلگىل بېرى،
كېتەر قايسىمزدىن بۇ دەۋلەت نېرى.
كۆرۈك ئۇشبۇ كۈن كىمگە دەۋلەت باقار،
ۋەلې كىمنى مەھنەت چايانى چاقار.
بۇ مەيداندا ئىقبال كىمگە كېلۈر،
بۇ ئات قايسىمزنىك ئىگەسىز قالۇر؟»
ھىشام ئۇشبۇ سۆزلەرنى دەپ توستى يول،
ھەۋالە قىلىپ نەيزەنى سۈندى ئىول.
ئەمىر رەد قىلىپ، بەرمەي ئەسلى ئەمان،
ئالىپ نەيزە ئىلكىگە ئەيلەپ رەۋان.
شۇبۇ جەك بىلەن كەچ كىرىپ بولدى تۈن،
كى جەڭگى جەدەل بولدىلار ئىككى كۈن.
مۇنى ئايتادۇركى بۇ ئىسنادلار،
قىلىپ ھەم ھىكايات رىۋايا تلار.
كى نەيزە ئۇمۇد بولدى رەددى بەدەل،
بۇ ئىش كارىغە كەلمەي ئەيلەپ جەدەل.
قىلىپ گۇررەئىبازلىق ئانچۇنان،
ھىشام ئاخرى قىلدى شەمشىر رەۋان.
ئەمىر چۇستۇ چالاك بولۇپ قول سالىپ،
قولىدىن ئانىك شەمشىرىنى ئالىپ.
كېلىپ سالدىيۇ فەرق سارىغە بۇ دەم،
بولۇپ باشى گويا قۇمۇشدەك قەلەم.
كۆرۈپ لەشكەرى نەئرە تارتىپ بىروق،
ھەمە ئات سالىپ تىغ ئىلە ئاتتى ئوق.
تەبەر، نەيزە، خەنجەر، ئۇمۇدى گەران،
قىلىچ، نەيزە، شەمشىر نە تىغى سىنان.
ئەمىر لەشكەرى كەلدى ھەم ئۇشبۇ رەك،
بولۇپ مەستۇ ھەيران بىروق قىلدى جەك.
ئاقىپ قان رەۋان بولدى جەيھۇن كەبى،
قىزىل قان ئاقىپ سۇبھى گۈلگۇن كەبى،
ئاچىپ ئىشكىنى ھەفت گەردۇن فەلەك،
كى نەززارەلەر قىلمىش ئېردى مەمەك.
فەلەكنى كۆتەردى بۇ گەردى تۈتۈن،
ياشۇندى قاچىپ ئول زەمان ئايۇ كۈن.
بارى مەستۇ لەشكەردە يوق ئېردى فەرق،
لىباسى بولۇپ قانغە ئالۇدە غەرق.
ئۆلۈكلەر زەمىندە قۇچاغۇ قۇچاغ،
تۇرار ئېردى قويسە باش ئۇزرە ئاياغ.
ۋەلې تەشنە بولدىيۇ زارۇ ھەمە،
ئەجەلگە خەبەردار بولدى ھەمە.
ئەمىر گاھى ھۇشيارۇ ھەم گاھى مەست،
بۇ جەك ئۇزرە لەشكەرگە بەردى شىكەست.
كى ئاچتى ئەمىرگە بۇ ئىقبال يۈز،
بۇ دەۋلەت، سائادەت ئاڭا ئاچتى كۆز.
مۇسۇلمان ساری ئولدى بادى زەفەر،
ۋەلې كۇفر ئەھلىغە يەتتى خەتەر.
مۇسۇلمان بولۇپ بەئزىسى شول زەمان،
قاچىپ بەئزىسىغە يوق ئېردى ئەمان.
تۇتۇپ بەئزىسىنى سۈپەر قىلدى ھەم،
بۇلار شاد بولدى، ئاڭا تۇشتى غەم.
ئالىپ بارگاھىن ھىشامنىك ھەمە،
خەزىنە، دەفىنە بار ئېردى نېمە.
قىلىپ جاي بۇ يەرگە تۇشۇپ ئولتۇرۇپ،
بار ئېردى خەزىنە ئارىغ ئالدۇرۇپ.
كى ئالماي ئۆزى بولسە ئاقۇ سارىغ،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

ئىبەردىكى نۇشرۋانغە ئاربغ.
بۇ يەردىن كۆچۈپ ئۆزلەرى شول زەمان،
بولۇپ مەككەتۇللاھ ساربغە رەۋان.
كېلىپ تۇشتىلەر مەككەگە ئۇشبۇ ھال،
فەقىرلەرغە سەۋغات ئالىپ فۇلۇمال.
بولۇپ ئەيشۇ ئىشرەت بىلەن كامران،
بۇ يەگلىغ قىلىپ ئۆتمىش ئېردى زەمان.

فەسلى داستان، نۇشرۋان مەدايىنغە كېلىپ، مەدايىننىڭ ۋەيران بولغانـ نى كۆرۈپ ھۇشىدىن كەتكەنى، بۇ ئەسنادا «مەككەدىكى ئوغلۇڭ ھـ شامنى ئۆلتۈرۈپ، تاجۇ تەختنى ئاجراتىپ ئالدى» دەپ نۇشرۋانـ غەخۇش خەبەر يەتكەنى، بەختەكنىڭ ئەمرگە ئەلچى ئىبەرگەنى

كى راۋى بۇ يەگلىغ ھكايەت قىلۇر،
كى نۇشرۋاندىن رىۋايەت قىلۇر.
كى شەھرى مەدايىننى ئالدى ھشام،
خەزىنە بىلەن مەملەكەتنى تەمام.
سەراپەردەلەرنى ئالىپ تاجۇ تەخت،
خەلايىقنى تاراج ئېتىپ ئۇشبۇ ۋەقت.
قىلىپ ھەم يەسرۇ تالانۇ بۇلان،
ھشام كەتمىش ئېردى يانىپ ئول زمان.
خەبەر تاپتى نۇشرۋان ئول كۈنى،
ھشام ئالدى دەپ شەھرئىلە مۇلكنى.
كى نۇشرۋان شول كۈنى ئاتلانىپ،
بۇ يەردىن مەدايىنغە كەلدى يېتىپ.
كېلىپ تۇردى بۇ ھەر تەرەفكە قاراپ،
بولۇپدۇر شەھەر بىنھايەت خەراب.
قولىنى تىزىغە سوقۇپ دەم بەدەم،
دەر ئېردى: «بۇ ناموسلۇقۇ ئۇشبۇ غەم.»
دېدى خاجە جۇمھۇر: «مۇنداغ دېمەڭ،
كى ھېچ قەسدە يوق، بمھۇدە غەم يېمەڭ.
كى فۇرسەت ئىچىدە كېلىپ بىر ئەركەك،
جەراھەتكە مەرھەمنى قويماق كېرەك.»
بۇ سۆز بىرلە ئېردى بۇلارنىڭ ئىشى،
كىرىپ كەلدى بۇ ۋەقتدە بىر كىشى.
دېدى ئول كېلىپ: «شاھى ئالىي گۇزەر،
ئىشتىدىم ھەلى سىزگە بۇ خۇش خەبەر.
باقىپ ئېردىگىز مەككەدە ئۇچ ئوغۇل،
چىقىپدۇر خۇروج ئەيلەمەكلىككە ئول.
ھشام نەچچە مەنزىل شەھەردىن كېلىپ،
ئىكەن مەككە سەرھەددىغە ئول يېتىپ.
توسۇپ ئالدىنى ئۇچ ئوغۇل شول زەمان،
تۇتۇپ ئۆلتۈرۈپدۇركى بەرمەي ئەمان.
كى سىزلەرنى ئەيلەپ خەلاس ئۇشبۇ دەم،
ئالىپدۇر خەزىنە بىلەن مالنى ھەم.
كېلىپدۇر شەھەرگە تەمامى كېچە،
سەھابى خاجە بىرلە ئەرباب بەچە.»
كى خۇشھال ئولۇپ ئانچە نۇشرۋان،
مۇڭا ئىلتىفات ئەيلەدى ئانچۇنان.
ۋەلى چىرلاتىپ كەلدى ئەربابنى،
بەيان قىلدى بىر سۆزدە ھەر بابنى.
دېدى: «پادىشاھا، كېلىپ ئول ھشام،
يەسىر قىلدى بىزلەرنى باغلاپ تەمام.
بەناگاھ بارۇر ئېردۇكۇ خارۇ زار،
كى پەيدا بولۇپ ئىككى چابۇك سەۋار.
ياشى يەتتەدە بارمۇكىن ياكى يوق،
كېلىپ ئەما مەيدانغە كىردى بىروق.
ئوغۇلغە ھشام بەرمەيىن ھېچ ئەمان،
ئۇمۇد بىرلە شەمشىرنى قىلدى رەۋان.
ئالىپ ئىلكىدىن شەمشىرىنى بۇ دەم،
ئۇرۇپ ئېردى دو ھەسسە بولدى قەلەم.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

چاپىپ ھەر تەرەف شىر يەڭلىغ بۇ ئەر،
تەمام قىلدى لەشكەرنى زىرۇ زەبەر.
خۇدايىمغە شۇكرۇ سىپاس ئەيلەدى،
كى بىزلەرنى ئاندىن خەلاس ئەيلەدى.
بېرىپ زادەئى راھىلە بىزگە ھەم،
ئۆزى مەككە ساربغە قويدى قەدەم.
كى بىز ئۇشبۇ يەڭلىغ ئۆلۈمنى كۆرۈپ،
كېچە مۇندا كەلدۇك ئۇ يەردىن يۈرۈپ.»
بۇ سۆزلەرنى شەھ ئاڭلادى ئۇشبۇ ھال،
كى خۇشھال ئولۇپ دېدى نەققارە چال.
كى بەختەك ھەرامزادەنىڭ ئاغرىقى،
زىياد ئولدى بۇ سۆزنى ئاڭلاپ داغى.
دېدى بۇ ھەرامزادە: «ئەي شەھرىيار،
ئەگەر قىلسە دوستلۇقنى ئول ئىختىيار.
ئۆزى كەلمەيىن مۇندا يانماس ئىدى،
كى تاجىڭنى يولدىن ئىبەرمەس ئىدى.»
قاراپ خاجەغە شەھ بۇ سۆزدىن ھەمان،
دېدى خاجە: «ئەي پادىشاھى جەھان.
مۇرۇۋۋەت زەمانەسىدۇر ئۇشبۇ كۈن،
كى ئەلچى ئىبەرمەك ئاڭا تېزۇ تۈن.»
ھەرامزادە بەختەككە شاھى باقىپ،
كى ئەلچى ئىبەرگىل دېدى سەن چىقىپ.
كى بار ئېردى ئىككى ئاغاسى ئانىڭ،
كى بەھمەنى خەر دەپ تاغاسى ئانىڭ.
بېرىپ شول زەمان زادەئى راھنى،
ئىبەردى بۇ ئىككى ھەرامزادەنى.
يېتىپ باردى ئەلچى بۇ يەردىن يۈرۈپ،
كى ئالدىغە كەلدى خاجە ئۇمرى كۆرۈپ.
تۇتۇپ ئەلچىنى توختاتىپ ئول نېرى،
خاجە ئۇمرى ئەمىر قاشىغە ئىلگەرى.
كى خەت ئىبەرىپ پادىشاھدىن بۇ كۈن،
كى ئەلچى كېلىپدۇر يۈرۈپ تېزۇ تۈن.
ماڭا سىز بۇ كۈن شاھلىقنى بېرىڭ،
سورايمەن ئانى سىز بۇ ئۆيگە كىرىڭ.
ئەمىر ھەم ئول ئىشنى قەبۇل قىلدىلار،
تۇرۇپ بارگاھ تەختىنى قويدىلار.

خاجە ئۇمرى قويۇپ تاجىنى باشىغە،
كېلىپ ئېردى بۇ تەختنىڭ قاشىغە.
كۆرۈپ تەخت ئانىڭ تاج بىرلە تەقى،
چەراكى ئەمەس ئېردى شەھ لايىقى.
ئاسىپ تاجنى بارگاھ تاقىغە،
خاجە ئۇمرى باشىن سوقتى قالپاقىغە.
كى ئەلچى كېلىپ ئىنتىزارلىق بىلەن،
كىيگۈردىكى ئەلچىنى خارلىق بىلەن.
قىلىپ ئەسىسە، شاھلىق ئانچۇنان،
كى ئولتۇرمىش ئېردى بولۇپ كامران.
قويۇپ ئەلچىلەر پىشكەچنى ئۆزى،
بۇ ھالەتدە تۇشدى ئەمنگە كۆزى.
كى ئاغزىدا سۆز ھەم تەقى بارگاھ،
تۇرادۇر سىپاھلار ئارا ئۇيلە ماھ.
ئۆزى ھەم كىچىكۈ كىچىكدۇر ياشى،
كۆرۈندىكى شەھلەرغە لايىق ئىشى.
دېدىلەركى: «تەخت ئۆزرە ئولتۇرغان ئول،
كى ئاخشامغىنا ئۇچراغان ئول ئوغۇل.
مۇڭا بىئەدەپلىك قىلىپ ئاندا بىز،»
دېدىكىم: «ئەجايىب ئىكەن بۇ ئەزىز.»
توتۇپ ئاخىرى نامەنى سالدى كۆز،
خاجە ئۇمرى ئوقۇپ قىلمادى ئەسلى سۆز.
تىزىغە باسىپ شول زەمان نامەنى،
بۇيۇردىكى: «ئەۋۋەل بېرىڭ ئاش - نانى.»
قويۇپ ئەلچىلەرگە تەبەقلەردە ئاش،
ئالىپ سەرفۇشىنى سالىپ ئېردى باش.
كى ئاش - نانى يوقدۇر سۆڭەكدىن بۆلەك،
سۆڭەك بىلە ئول چايقاغاندۇر كېپەك.
ياپىپ قويدى ئاھىستە، ئاشنى يېمەي،
كى ھەيران بولۇپ قالدى، ئۇ - بۇ دېمەي.
ئەمىر دېدىلەر: «ئەلچىلەر، سىز تەئام
نېچۈكدىن يېمەيسىز بۇ ئاشنى تەمام؟»
دېدى ئەلچىلەر: «بۇ نېمە، ئەي يېگىت،
بېرۈرلەرمۇ بىز بۇنى يەيدۇرغان ئىت؟»
تەبەقنىڭ ئەمىر سەرفۇشىنى ئالىپ،
سۆڭەكنى كېپەك بىرلە كۆردى كېلىپ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب تورى
№3

ئەمىر يەئنى شەرمەندە بولغاي كۆرەپ،
ئوشۇل دەم خاجە ئۇمرى دېدى: «ئەي ئەرەب،
بۇيۇردۇم بۇ ئىتلارغە مۇنداغ خورەك،
باقىپ نامە مەزمۇنچە قىلماق كېرەك.
ھەرامزادەنىڭ نامەسىنى كۆرەڭ،»
پىتىپدۇر ئەمىر باقسەلەر ئۇشبۇ رەڭ:
«قىلىپسىز ئەرەب بەچچەلەر مۇنچە ئىش،
كى داخان بولۇڭ ئىككى يىل يازۇ قىش.
بۇ ئىشلارغە مەغرۇر بولماڭ يانا،
بارىنى ئىبەرگەيسىز ئاستاغىنا.
ئەگەر بولماسا، بىز يۇرۇرمىز تاپىپ،
كۆمەرمىز باشىڭلارنى تۇفراق ساچىپ.
چۇ باردىكى بەھمەن خەرانى سىپاھ،
قويۇپ ئاتىغە نۇقتەئى جايگاھ.»
بۇ سۆزگە خاجە ئۇمرى بولۇپ دەرغەزەب،
دېدى: «ئەي ھەرامزادەئى بىئەدەب.
سىنىڭ لەشكەرىڭ بار ئىكەن ئۇشبۇ رەڭ،
نېچۇكدىن ھىشام بىرلە قىلمايسە جەڭ.
ھىشام بارسە ئاندا، جانىڭدىن تويۇپ،
قاچىپسەن تالاغە شەھەرنى قويۇپ.
خەلايىقنى تاراج ئېتىپدۇر چاپىپ،
يەسىرلەپ ئالىپدۇر قىزىڭنى تاپىپ.
كىشى قىلسە دۇشمەن غەمىدىن نىجات،
كى بەرمەي سەرۇپاي بىلەن ياخشى ئات.
كۆرۈپتۇرسە خىزمەتنى ھالا ئۆزۈڭ،
يەنە بىزگە بارمۇ سەياسەت سۆزۈڭ؟!»
خاجە ئۇمرى ئوشۇل دەم مۇنى باستۇرۇپ،
قويۇپ بەرىلەر بىنھايەت ئۇرۇپ.
ئالىپ ئات ـ ئۇلاغ، جابدۇغىنى بۇھال،
بۇ ئەلچى بولۇپ كەتتى ئەفتادە ھال.
ئالىپ غەم ـ مەشەققەتنى بۇ باشىغە،
يېتىپ كەلدى ھەم شاھىنىڭ قاشىغە.
بۇلار يەرگە غەممامەسىنى ئۇرۇپ،
كى نەۋھى فىغانلارنى قىلدى تۇرۇپ.
دېدى: «قىلدى ئول بىزگە مۇنداغ ئەلەم،
كى بىز كۆرمەگەن قالمادى زۇلم ھەم.
ساڭا يوق ئانىڭ ئاشنالىق ئىشى،
كى دوستلۇقدا مەئلۇم ئەمەس ئول كىشى.»
دېدى: «قىلدى ئول بىزنى ئىتتىرىن بەتەر،
ساڭا ھەر بەلا كەلسە ئاندىن يېتەر.»
كېلىپ ئەلچى مۇنداغ قىلىپ ئېردى سۆز،
كى نۇشىروۋان خاجەغە باقتى كۆز.
دېدى خاجە: «شول خەتنى كۆرمەك كېرەك،
ئوقۇپ نامەنى بىر ئىشتىمەك كېرەك.»
كۆرۈپ نامەنى شاھ قىلدى غەزەب،
دېدىكىم: «قىلۇرسەن بۇ يەڭلىغ نە دەپ؟!
ۋە لېكىن مېنىڭ ئېرسە فەرزەندىم ئول،
ماڭا ئاشنالىق ئۇچۇن ئول ئوغۇل؛
مېنىڭ دۇشمەنىم بىرلە ئول قىلسە جەڭ،
ئىبەردىڭ نە دەپ نامەنى ئۇشبۇ رەڭ؟!»
كۆرۈپ نامەنى ئىككى نەۋبەت ئوقۇپ،
كى بەختەكنى قوغلاپ چىقاردى سوقۇپ.
بېرىپ ئول زەمان خاجەغە ئاچقۇنى،
دېدى خاجەغە: «ئىش قىلىڭ سىز قېنى.
ئەگەر خاھلاغانىنى قىلىڭ بولسە رەم،»
دېدى خاجە جۇمھۇر: «ھالا بۇ دەم
زەمانە ئانىڭدۇر، ئاڭا زەر كېرەك،
مۇلايىملىقۇ ياخشى سۆزلەر كېرەك.
ئەگەر بۇيرۇساڭ، مەن ئانىڭ قاشىغە،
قويۇپ تەختىڭنى ئانىڭ باشىغە؛
كۆتەرتىپ كېلەي ئالدىڭغە بۇ رەڭ،
كى ئاندىن كېيىن دوستلۇقنى كۆرەڭ.»
قويۇپ خاجە ئول دەم ئىشكىنى ئاچىپ،
خەزىنەگە كىردى كۆڭۈلنى ساچىپ.
كى ئالدىكى كۇس بىرلە نەققارەنى،
قالىپ ئېردى ئىسكەندەرىدىن مۇنى.
كەيۇمەرس ئادەمنى جەڭگىغىنا،
كى جەمشىدنىڭ كارنايىنى يانا.
ئالىپ ھەم نەفىرەنى دىۋبەندىنىڭ،
سەفىد مۇھرەسىن ئالدى ھۇشەڭگىنىڭ.
يىراقلارغە ئاۋازى كەتمىش ئىدى،
يېگىرمە ئىككى فەرسەڭگە يەتمىش ئىدى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئالىپ ساغداقىن ھەزرەتى نۇھنىڭ،
گويا قەددى ئاتمىش گەز ئېردى ئانىڭ.
مۇنىڭ بىرلە قىرق پاتمان ئالتۇن ئالىپ،
كى ھىكمەتنى ئىشلەتتى ئۆيگە كىلىپ.
كى ئون شەققەلىغ ئەژدەھايى ئەلەم،
بۇ ئالتۇندا تەييار قىلدى بۇ دەم.
كى زەيتۇن يىغاچدىن قىلىپ دەستەنى،
چۇ بەرگەنى ئالتۇن ئاڭا شەددەنى.
مۇناسىپ سەرۇپاي ئەمرغە يانا،
كى ئەتتۇردى كۈنلۈك باشىغا پەناھ.
خاجە ئۇمرىگە بىر تاج ئەتتۇردىلەر،
يەنە ئىككى دئۇ جامە تىكتۇردىلەر.
مۇنىڭ شۇئىلەسى ئېردى ئاق ئالتە رەڭ،
تەبەر بەندەغە قىلدى ئەسبابى جەڭ.
كى تەييار ئېتىپ خەنجەرى نامدار،
يانا كۈنلۈكۈ پاپۇشۇ سەد ھەزار.
بۇ يەڭلىغ ياراغ خاجە مۇقبىلغە يوق،
مۇڭا قىلدى تەييار يا بىرلە ئوق.
سەرۇ پاي مۇھەييا قىلىپ خاسۇ ئام،
يەنە مەككە بۇزرۇگلارىغە تەمام.
ئالىپ خاجە بۇ مالنى ئول زەمان،
چىقىپ مەككە سارىغە بولدى رەۋان.
يېتىپ ئېردىلەر نەچچە كۈنلەر يۈرۈپ،
كى ئالدىغە كەلدى خاجە ئۇمرى كۆرۈپ.
كۆرۈشتى فىيادە بولۇپ كامران،
خاجە ئۇمرى دېدىكىم: «بارۇرلار قايان؟»
دېدى خاجەزاد: «سىزنى كۆرمەك ئۈچۈن،
كىلىپمەنكى سەۋغاتنى بەرمەك ئۈچۈن،»
خاجە ئۇمرى دېدى: «بىھۇدە ھارماڭىز،
ئەمر قاشىغە سىز ھېلى بارماڭىز.
قىيىن بىرلە ئول ئەلچىنى سەدھەزار،
كى ئۆلتۈرمەگەنگە فۇشەيمانى بار.
ئەمر دەرغەزەب، ئەي خاجەم، يانسۇلار،
يانىپ ئەمدى ئاھىستە ئاتلانسۇلار.»
دېدى خاجە ھەم: «بۇ سۆزۈڭگە ئۇناي،
ئالىڭ سىز بۇ پىشكەچنى، مەن ھەم يانای.»

سەرۇپايى ئەييار پىشكەچلەرنى
ئالىپ خاجە، ئالدىدا قويدى بارنى.
خاجە ئۇمرى دېدى: «ئەي خاجەم، مەن باراي،
تۈرۈڭ سىز ئەمرگە خەبەر ھەم سالاي.
ئەمر قاشلارىغە كىلىبان بۇ ئەر،
ۋەلى قىلدى ئول دەم بۇ يەڭلىغ خەبەر.
خاجە ئۇمرى دېدى: «بولسە ئانداغمۇنا،
تۈرادۇركى لەشكەر قاشىدا يانا.
تەۋازئ بىلەن ئالدىغە سىزۇبىز،
كى لازىم بولۇپدۇركى چىقماقىمىز.»
چىقىپ خاجەنىڭ ئالدىغە دەر مەھال،
كۆرەشتى سوراپ بىر - بىرنى ھەسبى ھال.
كىرىپ بارگاھىدا تاپتى قەرار،
ئەمرنى خاجە دېدى: «ئەي شەھرىيار.»
كى پىشكەچ سەرۇ پاينى كەلتۈردىلەر،
قويۇپ پادىشانە ئۆتكۈردىلەر.
قىلىپ باش ئەمرنى بېرىپ خاسۇ ئام،
يانا مەككەنىڭ چوڭلارىغە تەمام.
بۇ يەڭلىغ بېرىپ مالۇ ئەمۋالنى،
ئايىتتىكى نۇشىرۋان ھالىنى.
دېدىلەركى: «شەھ سىزلەگە باقەدۇر،
كى دىيدارىڭىزلارغە مۇشتاقىدۇر.»
دەبان: «قاشىغە كەلسەڭىز ئەمدى پات،»
قويۇپ خاجە ھەم خۇبلاشىپ مىندى ئات.
ئەمر خاھلادىكى ئۆتۈپ ئىككى كۈن،
مەدايىنغە بارماقنى تېزۇ تۇن.
بۇ ئەسنادا قىلدى بىر ئادەم خەبەر،
دېدى ئول كىلىپ: «شاھى ئالىي گۇزەر.
كى تەڭگى رەۋاھىل ساربدىن بۇ دەم،
كىلەدۇركى لەشكەر بىلەن تۇغ - ئەلەم.
مۇبارىز يىگىرمە ئىككى مىڭ، ئەي ئەرەب،
ئانىڭ دەيدۇ سەردارى مەئدى كەرەب.
ئۆزى ياشىغنا نەۋجەۋان سەبزە رەڭ،
كىلۈرمىشكى ئول مۇندا قىلماقغە جەڭ.»
ئەمر دېدىلەر: «كەلسە خۇب، ۋەھم يوق،
ئاتارمىز، ئەگەر بىزگە ئول ئاتسە ئوق.»

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

ئوشۇل دەم بېتىپ سوقتى ئول تەبلى جەڭ،
كى مەيداندا جەۋلان ئېتىپ رەڭ بەرەڭ.
ئەمر چۈستۈ چابۇك بولۇپ ئول زەمان،
كېلىپ ئالدىنى توستى بەرمەي ئەمان.
بولۇپ قالدى ھەيران ئەمرنى كۆرۈپ،
باقىپ ئول زەمان دېدى مەئدى كەرەب:
«كىچىك، سەندە يوق پەھلەۋانلىق ئىشى،
بەيان قىل ماڭا سەن نە تۇرلۇك كىشى؟»
ئەمر دېدى: «فەرزەندى نۇشىرۋان،
جەھان ئىچرە ھەم پەھلەۋانى زەمان.
ئەمرى مەنەم ھەقنى بىلدۇرگۈچى،
ھىشام ئەلقەمە سەگنى ئۆلتۈرگۈچى.»
بۇ سۆزگە كېلىپ دېدى: «ئەي نەۋجەۋان،
ۋەلې قوي بۇ ئاخماقلىقىنى ئۇيان.
رەسۇلى شەرافەتنى مەن خاھلادىم،
خۇرۇج ئەيلەمەكلىككە بەل باغلادىم.»
ئالىپ نەيزە ئىلكىگە كەلگەن زەمان،
قىلىپ نەيزەسىنى ئەمرگە رەۋان.
كى تارتىپ ئالىپ نەيزەنى ئىلكىدىن،
ئۇرۇپ دەستەسى بىرلە بۇ بوينىدىن.
ۋەلې كەتتى ئانداغ ئاتىدىن ئۇچۇپ،
ئالىپ چىقتىلار پۇتلاردىن تۇتۇپ.
تۇشۇپ بارگاھىغە ئول شەھرىيار،
ھەمە تاپتى لەشكەر بۇ يەردە قەرار.
سالىپ غۇلۇ زەنجىر مۇنىڭ باشىغە،
ئالىپ كەلدى ئول دەم ئەمر قاشىغە.
ھەنۇز سۆز تەخى سورماپ ئېردى ئەمر،
بۇ دەم ئادىيەبانۇ بولدى ھەزىر:
دېدىلەر: «نېچۈكدىن مۇڭا زاردۇر،
مۇنىڭ بىرلە نې نىسبەتى باردۇر؟»
دېدى يىغلابان ئادىيە بانۇ: «ئول،
بولۇپ ئېردى فەرزەند ماڭا ئول ئوغۇل.
زەمانىكى لەشكەر كېلىپ بىر كۈنى،
بۇلانۇ تالانلار قىلىپ بىر كۈنى.
ئاتاسىنى ئۆلتۈردى ئاندىن تاپىپ،
يەسىر قىلدى بىزنى شەھەرنى چاقىپ.
كى مەندىن تۇغۇلغان بالام ئېردى بۇ،
ئاكاسى ئالىپ قاچقان ئوغلۇم شۇبۇ.
خەبەر تاپمىش ئېردىم مۇنى، ئەي ئەرەب،
كى باردۇر جەزىرە بەيابايدا دەپ.
كېلىپدۇر سېنى بىلمەيىن، ئەي ئەزىز،
تىلەيلىك ئانىڭكى گۈناھىنى بىز.
باغىشلاڭ، مېنىڭ بۇ سۆزۈمگە ئۇناڭ،
ئۆتۈپ بۇ گۈناھىدىن ئەمدى قويىاڭ.»
گۈناھىن تىلەپ ئېردىلەر يىغلاشىپ،
كى ئاندىن ئەمر قويدى بەندىدىن شېشىپ.
بېرىپ ئات يارىغۇ سەرۇپا بۇرۇن،
ئەمر بەردىلەر يانلاردا ئورۇن.
بۇ يەڭلىغ بولۇپ ئۇمەر مەئدى كەرەب،
ئەۋەل مەرتەبە دەۋلەتى بەردى رەب.
يەنە ئادىيە بانۇ ئەيلەپ فىغان،
ئەمرگە مۇنى تاپچۇرۇپ ئانچۇنان.
دېدى: «پەھلەۋانلار بولۇپ مۇبتەلا،
بۇ كۈن تاڭلا ئالدىڭدا بولغاي تولا.
بۇ ئوغلۇمنى شول ۋەقتىدە خار ئەيلەسەڭ،
ئەزىز كۆرمەيىن، ئاندا زار ئەيلەسەڭ.
ئەمزگەن سۈتۈمگە قىيامەت كۈنى،
رىزا بولماغايمەن نەدامەت كۈنى.»
دەپ ئېردى ئاناسى قىلىپ ماجەرا،
ئەمر سالدى ئون ئىككى مەنسەب ئارا.
بۇ مەنسەب ئىچىدىن باقىپ بۇ ئوغۇل
سىپەھسالى لەشكەرنى قىلدى قەبۇل.
بولۇپ ئادىيە بانۇ كۆپ شادىمان،
ئوشۇل دەم چىقىپ بۇ مەكانى سويان.
كى لازىم بولۇپ ھەر بىرىنىڭ ئىشى،
كى مەنسەبكە تەئىينلەدىلەر كىشى.
ۋەلې تەۋقى ئىمرانغە تۇغۇ ئەلەم،
بېرىپ پاسبانلىقنى مۇقبىلغە ھەم.
كەبابى چىنىغە بېرىپ تەبلى جەڭ،
خاجە ئۇمرى بولۇپ زەبتى لەشكەر بۇ رەڭ.
مەدايىنغە ئاتلاندى بۇ يەر بىلەن،
بولۇپ جەمئى يۈزمىڭچە لەشكەر بىلەن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

هەزرەتی سۇلتان ئەمر هەمزە ساهىبقران مەككەدىن مەدايىنغە لەشكەر
بىلە ئاتلانغانلاری ۋە بەبربىشەئی فەيزئابادنی ئۆلتۈرۈپ فەيزئا-
باد خەلقنی مۇسۇلمان قىلغانلاری ۋە ئۆزلەری مۇندا تۇرۇپ،
هىشامنىڭ باشنی مۇقبىلدىن پادىشاهغە ئىبەرگەنلەری

قىلۇر راۋىيلەر سۆزنی مۇنداغ ئەدا،
بارۇر ئېردی لەشكەر، ئەمر ئالدىدا.
كی مەنزىل مەراهىل قىلىپ تېزۇ تۇن،
بەناگاه يۇرۇپ ئېردىلەر ئىككی كۈن.
بولۇپ بۇ سەفەت ئىككی ئايرىلدی يول،
ئەمر يول باشدا تۇرۇپ ئېردی غول.
دېدىلەر: «بارۇر ئىككىلا يول بىلەن،
خەتەر ئەمما كۆپ، بارسە ئوڭ قول بىلەن.
بۇ ئوڭ قولداقی يول بار ئېردی قەدىم،
مۇڭا بولدی پەيدا بەلايی ئەزىم.
بەلا كەلمىشنی خەلايىق تۇيۇپ،
كی مۇنداغ ئۆتۈپدۇر بۇ يولنی قويۇپ.»
ئەمر دېدی: «قانداغ ئەلاماتی بار،
بەلايىنی نېمە خىجالاتی بار؟»
دېدی: «خۇب فەراۋان ئېرۇر بۇ شەهەر،
خەلايىق مۇنی فەيزئاباد دەر.
كی بىر بەبری پەيدا بولۇپدۇر يامان،
شەهەر خەلقىغە بەرگەنی يوق ئەمان.
چۇ ۋاقىف بولۇپ خەلقنىڭ ئاهىدىن،
كېلىپ ئىلغەری يانە هەم شاهىدىن.
بەهادۇر، مۇبارىز ئىدی بۇ چەرىك،
هەلاك ئەيلەدی بىرنی قويماي تىرىك.
كی هالا يەنە باردۇرۇر، يا ئەمر،
يەنە قىچقرۇر ئىككی - ئۈچ كۈندە بىر.
كی ئاۋازنی بىر ئىشتكەن كىشی،
ئۆلۈپدۇركی جان بىرلە قالماي ئىشی.»
ئەمر دېدىلەر: «بولسە ئانداغ ئەگەر،
بۇ يولغە كىرىپ بىر ئالالىڭ خەبەر.»
ئەمر مەسلەهەتنی قىلىپ ئۇشبۇ رەڭ،

تاپىپ بىر - بىرىن يۈردی قىلماقغە جەڭ.
خاجە ئۇمری توسۇپ باقتىلار ئانچۇنان،
ئەمر ئۇنامای، يۈردی ئوڭ قول سويان.
بارۇر ئېردی بۇ يول بىلەن شەهرىيار،
كۆرۈندی ئاقىندىن ئۆتۈپ بىر مۇنار.
مۇنار ئۈزرە بار ئېردی مەردی كەلان،
ۋەلې قىچقرىپ دەيدۇ: «كەلگىل بۇيان.»
ئەمر كەلدی ئول دەم مۇنار قاشىغە،
چىقىپ يۈردىلەر بۇ مۇنار باشىغە.
سۇئال ئەيلەدىلەركی مەردی كەلان،
دېدی بۇ ئەمرنی: «يۈرۈرسىز قايان؟»
ئەمر دېدی: «بەبری بار ئېرمىش بۇ رەڭ،
كېلىپمەن ئانىڭ بىرلە قىلماقغە جەڭ.»
بۇ مەردی كەلان دېدی: «نادانمۇسىز؟
قىلالماي ئانىڭ بىرلە جەڭ مۇندا بىز.
كېلىپ شاهنىڭ يانە ئىلغاری هەم،
هەلاك ئەيلەدی بەبر، سالماي قەدەم.
نە ئۈچۈن قىلۇرسىز بۇ يەڭلىغ هەۋەس؟
ئوشۇل بەبرگە سىز بەرابەر ئەمەس.»
كی باۋەر بۇ سۆزلەرنی قىلماي ئەمر،
رەۋان بولدی جاڭگالغە بۇ بەبری شىر.
كی يىغلاپ خاجە ئۇمری دېدی: «ئەي ئەرەب،
سېنی مەن نە يەردىن سورايىن نە دەپ؟
ۋە قايسی بەيابانىنی ئىزدەپ باقاي،
ئۆلۈكمۇ، تېرىكمۇ، نە يەردىن تاپاي؟»
ئەمر دېدی: «ئەۋۋەلقی بىر نەئرەنی،
بىلىڭ، مەن يېتىپ كۆرگەنم بەبرىنی.
چۇ ئىككىنچی ئاۋاز قىلسام غەرو،
كی بەبری بىلەن بولغانىم رو بەرو.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

ئۇچۇنچى ئەگەر نەئرە چىقسە بۇ رەڭ،
مېنى تازە بەرىنى ئۆلتۈردى دەڭ.
ئەگەر بولماسا بۇ ئۇچ نەئرە ئۇنى،
كى ئۆلتۈرگەنىدۇركى بەرى مېنى.»
بۇ سۆزلەرنى ئاغاز ئېتىپ شول زەمان،
تەۋەككۈل قىلىپ يۈردى جاڭگال سويان.
ئەمىر بىر ئوچۇق يەرگە يەتتى يۈرۈپ،
بولۇپ بارچە ھەيران بۇ لەشكەر كۆرۈپ.
پىشىپ مۆۋە ھەم ئاچىلىپ گۈللارى،
چەمەن ئىچرە سايراپدۇ بۇلبۇللارى.
ئولۇپ رەڭ بەرەڭ گۈلغە بولماس باقىپ،
كى بىر چەشمەدىن سۇ چىقىپدۇر ئاقىپ.
تەھارەت قىلىپ ھەقغە ئەيلەپ سەنا،
ئوقۇپ ئىككى رەكئەت نەمازى يانا.
ئەمىر ئولتۇرۇپ ئېردى شەيدا بولۇپ،
چىقىپ كەلدى ئول بەرى پەيدا بولۇپ.
يۈگۈردى ئەمرگە بۇ گويا بۇران،
ئەمىر قوپسە بەرى باسىپدۇر ئۇيان.
كېلىپ بەرى ھەم قول سالالماي شاشىپ،
ئەمىر باشىدىن يەرگە تۆشتى ئاشىپ.
كى زور قىلدىلار نەئرە تارتىپ بۇ رەڭ،
ئۇرۇپ يەرگە گويا ئەمىر ياتتى تەڭ.
كى ئاڭلاپ خاجە ئۇمرى بۇ ئۇچ نەئرەنى،
يېتىپ كەلدى، ئۆلتۈردى دەپ بەرىنى.
ياتادۇر يانا بىر تەرەفدە ئۇ يان،
قىلىپ بەرنى لەختە ـ لەختە بۇ يان.
مۇنىڭ ئېردى قىرق ئالتە گەز خۇبلۇقى،
ئۆزى بويلۇغۇ يەتتە گەز تىرناقى.
كى ئوخشار ئىدى ئاغزى ھەم غارغە،
بۇ ئەسنا ئەمىر كەلدى ھەم ھالىغە.
قىلىپ ھەق تەئالاغە شۇكرى سەنا،
تەمام كەلدى لەشكەر بۇ يەرگە يانا.
كى ئاڭلاپ مۇنى فەيزئابادلىغ،
بولۇبان ئەمىر باشلاغىن شادلىغ.
بۇ خەلقى مۇسۇلمان بولۇپ ئول زەمان،
كى تاپتى بۇ يەڭلىغ بارى ئەل ئەمان.

بۇلار بەرىنى يۈردى مۇندا قويۇپ،
خاجە ئۇمرى مۇنىڭ تېرەسىنى سويۇپ.
كى تىقتى ئىچىگە ئۇلۇمدەك سامان،
كى غالتەككە باغلاپ ئانى بۇ زەمان.
كۆزىگە قويۇپ ئاينە نەچچە خىل،
قىزىل كىيىزنى ئەتتى ئاغزىغە تىل.
چۇ ھەيبەتدە بويىنغە زەنجىر سالىپ،
بۇ يەڭلىغ مەدايىنغە يۈردى ئالىپ.
يۈرۈپ يولنى بىرنەچچە مەنزىل باسىپ،
ھىشام باشىنى بىر خاداغە ئاسىپ.
مۇنى خاقە مۇقبىلغە دېدى: «ئالىڭ،
ئالىپ باشىنى ئىلگەرى سىز ماڭىڭ.»
بولۇپ خاجە مۇقبىل بۇلاردىن ناری،
ئالىپ كاللانى يۈردىلەر ئىلگەرى.
يېتىپ شادكام كۆبرۈكىگە بۇ ئەر،
ۋەلې تۇشتى بىر جاينى ئەيلەپ مەقەر.
تەمام چىقتى ئالدىغە ئىئزاز ئېتىپ،
بۇلار تاقى كىسرىگە كەلدى يېتىپ.
كىگۈردى ھىشام باشىنى ئىلگەرى،
كى ئاندىن كىرىپ تۇردىلار ھەر بىرى.
تۇشۇپ تەختىدىن يەرگە نۇشىروان،
كى ئىئزاز بىرلە كۆرۈشتى ھەمان.
كى ئولتۇغۇلى كۆرگۈزۈپ ياخشى يەر،
سوراپ ھەرنە سۆزلەرنى سۆزلەشتىلەر.
ۋە ھالا كۇن ئولتۇردى، بولدى كېچە،
ئالىپ چىقتى ئول دەم ئويىگە خاجە.
قونۇپ، كىردىلەر شاھنىڭ قاشىغە،
سالىپ ئېردىلەر دەستىنى باشىغە.
ۋەلې بويىندا زەنجىرى ئۇشبۇ ھال،
قىلىپ شەھ مۇنى دادخاھ دەپ خەيال.
ئوشۇل دەم ياساۋۇل يۈگۈردى بىروق،
كىرىپ شاھغە دېدى: «دادخاھ يوق.
كېلىپ ئەمما لەگلەك شۇبۇ سائەتى،
قونۇپدۇر يېتىشكەج ئەجەل ئافەتى.
ئانىڭ بويىنغە چىراماشىپدۇر يىلان،
باقىپ ئولتۇرۇپدۇر يىلاننى ھەمان.»

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

كى دەرھال قوپۇپ خاجە جۇمھۇر بۇ رەلگە،
دېدىلەر: «ئانى، پادىشاھا، كۆرەلگە.
بولۇپ پۈر جەھان ئىچرە ئەدلىگ سېنىلگ،
جەمئ جانۋەر دادخاھىلگ سېنىلگ.»
دېدى شەھ: «ئەگەر بولسە ئانداغ، بارىپ،
خاجەم ئاغىلاسۇنلار قۇلاقىن سالىپ.»
كېلىپ خاجە ئول دەم دېدىلەر ھەمان:
«بۇ دەيدۇر ماڭا دۇشمەن ئىردى يىلان.
ماڭا رەھم ئېتىپ، بۇيرۇساڭ، ئاتسە ئوق،
بەلادىن خەلاس ئەيلەبان قىلسە يوق.»
دەپ ئىردى خاجە ئۇشبۇ سۆزلەرنى خۇب،
مۇڭا قالدى نۇشرۋان شاد ئولۇپ.
قويۇپ تەختنى تاشقارى ئۇشبۇ دەم،
بولۇپ تۆت مىڭ ئالتە يۈز شاھ جەم.
بۇلار جۇملەئى ئىردى تەختنىشىن،
كى قول باغلاشىپ ئىردى زۇھەل فىشىن.
بەھادۇر، مۇبارىز دېگەن ئەرلەرى،
قۇباد، ئەردەشىر — گۇستەھەم باللارى.
تۇرۇپ بۇ سىفەت شاھىنىگ ئالدىدا،
كى ئولتۇردىلار خاجەنىگ يانىدا.
كى چەپ قولدا بەختەگ تۇمەن تاجدار،
تۇرۇپدۇر ۋەلى نەچچە مىڭ نامدار.
باقىپ ھەرتەرەپكە بۇ نۇشرۋان،
دېدى: «مۇندا بولغايمۇ بىر پەھلەۋان؟
بۇ لەگلەكنى قىلغاي بەلادىن خەلاس،
قىلاي مەن ئاڭا قانچە ئىنئامى خاس.»
بۇ يەڭلىغ يەنە قىچقىرىپ دېدىكىم،
باقىپ يەرگە، ئۇن قىلمادى ھىچ كىم.
قىلىپ خاجە مۇقبىل مۇنى ئىختىيار،
كى ساچراپ قوپۇپ دېدى: «ئەي شەھرىيار.
كى قىلساڭ بۇ ھىممەت، ئىنايەتنى، مەن،
بەجا كەلتۇرەي ئۇشبۇ خىزمەتنى مەن.»
ئالىپ ئىلكىگە ئوق بىلەن يايىنى،
قويۇپ ئوقغە ھەم يايىنىگ تارىنى.
دېدىكىم: «خۇدايا، پەناھىم ئۆزۈڭ،
ياراتقان مېنى پادىشاھىم ئۆزۈڭ.
بىلەفروزلۇق قىلغانىم، ئەي ۋەلى،
مېنى قىلمە شەرمەندە مۇندا ھەلى.
ئۇمىدىم سېنىڭدىن بەلۇتفۇ كەرەم،»
تۇتۇپ يايىنى بۇ ئىشغە قويدى قەدەم.
بۇ سۆز بىرلە ئوق ئاتتى لەگلەگ سويان،
تىگىپ، ئۆلدى بويىنداقى بۇ يىلان.
كى تىشلەپ يىلاننى يانىپ ئۆيرۇلۇپ،
ئۇچۇپ كەتتى شەھ باشىدىن چەۋرۇلۇپ.
خەلايىق سالىپ تەھسىنۇ ئافەرىن،
تونىنى نۇشرۋان سالىپ ئىگنىدىن.
سەرۇپاي بېرىپ تون، فوتا، ياخشى ئات،
يەنە قىلدى ئىنئاملار قاتما قات.
كىيىپ تونىنى، ئالتۇنىنى ئالدى نەقىب،
ئەمر كەلدى ئالدىغە مۇندىن چىقىپ.
بارۇر ئىردى بۇ يولدا ئەيلەپ خىرام،
خاجە ئۇمرى يولۇقتى، بۇ قىلماي سەلام.
فالاقمان بىلەن ئوگ قولىغە ئۇرۇپ،
كى بەرگەن سەرۇ پايىنى ئالدى سويۇپ.
ئەمرگە دېمەسلىگ ئۇچۇن بەردى ئان،
كى ئىنئامنى ئالدى، قۇتقازدى جان.
ئۆز ئىگنىنى كىيدى قولىنى تاڭىپ،
ئەمر قاشىغە كەلدى يىلدام ماڭىپ.
ئەمر دېدى: «تارتىپسەنۇ كۆپ جەفا،
ساڭا پادىشاھ قىلمادىمۇ ۋەفا؟»
دېدى يىغلابان خاجە مۇقبىل ھەمان:
«قىلىپ ئىردى ئىنئام شاھ ئانچۇنان.
شۇبۇ قوللارىمنى مېنىگ سىندۇرۇپ،
خاجە ئۇمرى سەرۇ پايىنى ئالدى سويۇپ.»
ھىكايەت قىلىپ ئىردى باشىدىن ئاياغ،
ئەمر خاجەنى چىرلاتىپ ئۇشبۇ چاغ.
دېدى: «ئەي خاجە ئۇمرى، بۇ قايداغ ئىشىگ،
سېنىگ بارمۇدۇر مۇندىن ئۆزگە كىشىگ؟
مەساب قىلسە شاھ ئالدىدا بۇ قۇلۇم،
بۇ ئىنئام ئالسە، قىلىپسەن زۇلۇم.»
خاجە ئۇمرى دېدى: «ئەي ئەرەب، مەن يەتىم،
مېنىگ باردۇ سىزگە نېچۇگ نىسبەتىم؟

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئانىڭكى نېچۈك نىسبەتى سىزگە بار،
بەيان قىلسەلەر مۇندا ئەي شەھرىيار؟»
ئەمىر دېدىلەر: «سىز ئىنى، بۇ قۇلۇم،
ۋەلى خاجە مۇقبىلنى ساتسام قۇلۇم.»
خاجە ئۇمرى دېدى: «قۇل ئىكەن بۇ كىشى،
ماڭا قىلدى يولدا ئۇلۇغلۇق ئىشى.
ماڭا بۇ سەلام قىلمادى، قوغلادىم،
بۇ يەڭلىغ ئەدەب ئېردى، مەن ئوگلادىم.»
ئەمىر دېدىلەر: «بولسە ئانداغ باسىڭ،
مۇنى سىزگە بەردىم، باشىنى كېسىڭ.»
خاجە ئۇمرى بۇ مۇقبىلنى تۇتتى ۋەلې،
كى باغلاپ ئالىپ چىقتى ئۆلتۈرگەلى.
خەلايىق كېلىپ، يىغلاشىپ زار - زار،
ياراشتۇردى تارتىپ ئەلەم سەدھەزار.
خاجە ئۇمرى ئەمىر قاشىغە كىردى تېز،
دېدى: «ئەي ئەرەب بەچچە، سىز ئايتاسىز.
قۇلۇم شەھ قاشىدا مەساب ئەيلەبان،
ئالىپدۇركى ئىنئام مۇقبىل ھەمان.
مۇنى دەيسىزۇ مەنمۇ ئەمدى باراي،
بارىپ مەنمۇ ئىنئاملارنى ئالاي.»
خاجە ئۇمرى ئەمىرگە بۇ سۆزلەرنى دەپ،
دېدى قىچقىرىپ: «ئەي جۇنەيدى ئەرەب؛
ئالىپ سەن بۇ تۆرت يۈز تەبىلبازىنى،
يۈرۈگلار ئالىپ ئاتەشى بازىنى.»
ئوشۇل دەم خاجە ئۇمرى بولۇپ كامران،
قەدەم قويدى ئاندىن مەدايىن سويان.
يېتىپ شادكام كۆبرۈكىگە بۇلەر،
كى ئاگلاندى نۇشىرۋانغە خەبەر.
دېدىلەر: «ئالىپ كەلمىش ئول بەبرىنى،
خەلايىقغە قىلغان يامان جەبرىنى.»
بۇيۇردىكى نۇشىرۋان خاسۇئام،
دېدى: «خەلق ئالدىغە چىقسۇن تەمام.»
چىقىپ ئالدىغە بۇ خەلايىق ھەمە،
كۆرۈپ بەبرىنى دەيدۇ: «قايداغ نېمە؟»
قاچىپ بەئزىسى بەبرىنى بىر كۆرۈپ،
كى سەكسەن كىشى قالدى قاچماي ئۆلۈپ.

ئالىپ تاقى كىسرىگە يەتتى بۇ ھال،
قىلىپ بەبرىنى شەھ تىرىك دەپ خەيال.
دېدى خاجە جۇمھۇر: «ئۆلۈك بەبرىدۇر،
ئىچىدە سامان بار، شۇڭا گەبرىدۇر.»
كى دەرھال تۇشۇپ يەرگە نۇشىرۋان،
كۆرۈشتى خاجە ئۇمرى بىلە شول زەمان.
كى خۇشھال ئولۇپ ئانچە ئىزاز ئېتىپ،
كى ئولتۇرغالى ياخشى يەر كۆرسەتىپ.
خاجە ئۇمرى دېدىكىم: «قويۇڭ شەھرىيار،
يىغلىسۇن تەمام پەھلەۋان نامدار.
ئالىپ تەختنى كۆل لەبىگە يۈرۈڭ،
چىقىپ مەن ئويۇنلار قىلاي، سىز كۆرۈڭ.»
بۇ يەڭلىغ قىلىپ پادىشاھ باشلىغىن،
يىغىلدى خەلايىق قارى ياشلىغىن.
قىلىپ تۆرت يۈز ئەيىار بىرلەن ئويۇن،
كى دۇبەندىلىك قىلدى گويا قۇيۇن.
خەلايىق مۇڭا قالدى ھەيران باقىپ،
كى دوست شاد ئولۇپ، غەمگە قالدى رەقىب.
خاجە ئۇمرى قويۇپ دېدى مۇنداغ يانا:
«ئەگەر بۇيرۇساڭ، شاھى ئالەم پەناھ؛
بارىپ تاقى كىسرىگە بىر مىخ قاقاي،
كى ئالدىڭداقى مۇبەششىرنى ئاساي.
كى تۆرت يۈز قەدەم يەردە مىخقە ئاتاي،»
دېدى: «يەرگە تۇشكۇنچە ئانى تۇتاي.»
كى شەھ دېدى كۆڭلىدە: «مۇشكىل بۇ ئىش،
بۇ سۆزلەرنى دىۋانە يەڭلىغ دېمىش.»
مۇڭا شاد ئولۇپ قالدى بەختەك ۋەلې،
دېدىكىم: «بۇ شەرمەندە بولغاي ھەلى.»
خاجە ئۇمرى دېگەندەك قىلىپ ئول زەمان،
كى بەختەككە بولدى قاراڭغۇ جەھان.
كى ئۆيرۈلدى شەھ باشىدىن ئۇشبۇ چاغ،
بېرىپ ئات، سەرۇپاي قۇچاغۇ قۇچاغ.
كى مۇقبىلنىڭ ئىنئامىچە ئىككى مال،
مۇڭا قىلدى ئىنئامنى ئۇشبۇ ھال.
مۇڭا شەھ قىلىپ ئانچۇنان ئىلتىفات،
دېدى: «ئەمدى كەلسۇن ئەمىر مۇندا پات.»

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

خاجە ئۇمرى ئەمىر قاشلارىغە رەۋان، بۇ ئىشنى ئەمىر شاد ئولۇپ ئانچە ھەم،
كىلىپ، ئۇشبۇ سۆزلەرنى قىلدى بەيان. ئوشۇل دەم مەدايىنغە قويدى قەدەم.

فەسلى داستان، كوھى قافدىن گىلەمگۈش ئەييار كېلىپ، قۇباد شەھرىيار-نى شەھىد قىلغانى، مەلىكە مىھرى نىگار قۇبادنى زىيارەت قىل-غالى بارىپ، زۇپىنغە ئۇچراغانى، مەلىكە دەرھال زەھر ئىچىپ، شەھادەت دەرەجەسى تاپقانى

سۇخەن ئەھلى قىلمىش بۇ يەڭلىغ ندا، كى ئىئزاز قىلسە ۋەلىي ھەمزە شول،»
قىلۇر راۋىئى بۇلبۇلانلار سەدا. بۇ سۆزدىن بۇ كافەر رەۋان ئولدى ئول.
بارىپ شەھرى سىمنانغە نۇشرۇان، يېتىپ كەلدى يولنى كېزىپ بىر نېچە،
چىقىپ ئالدىغە پادىشاھ سىمنان. كى بىر دەم تۇرۇپ ئېردى، بولدى كېچە.
ئالىپ كىردى ئولتۇرغۇزۇپ تەختىدە، يەقىن كەلدى ئاھىستە مۇندىن ماراپ،
بېرىپ ئېردى مەجلىسنى بۇ ۋەقتىدە. تۇرار ئېردى بۇ بارگاھغە قاراپ.
چىقىپ ئېردى بەختەك تالاغە ئۆزى، بۇ ئەسنا ئارا ئەيلەبان خەيرى باد،
ۋەلي تۇشتى بىر تاغغە ئانىڭ كۆزى. ئەمىر قاشىدىن چىقتى شاھى قۇباد.
بارادۇر ئۆتۇپ بىر فىيادە كىشى، جلاۋدا بىر مىڭ پىسەر خاندان،
ئەجەب فىكرى ئەندىشە بىرلەن ئىشى. چىقىپ ئارقەدىن ئىككى مىڭ پەھلەۋان.
ئانى كەلتۇرۇپ قاشىغە شول زەمان، كى فانۇسۇ مەشئەل تۇتۇغلۇغ نەچە،
دېدى: «سەن نە ئادەم، بارۇرسەن قايان؟» سالىپ بۇ ئەلالائى بۇ تۇن كېچە.
بۇ مەلئۇن دېدى: «ئەي ۋەلي دىل پىسەند، كۆرۇپ شەئنۇ شەۋكەت ئەلالانى بۇ،
ئوشۇل ھەمزەگە دوستمۇ، دۇشمەنمۇ سەن؟» بۇ مەلئۇن دېدى: «بولسا ھەمزە شۇبۇ.»
ھەرامزادە بەختەك دېدى: «مەن ئاڭا بۇ سەگ بولدى ھەم ئارقەسىدىن رەۋان،
دوست ئېرمەسمەنۇ ئانچە دۇشمەن ئاڭا.» كېلىپ پاسبان خەلقى تاپتى ئەمان.
دېدى بۇ فەلىد: «مەنزىلىم كوھى قاف، كىرىپ بارگاھىغە بۇ بارچە ئەل،
ئاتىمدۇر گىلەمگۈشى خەنجەر شىكاف. كۆزى ئۇيقۇدا، بولدى ئۇبدان مەھەل.
ئاتام ئۆلمىش ئول ئىلكىدە. ھەمزەنىڭ، قۇبادخان ياتۇر ئېردىلەر تەختدە،
كېلىپمەن ئالۇرغە قانىنى ئانىڭ. گىلەمگۈش كىردىكى بۇ ۋەقتىدە.
تانۇمايدۇمەن ھەمزەنى، ئەي ئەزىز، قۇبادنىڭ بۇ سەگ سىنەسىگە چىقىپ،
ماڭا كۆرسەتىپ قويساڭىز ئانى سىز.» تۇتۇپ بەك ساقالىدىن ئالدى سىقىپ.
كى بەختەك دېدى: «تانۇتاي ھەمزەنى، ئاچىپ كۆز بۇ شەھزادە ئويغاندىلەر،
تاپۇرسەن بارىپ ئىسفەھاندىن ئانى. 'بىر ئادەم باسىپدۇر، مۇنى كۆردىلەر.
ئاڭا تەئزىم ئەتمىش خەلايىق بۇرۇن، ئەجەب شەكلى باردۇ شەمايىل ئىشى،
كى سەندەل نىشىنلەردىن ئۇستۇن ئورۇن. چىقىپ كۆكسىدە ئولتۇرۇپ بىر كىشى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

بۇ شەھزادە ئول دەم دېدى: «سەن نە جان،
ساڭا يەتتى مەندىن نە ياڭلىغ زىيان.
مەنۇ تا ئۇ دەمدىن بۇ دەم بىر نەفەس،
كى مۇرىغە ئازار بەرگەن ئەمەس.»
دېدى بۇ لەئىن: «شول يامان ھەمزەسەن،
ئاتامنى ھەلاك ئەيلەگەن ئانداسەن.
يەتمىلكنى سىنەمگە قويمىش ئىدىك،
ماڭا ئول يامانلىقنى قىلمىش ئىدىك.»
قۇباد دېدى: «ئول ھەمزەئى مەن ئەمەس،
ئانىك ئوغلىدۇرمەنكى، قىلماك ھەۋەس.
قۇباد ئاتىم ئولمىش مېنىك بىگۇمان،
مېنى قىلماغىل ھەيۋ، ئاھستە يان.
ۋەيا ھەرنە ئىش خاھلاساك مەن ئانى،
بەجا كەلتۈرۈپ چوك قىلاي مەن سېنى.»
بۇلار ئانچە يالباردى بۇ بەد بەختگە،
كى سۇد ئەتمەدى جاھىلى سەختگە.
بۇ سەگ قىلدى باشىنى تەندىن جۇدا،
رەۋان ئولدى رۇھى قىلىپ ئەلۋىدا.
بولۇپ «قالۇئىننا» ۋەلي سەرنىگۇن،
«ۋەئىننا ئىلەيھى» دېدى «راجىئۇن».
قۇبادنىك ئالىپ باشىنى شول زەمان،
ئالىپ كەلدى بەختەك قاشغە رەۋان.
كېلىپ كۆردى بەختەك باشغە قاراپ،
دېدى: «ئەي ھەرامزادەئى زەنجىلاپ.
بۇ باش ھەمزەنىك باشى ئېرمەس نېدۇر،
قۇبادخانى شەھزادەنىك باشىدۇر.
بۇ نۇشىرۋاننىك نەبىرەسى ئول،
قىلىپسەنكى زايئ ئەسىز بۇ ئوغۇل.
ماڭا تۇھمەت ئولغاي، قىلىپسەن يامان،
تېخى تۇرماغىل، ئەمدى ئاھستە يان.»
ياتىپ سۇبھى ۋەقتىدە ئەمما ئەمىر،
كۆرۈپ تۇش ئەجايىب پەرىشان بىر.
ئۇرۇپ نەئرە فەيدا ئۇ بولغان زەمان،
ھەمە لەشكەر ئىسلامى قوپتى رەۋان.
دېدىكىم خاجە ئۇمرى كىرىپ: «ئەي ئەرەب،
ۋەلي نەئرە ئاۋازى قىلدىك نە دەپ؟»

ئەمىر دېدىلەر: «مەن ئەجەب بۇ كىچە،
قۇباد سارىدىن تۇش كۆرۈپمەن نېچە.»
ئوشۇل دەم دېدى: «ئەي خاجە ئۇمرى، بارىپ،
كىلىك مۇندا سىز بىر خەبەرنى ئالىپ.»
خاجە ئۇمرى يېتىپ كەلدى ئەيلەپ نىدا،
ياتادۇركى شەھزادە كۆپ ئۇيقۇدا.
قويۇنلارغە سالدى خاجە ئۇمرى ئىلىك،
تەمام غەرق قاندۇر، ئەمەسدۇر تىرىك.
خاجە ئۇمرى ساداىرشابىنى ئاچتىلەر،
باشى يوق بۇ شەھزادەنىك كۆردىلەر.
يۇزىنى بىروق يىرتىبان «ئاھ!» دەپ،
كى يىغلاپ يىقىلدى: «ئەسىز شاھ!» دەپ.
ئۇرۇپ چەرخ ئول دەم باشىنى ئاچىپ،
كى بويىنغە ساپتى كىيىزنى تېشىپ.
ئەمىر قاشغە كەلدى ئەيلەپ فىغان،
ئەمىر يىغلادى، چىقمادى ئەماجان.
كېتىپ ھۇشىدىن ئەما قان يۇتتىلار،
يۇزىن يىرتىبان ماتەمىن تۇتتىلار.
خاجە ئۇمرى بۇ تۇفراق ساچىپ باشىغە،
يېتىپ كەلدى نۇشىرۋان قاشىغە.
ئىشتىكەچ بۇ نۇشىرۋان، تەختىدىن،
يىقىلدى، كېتىپ ئول زەمان رەختىدىن.
كى ماتەم تۇتۇپ ئانچە يىغلاشتىلار،
قارالىغ بولۇپ ئانچە جۇغلاشتىلار.
كى بەختەكنى چىرلاتتىلار ئول زەمان،
دېدىكىم: «بۇ ئىش سەندىن ئولمىش گۇمان.»
ھەرامزادە بەختەك دېدى: «تېزۇ تۇن،
بىر ئادەم كېلىپ كوھى قافدىن ئۇ كۇن.
گىلەمگۇش ئەييار دەپ ئاتىنى،
قىلۇر ئېردى مۇنداغ مەقالاتىنى.
ئاتامنى ئۆلتۈرۈپ ئېردى ھەمزە ئەرەب،
قىلۇرمەن ئاتامنىك قانىنى تەلەب.
كېتىپ ئېردى بۇ سۆزنى دەپ ئول كىشى،
تانۇماي قالىپ بۇ شۇنىڭكى ئىشى.»
خاجە ئۇمرى بۇ سۆزنى ئىشىتكەن زەمان،
گىلەمگۇشنى ئىزدەدىلەر رەۋان.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

مۇئەللەق ئۇرۇپ ئارقەدىن كەتتىلەر،
مۇڭا مەغرىبى تىنجەدە يەتتىلەر.
كۆزى ئۇيقۇدا ياتمىش ئېردى غەرىپ،
مۇنى باغلادىلار خاجە ئۇمرى بارىپ.
قۇباد باشىنى قويىنىغە سالدىلار،
قولىغە يوغان بىر تاياق ئالدىلار.
مۇنى سالدى ئالدىغە، ئۇردى تاياق،
مۇنى ماڭغالى قويمادى ئاستاراق.
ئەمىر قاشىغە كەلدى نۇشرۋان،
فەلەككە يېتىشتى بۇ ئاھۇ فىغان.
ۋەلى بولدى بىر ماتەمى ماجەرا،
كىيىپ بارچە لەشكەر لىباسى قارا.
خۇرۇشىدىن ئول يەر بولۇپ ئاسمان،
ئالىپ كەلدىلەر مەككەگە شول زەمان.
خاجە ئۇمرى بۇ سەگنىڭ ئۇرۇپ باشىغە،
ئالىپ كەلدى ئول دەم ئەمىر قاشىغە.
كۆرۈپ باشىنى يىغلابان زار - زار،
ئەمىر دېدى: «ئەي ناكەسى نابكار.
بۇ فەرزەندىمە ئۆلتۈرۈرسەن نە دەپ؟»
دېدى بۇ قارا يۈز سەگى بىئەدەب:
«فەرامۇش بولۇپ بۇ مېنىڭ قىلمىشىم،
سېنى ئۆلتۈرۈش ئېردى ھالا ئىشىم.
ئاتامنى سەن ئۆلتۈرگەن ئول چاغدا،
قالىپمەن بۇ ھەسرەت بىلەن داغدا.
كېلىپ مۇندا باشىڭنى كەسمەك ئۈچۈن،
ئالىپ كوھى قاف ساری كەتمەك ئۈچۈن.
بولۇپدۇر غەلەت، تانۇماي مەن سېنى،
ساڭا ئوخشاتىپ ئۆلتۈرۈپمەن مۇنى.»
ئەمىر دېدى: «ئەمدى مۇسۇلمان بول،
غەزەبدىن ساڭا تەگمەسۇن ئەسلى قول.»
خاجە ئۇمرى دېدى: «ئەي ئەمىرى ئەرەب،
بۇ ياڭلىغ قىلۇرسەن ئاڭا سەن نە دەپ؟»
ئېرۇر بۇ فەلەد جاھىلى نابىكار،
ئالۇر ئىنتىقامىنى مېھرى نىگار.»
بۇ سەگنى خاجە ئۇمرى ئۇرۇپ باشىغە،
ئالىپ كەلدى مېھرى نىگار قاشىغە.

تۇتۇپ جۇملە ئۇيى قىزلارى شول زەمان،
كى مىڭ پارەئى قىلدىلار ئول زەمان.
تەمامى سىپاھ بارچە قان يۇتتىلار،
بۇ شەھزادەنىڭ ماتەمىن تۇتتىلار.
قارالار كىيىز بارچە كىيدى تېشىپ،
نەمازىن ئۆتەپ قويدىلار يىغلاشىپ.
قارالىغ بولۇپ چوڭ - كىچىك، پىرۇ ياش،
قىلىپ يىد - چىراغ بەردىلەر ئابۇ ئاش.
كى تەئىين قىلىپ شەيخلەر باشىدا،
ئەمىر ياتتىلار نەچچە كۈن قاشىدا.
مەدايىنغە ئاتلاندى نۇشرۋان،
خەلايىق تاراشتى ئۇيانۇ بۇيان.
ساچىپ باشىدىن بىر نېچە سۇرخ زەر،
يانىپ چىقتى ئۆز مەنزىلىغە بۇ ئەر.
تۇزۇپ ئول زەمان نەغمەھايى رەباب،
قويۇپ تۇتتىلار ئۇزرە بىرلە شەراب.
ئەمىر دېدىلەر: «خۇب ئەمەس بۇ قىلىق،
رەۋامۇ بۇ كۈنلەر ماڭا شادلىق؟
قۇبادىم ياتىپ ئۇشبۇ تۇپراغدا،
نېچۈك مەن ئىچەي مەينى بۇ چاغدا؟»
بۇ سۆزدىن خاجە ئۇمرى بولۇپ نەچچە خىل،
ئىچۈردى شەرابىنى ئايتىپ دەللل.
يىغلدى تەمامى سىپاھى نېچە،
ۋەلى ئۇيقۇ يوق ئىچتىلەر بۇ كېچە.
قىلىپ شادىمانلىق يەنە بارچە ئەل،
ئوقۇر ئېردىلەر ھەر تەرەفدە غەزەل.
فەلەككە يېتىپ بارەكەللاھ ئۈنى،
ئىشىتتى مەلىكەم بۇ ئاۋازلانى.
دېدىكىم: «باقىڭ، بۇ نە ئاۋازەدۇر،
نە ھادىسە بولمىش بۇلارغە نەدۇر؟»
خەبەرگە چىقىپ ئول زەمان بىر دېدەك،
دېدى: «پەھلەۋانلار شەراب ئىچكۈدەك.
ئەمىر خاجەنىڭ مەنزىلىدە نېچە،
قىلىپدۇر ھەمە ئۆيدە مەجلىس كېچە.»
مەلىكە بۇ سۆزلەرگە بىھۇش بولۇپ،
ھەرەملەرگە كىردى ساچىنى يۇلۇپ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئۆزىنى قىلىپ پارە - پارە ھەمان،
يەنە قىلدى ئانداغ خۇرۇشۇ ئىغان.
دېدى: «ئەي جىگەر گۈشە فەرزەندىما!
كى ئارامى جانىم، جىگەربەندىما!
بۇ ئىشلار بولۇپدۇر ساڭاۋۇ ماڭا،
سەن ئۆلسەڭ بۇ غەم يوق ئىكەندۇڭ ئاڭا.»
يەنە بولدى ئاندىن ئەمرغە خەبەر،
ئىبەرتتى ئەمىر ئىككى - ئۈچ ياخشى ئەر.
بۇلار ئەرزى ھالىن قىلىپ ئانچۇنان،
قەبۇل ئەتمەدىلەر بۇ ئەيلەپ ئىغان.
ئەمىر قىلدىلار ئۇزرەخانلىق ئۆزى،
بۇ ئەسنادا ئۇيقۇغە كەتتى كۆزى.
مەلىكەم بۇ ئۇيقۇغە شەيدا بولۇپ،
قۇبادكەلدى ئالدىغە قەيدا بولۇپ.
بولۇپ كۆڭلەكى غەرق ئالۇدە قان،
كىلىپ يىغلادى زار - زار ئانچۇنان.
دېدى: «ئەي ئانا، بولدى بىر يىل ساڭا،
ۋەفادارلىق قىلمادىڭ سەن ماڭا.
كى سەندىن بۆلەك يوق ئىدى مۇڭداشىم،
غەربلىق دىياردا قالدى باشىم.
ئىدىم ھەم رەفىق غەمگۇزارىڭ سېنىڭ،
جىگەر گۈشەئى گۈلئۇزارىڭ سېنىڭ.
مېنى ئاندا يالغۇز قويۇپ سەن مۇدام،
كى ياد ئەتمەدىڭ، بولدى بىر يىل تەمام.»
بۇ سۆزلەرنى دەپ غايىپ ئولدى ھەمىن،
كى ئويغاندى بىدار ئولۇپ ئۇيقۇدىن.
قىلىپ نەۋھە ئەفغانلەر شول زەمان،
يىقىلدى ئاياغى ئەمرگە رەۋان.
دېدى: «پاك سۇلتانى ئالىي ئەرەب،
بۇ ماتەمدە ئويغاندىمۇ تۇش كۆرەپ.
قۇبادىم كىلىپ ئۇشبۇ يەڭلىغ دېدى،
بۇ سۆزلەرنى دەپ ئانچۇنان يىغلادى.
كى رۇخسەت بېرىڭ، مەن باراي باشىغە،
ئوشۇل مەھرىبانىم بالام قاشىغە.»
ئەمىر دېدى: «قىلماڭ بۇ يەڭلىغ ھەۋەس،
ھەلى بارغالى يول يامان، خۇب ئەمەس.
ئەگەر بولسە بىرھادىسە ئۇشبۇ چاغ،
ماڭا بولغۇسىدۇركى داغ ئۆزرە داغ.»
مەلىكەم بولۇپ گاھ ئوڭ گاھى سول،
ئەمىر سۆزىنى قىلمادىلار قەبۇل.
ئەمىر دېدى: «تەغدىرىدىن ئىش بۆلەك
كى بولماس ئىرادەسىدىن ئۆزگەرەك.»
قەرار تاپتى ئول دەم بارۇرنىڭ ئىشى،
قاتىپ بەردى مۇقبىلنى ئونمىڭ كىشى.
مەلىكەم چىقىپ كامران ئولدىلار،
زىيارەت قىلۇرغە رەۋان ئولدىلار.
بار ئىپردىكى ساسانى دەپ كەركەسى،
كىلىپ دېدى بەختەككە بۇ ناكەسى.
دېدىكىم: «مەلىكە نىگار تېزۇ تۇن،
قۇبادنىڭكى باشىغە كەتتى بۇ كۇن.»
ئىشىتتى بۇ سۆزلەرنى بەختەك لەئىن،
كى زۇپىننى چىرلاتتىلار بۇ ھەمىن.
دېدىكىم: «ئاتاڭ شاھى كاۋۇسدۇر،
ساڭا بۇ نېچۇك نەڭگۇ ناموسدۇر.
مەلىكە نىگار ئىشقىدا نەچچە يىل،
ياتۇرسەن چېكىپ ئاھنى ئۇشبۇ خىل.
ئۆزۈڭ فەھلەۋان، لەشكەرىڭ ئانچە غول،
كىتىپدۇر بۇ كۇن مەككەتۇللاھغە ئول.
بۇ كۇن سەنمۇ ھەم لەشكەرىڭنى ئالىپ،
كى بىر خالىي جاڭگالدا تۇرساڭ بارىپ،
يۇلاقغان زەمان ۋەسل ۋاسىل بولۇر،
مۇرادىڭ سېنىڭ ئانچە ھاسىل بولۇر.»
بۇ سۆزدىن ھەرامزادە زۇپىن قويۇپ،
بارىپ جاڭگالدا بۇ تۇردى بۇقۇپ.
بەناگاھ بارۇر ئىپردى مۇقبىل كىتىپ،
ئاتى ئۇركۇبان ياندى مۇندا يېتىپ.
ئۇرۇپ ئاتىنى يۇرمەڭ ئىپردى ئىشى،
چىقىپ تەگدى مۇندىن بۇ ئونمىڭ كىشى.
مەھافەنى بۇ يەردە قويدى ھەمان،
كىرىپ جەڭگە مۇقبىل بولۇپ كامران.
ئۆلۈپ ئىلكىدە كۇفر ئىلى بىشۇمار،
يىقىلدىكى مۇقبىل بولۇپ زەخمدار.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

مەھافەنى ئالدى بۇ بەد ئەسلىلەر،
فەراكەندە بۆلدى مۇسۈلمانلەر.
مەھافەنى ئاچتى بۇ كافەر كېلىپ،
مەلىكەمگە زۇپىن كېلىپ قول سالىپ.
مەلىكەم دېدى: «سەن ماڭا يارسەن،
مېنى قىلمە رەسۋا، ناری بار سەن.
كى بىر خالىي يەرگە تىكىپ خەيمەنى،
ئالىپ بارغىل ئول يەرگە ئاندىن مېنى.
بۇ سۆزلەر بىلەن زۇپىن ئولدى يىراق،
تىكىپ خەيمەنى قىلدى بىر يەرنى ئاق.
مەلىكەم بۇ دەم جامى شەربەت ئالىپ،
مۇڭا ئىككى مىسقال زەھەرنى سالىپ.

دېدىلەركى قىزلارنى: «بولغىل گۇۋا،
ئەمىر ئايتۇر ئېردى ماڭا بارها.
كېچىپ بۇ جانىمدىن سېنى ئىزدەگەن،
كى ئىشقىڭدا زەھری ھەلاھىل يېگەن.
كى مەن ھەم ئەزىز بۇ جانىمدىن جۇدا
بولۇپ، ئىشقىدا مەن قىلای جان فىدا.
مەلامەت ئىشى ھەمزەنىڭ قاشىغە،
بۇ گەردى غوبار ئۇرماسۇن باشىغە.
كى ساقلاپ ئانىڭ ئابرويىن بۇ ھال،
كى ياددا ئۆلمەكنى قىلدىم خەيال.»
زەھەرنى بۇ سۆزلەرنى دەپ ئالدىلار،
ئالىپ ئىلكىگە جامىغە سالدىلار.

فەسلى داستان، ھەزرەتى ئەمىر مىھری نىگارنىڭ ئارقەسىدىن بارىپ زۇ-
پىننى ئۆلتۈرگەنلەری ۋە مەلىكە نىگارنىڭ ئىشقىدا پادىشاھلىقنى
تەرك قىلىپ، مەلىكەنىڭ قەبرىدە مۇجاۋىر بولغانلاری

ئىشتىمەك كېرەك قىسسەئی بىر نېچە،
ئەمىر تۇش كۆرۈپ قويىتلار بۇ كېچە.
دېدی: «ئەي خاجە ئۇمری، ئالىڭ بىر خەبەر،
نە ھادىسە بولمىش، نېچۈك خەيرۇ شەر.»
بارۇر ئېردی يولدا خاجە ئۇمری كېيتىپ،
سىيەھ قەيتاس ئالدىغە كەلدی چاپىپ.
كۆزی ياشی دەريا، ئەجەب ھالەتی،
ئەمرگە خەبەر قىلدی بۇ سائەتی.
ئۇشۇل دەم ئەمر كامران ئولدىلار،
چىقىپ باد يەڭلىغ رەۋان ئولدىلار.
يەنە كەلدی زۇپىن قىلىپ ئىختىيار،
مەلىكەم كۆرۈپ دېدی: «ئەي نابىكار.
ماڭا قەسد دائىم قىلۇرسەن نە دەپ؟!
ھەرامزادەئی جاھىلی بىئەدەب!»
زەھەرنی ئىچىپ ئۇردىلار جامىنی،
كى ئىشتىلدی «ئەللاھۇ ئەكبەر!» ئۇنی.
مەلىكەم سوقۇپ دەستە بازەندەسی،
دېدی: «ئەمدی يوقدۇر بۇ ئىش پايدەسی.»
يىقىلدی ھوشىدىن كېتىپ شول زەمان،
قاچىپ چىقتی زۇپىن تالاغە رەۋان.
ئەمر يەتتىلەر بۇ خەبەرنی تاپىپ،
كى دو ھەسسە زۇپىننی قىلدی چاپىپ.
قاچىپ كەتتی كۇفر ئەھلی قۇملار ئاشىپ،
كى ئۆزی قىزلاری چىقتىلار يىغلاشىپ.
كى ئەمر خەيمەگە كىردىلەر،
نەدامەت بىلەن «ھەسرەتا!» دېدىلەر.
تۇشۇپ مويی گىيسۇلاری، ۋادەرىغ،
قاشی، كىرپىكی، ساچی يەرگە ئارىغ.
يىقىلدی كېلىپ ئۇستۇنگە ئۆزی،
قىلىپ مەھرىبانلىق يۇزىگە يۇزی.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

دېدى: «غەمگۈزارىم، نىگارىم، نېتەي!
ۋە ئەي مېھرىبان گۈلئۈزارىم، نېتەي!
فىراقىدا مەن نەچچە يىل زار - زار،
كى ئىشقىدا يىغلاپ، بولۇپ ئىنتىزار.
يۈرۈپ دەشتۇ سەھرا، بەيابان كېزىپ،
يۈرۈرمەنكى ئىشقىدا يولدىن ئېزىپ.
گەھى ئاچ، گەھى توق، گەھى سارغايىپ،
ۋەگاھى يەسىر گاھى بولدۇم غەرىب.
تۈشۈپ كوھى قاق مەنزىلىگە باشىم،
مېنىڭ سەل بولۇپ ئاندا ئاقتى ياشىم.
قىلىپ نالە بۇلبۇل كەبى مەن سەدا،
بولۇپمەن فىراقىدا ئەمدى گەدا!»
ئەمرىنىڭ قولىدا مۇبارەك باشى،
يۈزىگە تۆكەلدى كۆزىنىڭ ياشى.
مەلىكەم ئاچىپ كۆزلەرىنى بەلەند،
دېدى: «يىغلاماڭ ئەي شەھى دەردمەند.
يەقىنراق كېلىڭ، سىزگە باردۇر سۆزۈم،
ساڭا مەن كىچىك تۇشمىش ئېردىم ئۆزۈم.
سەن ئېردىڭكى بىر پەھلەۋانى زەمان،
گۇناھ ئۆتكەن ئولسە مېنىڭدىن يامان.
ئانى ئەفۇ ئېتىپ، مەندىن ئولغىل بىمەل،
ماڭا جارى قىل ئەمدى ئىمانغە تىل.»
ئەمىر دېدى: «ئەي نازەنىن گۈل چەمەن،
كېتىپ كوھى قافغە، قويۇپ سىزنى مەن.
كى جەمشىدنىڭ نەبرەسى ئەردىڭىز،
كى مەن بىر ئەرەبكە كۆڭۈل بەردىڭىز.
تەلاق ئەيلەدىم مەن يانا ئول مەھەل،
كى بەيتى ھىساربدا تارتتىڭ قەبەل.
ئاتاڭ ئاجراتىپ ئالغالى قىلدى جەڭ،
مېنىڭ ساقلادىڭ ئابرويۇمنى بۇ رەڭ.
يۈرۈپ تەشتە - ئاچلىق بىلەن سارغايىپ،
قاچىپ ھەر سەھەرلەردە بولدۇڭ غەرىب.

ئەگەر بولسە كۆڭلۈڭدە ھەرنە نىزا،
رىزا بولغىلۇ مەنمۇ سەندىن رىزا.»
مەلىكەم دېدى: «بىر سۆزۈم بار ساڭا،
قىيامەت كۈنى سەن ئۈتمايۇ ماڭا.
شەفائەت قىلىپ تەشنەلىك چاغدا،
مېنى ياد قىلساڭ بەھىشت باغدا.»
ئەمىر دېدى: «جەننەت ئىچىدە كۆزۈم،
سېنى كۆرمەيىن كىرمەگەيمەن ئۆزۈم.»
بۇ سۆزلەرنى دەپ يىغلايان ئانچۇنان،
ئەجەل شەربەتىن نۇش ئېتىپ، بەردى جان.
ئەمىر چاك ئېتىپ سىنەسىنى ئاچىپ،
بىروق يىغلادىلارکى تۇفراق ساچىپ،
مەلىكەمنى ساندۇقغە سالدى ھەمان،
ئالىپ مەككەتۇللاھغە بولدى رەۋان.
چىقىپ مەككە بۇزۇرگلارى پىرۇ ياش،
تۇتۇپ ماتەمىن ھەر تەرەف ئاقتى ياش.
قارالىغ بولۇپ بارچە ماتەم تۇتۇپ،
يېتىپ كەلدى نۇشىروان قان يۇتۇپ،
خەلىل قەددەسەللاھنىڭ باشىدا،
نەمازىن ئۆتەپ قويدىلار قاشىدا.
ئېتىپ ئالىي گۇنبەز بەنا باشىنى،
قىلىپ يىد - چىراغ بەردىلەر ئاشىنى.
قىلىپ ئۇزرە تەقسىر لايىق ھەمە،
مەكانىغە ياندى خەلايىق ھەمە.
ئەمىر ياتتىلار باشىدا نەچچە كۈن،
دېدى بىر كۈنى: «ئەي خاجە ئۇمرى بۇكۇن.
يىغلىسۇن سىپاھلار تەمامى قايان،
ئۇلارغە سۆزۈم بارکى، ئەيلەي بەيان.»
ئوشۇل دەم يىغلىدى تەمامى سىپاھ،
ئەمىر دېدىلەركىم چېكىپ دەردۇ ئاھ:
«جەھاندىن بۇ كۆڭلۈم ساغۇپدۇر مېنىڭ،
كى مەنزىل، دىيارىڭلا بار سىزلەنىڭ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئەگەر بولسە سىزلەرگە مەندىن ئىزا،
يانمىغلار، بولۇپ ئەمدى مەندىن رىزا.
ياتۇرمەن مۇجاۋىر بولۇپ باشىدا،
مەلىكەمگە ھەمراھ بولۇپ قاشىدا.»
دېدى پەھلەۋانلار: «نېچۈك بۇ ھەۋەس،
ۋەلىي سىزلەگە بۇ مۇناسىب ئەمەس.»
ۋە ھەر بىرلەرى سۆز قىلىپ ئانچۇنان،
قەبۇل ئەتمەدى سۆزىنى ساھىب قىران.
خاجە ئۇمرى دېدى: «ئەي شاھى دەردمەند،
ئىدى لەشكەرىڭ كۆپ، مەقامىڭ بەلەند.
ساڭا يوقتۇ دۇشمەن ئەمەس ھېچ كىشى،
بولۇر يالغۇز ئولغاندا مۇشكىل ئىشى.»
بۇ سۆزلەر ئەمرگە قەبۇل بولمادى،
قىلىپ ھەرنە مەئقۇل ئاڭا بولمادى.
قىلىپ لەندۇھۇرغە ھەمە تەختنى،
تەھەممۇل بىلە سەلتەنەت بەختنى.
كى تەئىين قىلىپ مەملەكەت مۇلكىنى،

ئىبەردىكى ھىندۇ سويانغە ئانى.
يەنە مالىك ئەژدەرنى ھەم ئۇشبۇ ۋەقت،
ئىبەردى ئاڭا ھەم بېرىپ پايى تەخت.
كى جۇمھۇرنى تەرسۇسغە ياندۇرىدىلەر،
ئەلەمشاھ قويۇپ رۇمغە يۇرىدىلەر.
كى تەڭگى رەۋاھىلغە مەئدى كەرەب،
كى رۇخسەت بىلەن كەتتى بۇ ئول تەرەف.
چىقىپ مىسرىغە بولدى مۇقبىل رەۋان،
كېتىپ شەھرىگە جۇملەئى پەھلەۋان.
خاجە ئۇمرى قىلىپ ھەر نېچە ياخشى سۆز،
ئەمىر سالمادى ئۇشبۇ سۆزلەرگە كۆز.
كى رۇخسەت بىرىپ ئاخرى شول زامان،
خاجە ئۇمرى بولۇپ سۇرەتى كارۋان.
كى يۈكلەپ خېچىرلارغە كۆپ پۇلۇمال،
چىقىپ مىسرىغە كەتتىلەر ئۇشبۇھال.
ئەمىر قالدى تەنھا مەزار باشىدا،
كىشى قالمادى تۇرغالى قاشىدا.

فەسلى داستان، قارۇن ئەدەنگە كەلگەنى، ھەزرەتى ئەمىرنى بىھۇش-قىلىپ، ئەدەنگە ئالىپ كېلىپ ئىقابگە سالغانى

ئىشتىمەك كېرەك قىسسەئى ئەرزى ھال،
بار ئېردىكى قارۇن دەپ بەد خەيال.
ئاتاسىن ئەمىر ئۆلتۇرۇپ ۋەقتىدە،
مۇنى تۇرغۇزۇپ ئېردىلەر تەختىدە.
بۇ سەگنىڭ بار ئېردى ئەداۋەت ئىشى،
كى جەڭ قىلغالى قويماس ئېردى كىشى.
ئەمىر لەشكەرى ھەر تەرەف كەتكەنىن،
مۇنىڭدىن خەبەر تاپتى بەختەك لەئىن.
بۇ كافەرغە قىلدى خەبەر ئۇشبۇ رەڭ،
دېدى: «ۋەقت شۇبۇ، ئەيلەگىل ئەمدى جەڭ.
كېتىپ ھەر تەرەف لەشكەرى ئەمدى يوق،
بولۇر ئەمدى ئۆلتۇرگەلى ئاتسە ئوق.»
بۇ سۆز بىرلە قارۇن يىغىپ پەھلەۋان،
ئەمىر ساری كەلمەككە بولدى رەۋان.
ۋەزىری دېدى: «قىلمە كۆپ ئىزتىراب،
ئەگەر بولسە يالغۇز، بېرۇر ھەم جەۋاب.
كى بىر بوغچە لايىق ئىگىن تاپتۇرۇڭ،
سەرۇ پاي ئالىپ مەن باراي، سىز تۇرۇڭ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب تورى
№3

كى بىر ھىيلە بىرلەن ئاڭا فەند قىلاي،
ئانى دارۇ بىھۇش بېرىپ بەند قىلاي.»
بۇ سۆزدىن سەرۇ پا ئالىپ شول زەمان،
ئەمرىنىڭكى ئالدىدا قويدى رەۋان.
كى بىر تەختەدە ھەلۋا قويدى يانا،
دېدى: «سىزگە، ئەي شاھى ئالەم پەنا.
ئىبەرمىشكى قارۇن سەرۇ پايلەر،
تاپىپ ئوغلىڭىز ئۆلگەندىن خەبەر.
تۇتۇپ ماتەمىن ئول قىلىپ ماجەرا،
ۋەلي قىلدى دەرۋازىلەرنى قارا.
ئۆزى ھەم كېلەدۇركى قويماقغە باش،
قىلىپ يىد - چىراغ، بەرگەلى ئابۇ ئاش.
مېنى دېدىلەر: سىز بارىڭ ئىلگەرى،
يامان بولماسۇنلاركى خاتىرلەرى.
مېنى دېسە كەلسۇن، مەن ئاندىن باراي،
يانای يان دېسە، ياكى خىزمەت قىلاي.»
قىلىپ سۆز ۋەزىر يىغلادى، ئاقتى ياش،
ئەمرىنىڭكى قويدى ئاياغىغە باش.
ئەمر پارەئى ھەلۋادىن مەيل ئېتىپ،
ئوشۇل دەم يىقىلدى، ھۇشىدىن كېتىپ.
كېلىپ تۇتتى قارۇن ئەمرنى بۇ ھەين،
تۇتۇپ بەككىنە بەند ئېتىپ بۇ لەئىن.
قىلىپ دەفئى دارۇ ئەمرنى رەۋان،
بۇ سەگ كەلتۇرۇپ ھۇشىغە شول زەمان.

بۇ قارۇن دېدى: «سىز ئاتا، مەن ئوغۇل،
ئەگەر قىلساڭىز بۇ سۆزۈمنى قەبۇل.
مۇسۇلماندۇمەن، بەلكى تەھقىق ئۆزۈم،
مېنىڭ سىزگە بار، يا ئەمر، بىر سۆزۈم.
ئەدەن شاھىنىڭ يەتتە گەنجىنى سىز،
ئالىپ ئېردىڭىزكىم مىراسخاھى بىز.
ئوشۇل ماللارنى بېرىڭ سىز ماڭا
ئاتام سەن، ئوغۇل مەن بولايىن ساڭا.»
بۇ سۆزدىن ئەمر دېدى: «ئەي نابكار،
نە مالىڭ، نەگەنجىڭ سېنىڭ مەندە بار؟!
كى تاپسام چۇ ھەر يەردە مەن گەنجۇ مال،
ئۆزۈم ئالمادىم، خەلقنى دېدىم ئال.»
بۇ سەگنىڭ غەزەبدىن بولۇپ رەڭگى ئاق،
ئەمرنى قويۇپ سوقتى بىر يۈز تاياق.
ئەمر دېدى: «بىر تازىيانە ياساپ،
مېنى سوقغىلۇ ھەددى يوق بىھساب.»
بۇ قارۇن دېدى: «گەنجنى بەر ماڭا،
بۇ ماللارنى بەرسەڭ سۆزۈم يوق ساڭا.»
ئەمر دېدى: «ئاچمە بۇ سۆزلەرگە تىل،
نە مەقسۇدۇڭ ئولسە يەنە ئانى قىل.»
يەنە قىرق تاياق ئۇردىيۇ بۇ لەئىن،
ئەمرنىڭ سەلاھنى كىيدى ھەمىن.
ئالىپ كەتتى شەھرى ئەدەنگە بۇ ھال،
ئەمر بەندگە تۇشتى، ئېرۇربۇ نە ھال.

فەسلى داستان، ھەزرەتى ئەمر بەندكە تۇشكەنلەرى، پەھلەۋانلار ئاڭلاپ كېلىپ قارۇن بىلە جەڭ قىلغانلارى، ئاقىبەت بىر پىرى خارە كېلىپ، ئىقابىبەنددىن خەلاس قىلغانى

ئىشتىمەڭ كېرەك ئۇشبۇ ھەكگامەنى، خاجە ئەبدۇلمۇتەللىب پىتىپ نامەنى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئىبەردى خاجە ئۇمرىغە بۇ ئەسرىدە،
خاجە ئۇمرى ئىدى قەلئەئى مىسرىدە.
مۇتالئا قىلىپ نامەنى ئۇشبۇ ئەر،
ئەمىر بەندكە تۇشكەندىن ئالدى خەبەر.
كېلىپ خاجە مۇقبىل قاشىغا بۇ ھال،
دېدى: «لەشكەرنگنى يىغىپ دەرمەھال؛
ئەدەن شەھرىگە بارغىلۇ تىزۇ تۇن،
ماڭا مەككەدىن نامە كەلدى بۇ كۈن.
كۆرۈڭ نامەنى سىزمۇ، ئەي شەھرىيار،
ئەمىر بەندكە تۇشكەن ۋەلي زەيلى بار.
كى تەڭگى رەۋاھىلغە مۇندىن بارىپ،
ئۆتۈڭ ئۇمەر مەئدى كەرەبنى ئالىپ.»
خاجە ئۇمرى بۇ سۆزلەرنى دەپ شولزەمان،
ئۆزى مەككەتۇللاھغە كەلدى رەۋان.
خاجە ئەبدۇلمۇتەللىبدىن ئاڭلاپ خەبەر،
ئەدەن شەھرىگە يۈردى ئاندىن بۇ ئەر.
قاراپ تۇرماق ئىبردى بۇ قارۇن ئىشى،
كېلۈر ئاسماندىن تۇشۇپ بىر كىشى.
كىيىپ تەۋق باشىغە تاجى قاداپ،
ۋەلي بار ئەئزادىن ئوت فاقىراپ.
كى لاتۇ مەنات سۇرەتى باردۇر،
نىشانەلەرى ئانچە ئىزھاردۇر.
تۇشۇپ ئۇردى قارۇننى بىر مۇشت بەك،
بۇ مەلئۇن يىقىلدى بولۇپ ئۆلگۈدەك.
كۆرەندى ئەجايىب، غەرايىب ئىشى،
دېدى بۇ لەئىن: «سىزلە قايداغ كىشى؟»
خاجە ئۇمرى دېدى: «بۇزۇرگى پاكى مەن،
كى بۇزۇرگ فەلاقاننىڭ خادىمى مەن.
ئىبەردى مېنى ئۇل فەلاقان ساڭا،
ئالىپ كەلمەي ھەمزەنى ئەۋۋەل ماڭا.
كى ئازار بەرمىش ئاڭا ئۇل نە دەپ،
فەلاقان دېمىشلەر سېنى بىئەدەب.
ئاڭا بەرمەسۇن ئەمدى ئازارلەر،
قىلۇرمەن ئاڭا بىر غەزەبدىن ھەزەر.»
خاجە ئۇمرى بۇ سۆزلەرنى دەپ شول زەمان،
چىقىپ مەككەتۇللاھغە بولدى رەۋان.
خاجە ئۇمرى كىيىپ خابۇسى جامەنى،
پىتىپ ئۇچ يۈز ئاتمىش ۋەلي نامەنى.
رەۋان ئولدى شەھرى بەشەھرى بۇ ئەر،
ۋەلي قىلدى ئەبدۇلجەلىللغە خەبەر.
ئۆتۈپ كەلدى يۇنانغە بەسرى بىلەن،
خەبەر قىلدى جۇمھۇرغە نەسرى بىلەن.
يەنە مالىك ئەژدەرگە ئاڭلاتتىلەر،
كەرەب شاھغە ھەم ئاڭلاتىپ ئۆتتىلەر.
كى ئاندىن كېيىن ئىسفەھانغە بۇ ئەر،
سۇھەيل ئىسفەھانىغە قىلدى خەبەر.
كۆيەۋ گۈرزى مالىككە ئۆتتى رەۋان،
يەنە قىلدى شاھى ھەمدكە بەيان.
بۇلارغە يانا نامەنى كۆرسەتىپ،
خۇراسانغە يۈزلەندى مۇندىن كېيىپ.
يەنە ئاڭلاتىپ مىرزەبان شاھىغە،
ئۆتۈپ كەلدى كەشمىرنىڭ چاھىغە.
خەبەر قىلدى كەشمىرلەرغە بۇ ھال،
كۇتۇرىغە يۈزلەندىلەر دەر مەھال.
قىلىپ سۆزنى سەئدى نەبىرەگە ئول،
ئۆتۈپ يۈردى دەريايى ئۇممانغە ئول.
ئۆتەي دېسە دەريا سۇيى بەك ئۇلۇغ،
خاجە ئۇمرى بولۇپ يىغلادى قايغۇلۇغ.
دېدى بىر كىشى غەيبدىن: «غەم يىمە،»
كى باقتى، تۇرادۇر يوغان بىر كىمە.
سەفىد مۇھرىنى تارتىپ ئىبردى رەۋان،
مۇنى لەندۇھۇر ئاڭلادى شول زەمان.
چىقىپ لەندۇھۇر ئۇشبۇ يەرگە ھەمىن،
كى ئۆتكەزدىلەر خاجەنى دەريادىن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

قىلىپ لەندۇھۇرغە بۇ سۆزنى بەيان،
ئۆزى بولدى فۇرخار ساری رەۋان.
كېلىپ قىلدى ئەندىشە بۇ پۇر زور،
مۇنىڭ قولىدىن ھەرنە ئىشلار كېلۇر.
تەمام فەھلەۋانلارغە قىلدىم خەبەر،
ئەمرنى كېلىپ ئاجراتۇرلار ئۇلەر.
بۇ فۇرخار قاشىغە كىرمەي ھەمان،
ئۆتۈپ بولدى مەغرىپ ساربغە رەۋان.
بەناگاھ بۇ شەھرگە بىر سەۋداگەر،
كېلىپ ئېردى فۇرخار سوردى بۇ ئەر.
دېدى: «ئول ئەمر ھەمزە ئۆتكەن زەمان،
ئەدەن شەھرىدە بەندكە تۇشمىش يامان.
خاجە ئۇمرى شەھەردىن شەھەرگە بەدەر،
قىلۇر فەھلۋانلارغە بىر - بىر خەبەر.
ئەمر قاشىدىن قارۇن ئولماي يىراق،
ئانى ئۇرغۇدەك ھەركۇنى قىلۇق تاياق.
ياتادۇر ئەمر تارتىبان رەنجىنى،
تىلەيدۇركى قارۇن ئەدەن گەنجىنى.»
بۇ سۆزلەرنى فۇرخار ئاڭلاپ بۇ ھال،
قويۇپ باشىنى دېدى: «ئەي زۇلجەلال.
كى مەن خەستەئى بىر قېرى زارمەن،
شىكەستە، سىياھلار ئارا خارمەن.
كى ئاجىز كۆرۈپدۇر مېنى ئول كىشى،
كۇشاد ئولسە مەندىن ئەمرىنىڭ ئىشى.
خۇدايا، ئىشىنى كۇشاد ئەتمەگىل،
كى مەن بارماغۇنچە خەلاس ئەتمەگىل.»
ئۇقۇپ يىغلادى بۇ مۇناجاتىنى،
خۇدادىن تىلەپ ئۇشبۇ ھاجاتىنى.
كى ئەما خاجە ئۇمرى بارىپ ھەرشەھەر،
تەمامى ۋىلايەتكە قىلدى خەبەر.
نە مەغرىب نە مەشرىق نە ھىندۇ خىتاي،
خەبەر قىلدى، مۇنداغ يۇرۇپ بولدى ئاي.

ئەدەن شەھرىگە كەلدى بۇ شەھرىيار،
بۇ ئەسنا ئارا چىقتى گەردى غۇبار.
ئالىپ تۇغ - ئەلەم گەردى راھى بىلەن،
يېتىپ كەلدى مۇقبىل سىپاھى بىلەن.
يەنە تۇغ - ئەلەم نەچچە پەيكەر ئالىپ،
كى مەئدى كەرەب يەتتى لەشكەر ئالىپ.
بىروق كەلدى لەشكەر بۇ كۇنلەر ئارا،
يەنە بولدى بىر جەڭگىئى ماجەرا.
ئۇمەر مەئد ئولۇپ زەخمدىن دەردمەند،
تۇتۇپ قىلدى قارۇن ئانى قەيدى بەند.
يېدى زەخم قاسىمى زەررىن كەمەر،
يەنە كىردى ئەبدۇلجەلىل ئۇشبۇ ئەر.
كىرىپ ئىمرانۇ يەنە مۇزەففەرى،
بۇلار زەخمدار ئولدىلار ھەربىرى.
نەباتخان، مۇبارەك شەھى كىردىلەر،
بولۇپ رو بەرو زەخمدار ئولدىلەر.
كىرىپ تۇتىيانۇش، ئەزانۇش تەۋىل،
بۇلار زەخم يەپ ياندىلار ئۇشبۇ خىل.
يەنە كىردى جەمشىدى زەررىن رەۋان،
يانىپ چىقتى بۇ زەخم يەپ شول زەمان.
نە سامۇ نە ھامۇ نە بەھمەن كىرىپ،
بۇلار زەخمدار ئولدى، چىقتى يانىپ.
يەنە كىردى مەشقال شاھ ئۇشبۇ دەم،
بولۇپ زەخمدار نۇ يانىپ چىقتى ھەم.
بۇ ئەسنا ئارا بازگەشتلەر چالىپ،
يەنە تۇشتى بۇ ئىككى لەشكەر يانىپ.
خاجە ئۇمرى كېچەشلەر قىلىپ بىرنېچە،
بۇ قارۇن مەكانىغە كەلدى كېچە.
ئۇمەر مەئدەنى بەند ئېتىپ ئانچە بەك،
بولۇپدۇركى بۇ بەندەدە ئۆلگۈدەك.
كۆرۈپ خاجەنى دېدى: «ئەي دوستى خاس،
مەنەم ئۆلگۈدەك بولدۇم، ئەتكىل خەلاس.»

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئالالمايي مۇنى بەندەدىن شول زەمان،
يانىپ كەلدى ئاھستە لەشكەر سويان.
كېلىپ دېدى: «بىزدىن، يارانلار، بۇ دەم،
كېتىپ بەختۇ دەۋلەت، يېتىپدۇركى غەم.
ئەمىر خاتۇن ئۆلگەنگە فەريات ئېتىپ،
ئىبەردى بۇ دەۋلەتنى بەرباد ئېتىپ.
كى يانغاچ بەخت بىزلەدىن ئۇشبۇ رەڭ،
تەمام پەھلەۋانلارنى قىلدى بۇ رەڭ.
بۇ ئەسنادا گەردى ھۇۋەيدا بولۇپ،
فەرەڭ لەشكەرى كەلدى فەيدا بولۇپ.
ئەلا كۆز فەرەڭ بىرلە تەھلا فەرەڭ،
كېلىپ ئاتىغە سوقتىلار تەبلى جەڭ.
بۇ قارۇن لەشكەرگە كىرگەن زەمان،
فەرەڭلەرگە زەخم ئۇردى بەرمەي ئەمان.
يەنە كىردى نۇئمانۇ مەنزىر بىلەن،
بۇلارنى تۇتۇپ بەندى زەنجىر بىلەن.
كىرىپ سەئدى قەيسەرۇ جۇمھۇر ھەمبىن،
مۇڭا زەخم ئۇردى يەنە بۇ لەئىن.
يانىپ تۇشتى لەشكەر كۇن ئولغاچ نىھان،
كېچە بولدى، تاپتى بۇ لەشكەر ئەمان.
يارۇدى جەھان، موللا ئەزان ئوقۇپ،
كى مەيدانغە كەلدى بۇ قارۇن قوپۇپ.
تەقابۇلغە ئەلجۇب كىرمىش ئىدى،
بۇ كافەر بۇ نەۋبەتدە شەللاق يېدى.
ھەرامزادە بەختەڭ دېدى شول زەمان:
«قاچىپ يانمە، شەمشىرنى قىلغىل رەۋان.»
بۇ تەدبىر بىلەن جاھىلى نابكار،
يەنە قىلدى ئالجۇبنى زەخمدار.
كىرىپ شىرى مالىڭ يېدى زەخم ھەم،
تەۋەككۇل شەھى كىردىلەر ئۇشبۇ دەم.
بۇ ھەم زەخمى يەپ چىقتى تاپماي ئەمان،
كىرىپ سەئدى سەلمان پارسى رەۋان.

سۇھەيل شاھى، كىرمان شاھى تەۋىل،
كى بېھزاد بەغدادى، رۇمى سەھىل.
كى چوق ھۇرمۇزى، شاھى تۇسى ھەمە،
كى بەھروز دىۋانە بارچە ھەمە.
بۇلار كىردىلەر، زەخم يەپ ياندىلار،
بولۇپ ئۇشبۇ يەڭلىغ تەمام بولدىلار.
كىرىپ مەغرىبى سەر بەرمەنە بەدەر،
يەنە ئۇردى قارۇنغە زەخمى بۇ ئەر.
يانىپ چىقتى قارۇن بولۇپ زەخمدار،
بارىپ ئۆز مەكاندا تاپتى قەرار.
بۇ ئەسنا ئارا كەلدى نۇشىرۋان،
كى لەشكەر ئالىپ ئىككى لەڭ پەھلەۋان.
ئىقابىەنددىن ئەيلەپ ئەمر يىراق،
يەنە ئۇردى قارۇن بۇ ئەسنا تاياق.
ئۇمەر ئىبنى شەددات سەردار ئولۇپ،
بۇ مەلئۇن قاتىلدى مۇڭا يار ئولۇپ.
ئەمرنى مۇنىڭ ئالدىدا بارغۇچە،
كى سوقتى تاياق بۇ لەئىن ھارغۇچە.
بۇ سەگ خاھلادىكى ئەمرنى رەۋان،
كى ئۆلتۇرگەي ئالدىدا، بەرمەي ئەمان.
بۇ قارۇن دېدى: «سەبر قىل بىر نېچە،
كى مەن گەنجنى تاپتۇرۇپ ئالغۇچە.
ئىقابىەنددە ساقلابان مەن ئانى،
فۇلۇمنى ئالاي، ئۆلتۇرەي ھەمزەنى.»
بۇ دىۋ چىھرە مەيدانغە كىردى رەۋان،
يېدى زەخم ئىلكىدە بار پەھلەۋان.
مەساق قىلدى ئون يەتتە كۇن بۇ ھەبەش،
قىلىپ بولمادى نەچچە تۇرلۇك كېپكەش.
بۇ ئەسنادا لەشكەر ئاراسى بىلەن،
چىقىپ كەلدى بىر شەھسەۋارى بەلەند.
يۇزىدە نىقابۇ قولىدا كەمان،
كېلىپ ئالدى شەمشىرنى بەرمەي ئەمان.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئۇرۇپ قىلدى دو ھەسسە دئوچھرەنى،
ۋەلې قالدى لەشكەر تانۇماي ئانى.
ئەمرغە باقىپ تەئزىم ئەيلەپ ھەمان،
چىقىپ يۈردى سەھرا ساربغە رەۋان.
ياقاسىنى قارۇن قىلىپ چاك - چاك،
باشىغە ساچىپ يىغلادى مۇشتى خاك.
چالىپ تاكلاسى بۇ لەئىن تەبلى جەك،
كېلىپ تۇردى مەيدانغە دئوانە رەك.
تەقابۇل بولۇپ شاھى فەررۇخ بۇرەك،
يانىپ چىقتىلار زەخم يەپ ئۇشبۇرەك.
كى مەيدان كېلىپ پايى مەردى ھەنا،
بۇلار زەخمدار ئولدى، ياندى يانا.
كىرىپ مىرزەبان شاھ تەقابۇل ئىدى،
بۇ ھەم ياندى، كىفتىغە زەخمە يېدى.
بۇ ئەسنادا فەيدا بولۇپ بۇرقەئدار
كېلىپ قىلدى قارۇننى بۇ زەخمدار.
كېسىلدى ئۇشاق ئىلكى شەمشىر سالىپ،
نىقابىەندى كەتتى، بۇ لەشكەر يانىپ.
سېپاھلار كېچەشلەر قىلىپ بىر نېچە،
ئىقابىەندكە كەلدى خاجە ئۇمرى كېچە
ئەمرنىڭكى دىشۋار ئولۇپدۇر ئىشى،
كى ساقلاپ ياتادۇركى ئەللىك كىشى.
بىر ئادەم سۇغە كەلدى ئول دەم رەۋان،
خاجە ئانى ئۆلتۇردىلەر شول زەمان.
ئالىپ سۇ ئاڭا دارۇ بەھۇش سالىپ،
سۇنى ئىچتىلەر بۇ خەلايىق ئالىپ.
يىقىلدى ھۇشىدىن كېتىپ بارچە ئەل،
ئىقابىەندكە چىقتىلار دەر مەھەل.
ئىقابىەند يىغاچىغە زەئلەر ئاسىپ
قوپۇپدۇر، ئاڭا چىقتى بىر - بىر باسىپ.
ئەمر كۆرگەچ - ئوق تونۇدى خاجەنى،
دېدى: «ۋات خەلاس ئەتمەدىك سەن مېنى.»

خاجە ئۇمرى دېدى: «مەن ئوشۇل ئەسىردە،
كى سىز بەندكە تۇشكەن كۇنى مىسىردە.
بۇ ئىشدىن ماڭا ئاندا بولدى خەبەر،
نېتەي مەن يۈرۈپمەن شەھەردىن شەھەر.
تاپىپ ئىككى يۈز يەتمىش ئۇچۇ نامدار،
كى توققۇز يۈز ئاتمىش يەنە تاجدار.
بۇلارغە خەبەر مەن سالىپ سىزنى دەپ،
خەراب بولدى ھالىم مېنىك، ئەي ئەرەب.
بۇ ئىشدا كۆكۈل گىينەسىنى قويماك،
كى ھالىمنى ئالجۇب شەھىدىن سوراك.»
بۇ سۆزلەرنى دەپ، بەندىدىن شول زەمان
خەلاس ئەتكەلى تۇرمىش ئىردى رەۋان.
ئەمر ناله - فەرياد قىلدى ھەزىن،
ئىشىتتى بۇ غەۋغانى بەختەك لەئىن.
يېتىپ كەلدى قارۇن بىلەن بۇ مەھەل،
ياتادۇركى بەھۇش بولۇپ بارچە ئەل.
مۇنى بىلدى قارۇن، دېدى: «بۇ كېچە،
ئىقابىەندكە چىقمىش خاجە ئۇمرى خاجە.
كى سوردى ئەمردىن: «خاجە ئۇمرىمۇدى؟»
ئەمر: «ئارى، كەلگەن خاجە ئۇمرى» دېدى.
بۇ ئەسنا خاجە ئۇمرى دېدى: «ئەي بەچە،
كېلىپمەن ئەمرنى كۆرۈپ بۇ كېچە.
مىنە تۇت!» دەبان تاشلادى سۇرەتىن،
يۈگۈردى بۇ سۇرەتكە، قاچتى ئۆزىن.
ئەمرنى يەنە بەند ئېتىپ ئانچۇنان،
كېلىپ تۇردى مەيدانغە قارۇن رەۋان.
ئەلەمشاھ يېتىپ كەلگەن - ئوق دەر زەمان،
تۇتۇپ چىقتى قارۇنكى بەرمەي ئەمان.
قىينىلار قىلىپ ئانچۇنان ئۆلگۈدەك،
كى زەنجىر بىلە بەند ئېتىپ سالدى بەك.
بار ئېردىكى ئەييارى ئانىك نېچە،
ئوغۇرلاپ بۇ قارۇنكى قاچتى كېچە.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

بۇ مەلئۇن ئەلەمشاهنى هەم بارىپ،
بۇ قارۇن مەكانىغە كەلدى ئالىپ.
ئەمرىنىڭ يانىدا قىلىپ قەيدى بەند،
چىقىپ تۇردى مەيدانغە قارۇن گىزەند.
تەقابۇلى سەئدى نەبىرە ئىدى،
مۇداۋردى ئاتى، سەئدى زەخمى يېدى.
كەرەب شاهى بولدى تەقابۇل بۇدەم،
يېدى زەخم هەم، زەخم ئۇردى بۇ هەم.
بولۇپ زەخمدار نەچچە كۈن بۇ لەئىن،
كى سۆز چىقمادى جەڭگە هېچ قايسىدىن.
بولۇپ ياخشى هەم هەربىرى ئۇشبۇ رەڭ،
كى مەيدانغە چىقتى سوقۇپ تەبلى جەڭ.
كېلىپ مالىك ئەژدەر بولۇپ زەخمدار،
يەنە قالمادى كىرگۈدەك نامدار.
بۇ ئەسنا ئارا چىقتى گەردى غۇبار،
بۇ گەردى ئارا چىقتى بىر شەهسەۋار.
سىپاهلارنىڭ ئىلكىدە تىغى كەمان،
ئىدى لەندۇهۇر پەهلەۋانى زەمان.
كېلىپ ئىلكىدە گۇرزەسى پاقىراپ،
يېتىپ كەلدى مەيدان ئارا غاقىراپ.
ئاتىپ ئىبردىلەر گۇرزەنىڭ دەستەسى،
قاچىپ تەگدى قارۇنغە بىر هەسسەسى.
ئالىپ چىقتى لەشكەرگە، بەرمەي ئەمان،
ئىبەردى بىر ئادەمكى نۇشىرۋان.
دېدى: «بەرسۇ قارۇننى بىزگە ئۇلار،
ئەمرنى ئىبەرسۇن ئۇلارغە بۇلار.»
قەبۇل قىلمادى جۇملەئى پەهلەۋان،
قىلىپ سەفنى ئاراستە شول زەمان.
مۇنى مادەئى كەركىگە مىندۇرۇپ،
ئالىپ يۈردى قارۇننى مۇقبىل سۈرۇپ.
نەرىگە ئەمر مىندۇرۇپ ئول هەمىن،
ئالىپ يۈردى ساسانى دەپ بىرلەئىن.

هەرامزادە ساسانى كەلگەن زەمان،
كى مۇقبىلدىن ئالدى جىلاۋنى رەۋان.
ئالىپ قاچتى قارۇننى بۇ ماده زەند،
ئەمرنى بۇ سەگلەر يەنە قىلدى بەند.
دەر ئىبردى ئەگەر كەلسە هەر پەهلەۋان،
خەلاس ئەيلەگەي دەر ئىدى بىگۇمان.
دېمەس هېچ كىشى هەق تەئالا خەلاس
قىلۇر ئول مېنى لۇتفى ئىهسانى خاس.
ئەمر بىلدى ئاخىر بۇلار بىرله ئىش،
ۋەلې ئوخشاماي ئۆتكۇدەك يازۇ قىش.
ئاقىپ كۆز ياشى يەرگە بولدى رەۋان،
ساغىندى خۇداغە بولۇپ كامران.
دېدى: «ئەي شەهەنشاهى، يا زۇلجەلال،
ئۆزۈڭ قادىرۇ قۇدرەتىڭ بەركەمال.
مېنى بەندەدىن سەن خەلاس ئەتمەسەڭ،
خەلاس بولمادىم لەشكەرىم قىلدى جەڭ.»
ئەمرنىڭ ئىدى يىغلاماقلىق ئىشى،
بۇ ئەسنا يېتىپ كەلدى بەشمىڭ كىشى.
يەنە كىردى قارۇن بۇ مەيدان ئارا،
قىلۇر ئىبردى لەشكەر بىلەن ماجەرا.
بۇ لەشكەر بىلەن شاهى فۇرخار ئۆزى،
يېتىپ كەلدى، تۇشتى ئەمرنىڭ كۆزى.
«كى ئىزدەپ ئۆزىنى ئۆزى پەر ئۇرۇر،
قېرىنىڭ قولىدىن نېمە ئىش كېلۇر.
كېلىپ جۇملەئى پەهلەۋانىم بۇ رەڭ،
كۇچى يەتمەدى، هەربىرى قىلدى جەڭ.
ئەگەر بولسە يۈزمىڭ مۇنىڭدەك كىشى،
بۇ ئىبرمەس مۇنىڭدەك قېرىنىڭ ئىشى.»
ئەمر ئۇشبۇ ئويىنى كەچۇرگەن زەمان،
كى فۇرخار مەيدانغە كىردى هەمان.
ئالىپ قولغە چۇبدەستەئى شىرى مەرد،
ئۇرۇپ ئىبردى قارۇننى خوب چىقتى دەرد.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئاتىدىن يېقىلدى، ئاچىلدى ئىگەك،
سىنىپ ئىككى - ئۈچ تال قۇبۇرغە سۆڭەك.
كى باغلاپ ئالىپ چىقتى ئىتەككىنە،
تۇتۇپ بەندىگە سالدىلار بەككىنە.
بىروق ئەللاھ دەپ سالدى لەشكەرگە ئات،
قىلىپ تېيرى باران ئۇ قاتىدىن بۇ قات.
كى جەڭگىدە بولدى قىيامەت جەھان،
كىشى كۆزمەگەندۇر زامانى زامان.
نە رۇستەم نە سامۇ نە ئەفراسىياب،
نە گۇرشەست نە ئىسكەندەرۇ نې سۇھاب.
كى جەڭ بولدى ئانداغ بەيابانۇ غول،
ئانا قىزغە باقماي ئاتاغە ئوغۇل.
قاچىپ كۇفر ئېلى بىرلە نۇشىروان،
مۇسۇلمان بولۇپ بەئزى تاپتى ئەمان.
ئەمرنى ئالىپ بەندەدىن ئۇشبۇ ئەر،
كى ئۇل بارگاھىغە كەلدى بۇلەر.
ئەمرنى ئىقابىەنددىن ئالغان زامان،
سويالدى تېرەسى يىغاجدىن رەۋان.
قويۇپ ياتىلار تەكىيەنى بىرنېچە،
ياتىپ كۆردى تۇشنى بۇ يەڭلىغ كېچە.
خەلىل ئۇل كېچە يەتتى ھازىر بولۇپ،
ئالىپ سۇنى ئىلكىدە نازىر بولۇپ.
دېدى: «ئەي پىسەر بىر قارالاڭ ماڭا،
كى ئىش بۇيرۇسە ھەق تەئالا ساڭا.
كى خاتۇنۇ فەرزەندىڭ ئولسە بۇ خىل،
بۇ خىزمەتنى تەرك ئەيلەدىڭ سەن بۇيىل.
بۇ ئىشلارغە بولدى خۇدادىن غەزەب،
نە سەگدۇركى قارۇنى دەپ بىئەدەب.
ئانىڭ بەندكە سالماقغە سىزنى نە ھەد،
قىلۇر ئۇشبۇ رەڭ ھەقدىن ئولغاچ جىھەد.»
يېڭى باشدىن كىيدۇرۇپ خىلئەتىن،
ئالىپ تۇتتى بىر جامدا شەربەتىن.
ئەمر جامى شەربەتنى ئىچكەن زامان،
سىھەت تاپتىلار ئويغانىپ شول زامان.
بۇ قارۇننى كەلتۇردىلەر قاشىغە،
كى بەردى ئىگىننى ئاياغ - باشىغە.
دېدى: «بېرى كەل، ئەمدى بولمە يىراق،
ئايىتقىل مېنى قانچە ئۇردۇڭ تاياق؟»
دېدى بۇ لەئىن: «خاتىرىمدا مېنىڭ،
ساناپ سوققانىم بارکى ئون ئىككى مىڭ.»
ئەمر دېدى: «سەندىن ئەمەسدۇركى ئول،
كى فەرزەندىم ئولغىل، مۇسۇلمان بول.»
بۇ سەگ دېدىكىم: «تۇت سەلاھدا مېنى،
سەلاھ بىرلە تۇتقىل تالادا مېنى.
بولايىن مۇسۇلمان ئەز جانۇ دىل،»
بۇ سۆزدىن سەلاھ بەردىلەر نەچچە خىل.
مىنىپ ئاتىغە قويدى تىغى كەمان،
ئەمر تۇتتىلار ئەسلى بەرمەي ئەمان.
يانىپ ئاغزىدا بۇ لەئىن كۇفرىدىن،
مۇسۇلمان بولۇپ تۇردى قورقۇنجىدىن.
مۇبارەكلەبان بارچە لەشكەر بۇرۇن،
مۇڭا بەردى مۇقبىل يانىدا ئورۇن.
بۇ سەگ يۈردى خىزمەتىدە نەچچەند مەھەل،
بولۇپ بىركۈنى خالى، يوق ئېردى ئەل.
مۇبەششىرەنىڭ گەردەنىگە سوقۇپ،
سىيەھ قەيتاسنى ئالدى مىندى توقۇپ.
چېقىپ ئۆز مەكانىغە كەتتى بەدەر،
بۇ ئىشلاردىن ئولدى ئەمرغە خەبەر.
دېدىلەر: «چىقار باشىغە ئۇشبۇ ئات،
كى تاپماس بۇ ئالەمدە ھەرگىز نىجات.
بۇ سەگ ئۆز مەكانىغە يەتمەپ ئىدى،
بۇ ئات ۋەھمىدىن ئانچە غەم يەپ ئىدى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

فەسلى داستان، قۇباد شەھرىيارنىڭ ئوغلى سەئىد كېلىپ قارۇننى تۇتۇپ كەلگەنى، خاجە ئۇمرى مەدايىنغە بارىپ ئاشقەزبولۇپ بەختەكنى ئۆلتۈرگەنى، گوشتى ھەرسە فۇشۇرۇپ نۇشرۋانغە يېدۈرگەنى

ئىشتىمەك كېرەك قىسسەھايى كەلام،
قىلۇر راۋى سۆزنى بۇ يەڭلىغ تەمام.
زەمانى كەمالىغە يەتتى قۇباد،
ئالىپ ئىردىلەر قىز، بولۇپ ئىككى قات.
سەفا شاھىنىڭكى قىزى ئىردى بۇ،
كى ۋەقتى تۇغۇپ بىر ئوغۇلنى شۇبۇ.
قويۇپ شاھ سەئىدى مۇنىڭ ئاتىنى،
قىلىپ تەربىيەت ئانچە ھەيھاتىنى.
كەمالىغە يەتتى قىلىپ دەغدەغە،
كى ئوغراپ بارۇرلار ئەمىر ئالدىغە.
شەھال زەڭگى دەپ بار ئىدى بىر مەرەز،
زەبەردەست ئىدى، قەددى يۇز ئالتە گەز.
مۇنى تۇتتىلار تۇغچى پەيكەر بىلەن،
مۇسۇلمان بولۇپ يۈردى لەشكەر بىلەن.
يېتىپ ئىردى دەريادىن ئۆتمەك ئۇچۇن،
ئەمرنىڭ دىيارىغە يەتمەك ئۇچۇن.
بۇ ئەسنا ئىدى سۇدىن ئۆتمەك ئىشى،
ئوغانلار يېتىپ كەلدى ئونمىڭ كىشى.
بۇلارنى مۇسۇلمان قىلىپ ئول زەمان،
بۇ يەردىن ئۆتۈپ يولغە بولدى رەۋان.
بارۇر ئىردى ناگاھ بۇ سول قول بىلەن،
بىر ئاتلىغ بارادۇر كېتىپ يول بىلەن.
دېدى شاھ سەفا: «ئەي پىسەر پاك زات،
باباڭنىڭ ئاتىدۇر ئوشۇل منگەن ئات.
سىيەھ قەيتاس دەرلەر ئاتىنى مۇنىڭ،
بۇ ئات بولغۇسىدۇر ئەمر ھەمزەنىڭ.
سەئىد شاھ قارۇننى تۇتتى بارىپ،
رەۋان بولدى قارۇننى، ئاتنى ئالىپ.
ئەمر قاشلارىغە كېلىپ ئۇشبۇ ھال،
كۆرەشتى، تانۇشنى سوراپ ھەسبە ھال.
باقىپ سەئىدى شاھى ئۇ يانۇ بۇ يان،
دېدى: «ئەي پەدەر، ئول ئاتام يوق، قايان؟»
بىلىپ ئۆلگەنىن چاك ئەيلەپ يۇزىن،
قىلىپ پارەلەر يەرگە ئۇردى ئۆزىن.

ئېتەكلەر تولۇپ ئاقتى كۆز ياشىدىن،
يەنە بولدى ماتەم يېگى باشىدىن.
خۇرۇشىدىن ئولدى زەمىن ئاسمان،
نېچۇككىم فىراقى يەتىملىك يامان.
بۇ ئەسنادا قارۇننى كەلتۇردىلەر،
كى بولماي مۇسۇلمان ئۆلتۇردىلەر.
ئەدەندىن كۆچۇپ يۈردى بۇ ئەسرىدە،
مەقام ئەتتى دەريا لەبى بەسرىدە.
خاجە ئۇمرى ئىجازەت تىلەپ بۇكېچە،
كىشى ئالدى ھەمراھ قىلىپ بىرنېچە.
ياساپ سۇرەتىن بۇ قىلىپ چىقتى پات،
ئۆزىگە قويۇپ ئۇستە پوستەكچى ئات.
كى ئاشقەز بولۇپ چاسۇدا شول زەمان،
دۇكانى تۇزۇپ ئاش پۇشۇردى رەۋان.
بولۇپ بارچە ئاشقەزلەدىن ئۇستەراق،
ئاشى مىزەلىك، نان ئېتىپ ئانچە ئاق.
شەھەر خەلقىغە داڭ كېتىپ بۇ ئىشى،
يېمەككە كېلۇر ئىردى بارچە كىشى.
كى بەختەك كېلىپ بىر كۈنى ئاش يېدى،
بۇ تەئىرىنى نۇشرۋانغە دېدى.
خاجە ئۇمرىنى چىرلاتتى نۇشرۋان،
بۇيۇردى ھەرسە ئېتەرگە رەۋان.
كى بەختەكنى ئىزدەپ خاجە ئۇمرى نېچە،
ئۆيگە چىقىپ باقتىلار بۇ كېچە.
كىرىپ چىقتىلار ئۆيدە يوق بۇ لەئىن،
تاپىپ چىقتىلار تۆۋەئىخانەدىن.
كى ئۆلتۇردىلەر تېرەسىنى سويۇپ،
فۇشۇردى رەۋان ئوت قالاپ، سۇقۇيۇپ.
ھەرسەگە سالدى گوشىنى ئالىپ،
جۇبەسىنى نۇشرۋانغە سالىپ.
بۇ ئاشنى خاجە ئۇمرى چىقاردى رەۋان،
يېدى بارچە ئەل بىرلە نۇشرۋان.
چۇجالماق، ئۇزۇلمەك بۇ گوشىنىڭ ئىشى،
يەنە شاھنىڭ سىندى ئىككى تىشى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

قىلىپ بەختىيارەك بۇ يەڭلىغ ھەۋەس،
دېدىكىم: «خاجە ئۇمزى بۇ ئاشقەز ئەمەس.
بولۇر ئېردى ھەيۋان گوشى بولسە بوش،
ئاتامىنىڭكى ئالدى چۇجالغان بۇ گوش.
يەپ ئولتۇرمىش ئېردى خەلايىق تىتىپ،
ئارىغ بەختىيارەككە قويدى ئىتىپ.
ئەمىر قاشلارىغە خاجە ئۇمرى رەۋان،
بارىپ قىلدى بۇ قىسسەلەرنى بەيان.
بولۇپ شادىمان بۇ تەمامى سىپاھ،
كۆچۈپ يۈردى شەھرى مەدايىنە راھ.
كېلىپ قىلدىلار بارگاھى يانا،
بىر ئادەم قاچىپ كەلدى بىردەم يانا
دۈئالار قىلىپ دېدى: «ئەي شەھرىيار،
مەلىكە پەرى گەۋھەرى تاجدار.
تۇتۇپ كۆز جەمالىڭغە چىرلايدۇ ئول،
ئانىڭ ھالىدىن ئەمدى ئاگاھ بول.»
ئەمىر شول زەمان كامران ئولدىلار،
مەلىكە قاشىغە رەۋان ئولدىلار.
كۆرۈپ گەۋھەرى تاجىنى ئوشبۇھال،
كى مەجلىس قىلىپ بولدىلار پايمال.
ئەمرنى بۇ رەڭ كۆردى ئەيىار گەر،
بۇ سەگ قىلدى نۇشرۇانغە خەبەر.
كېلىپ بەختىيارەك قاراڭغۇ كېچە،
ئەمرنى تۇتۇپ چىقتى سەھراغىچە.
بارىپ بىر بەياباندا يەرنى ئويۇپ،
كۆمۈپ سالدى ئاندا ئەمرنى قويۇپ.
خاجە ئۇمرى چىقىپ ئىزدەدىلەر بىروق،
بۇ ئالەمنى ئىستەپ ئارىغ باقتى يوق.
بەناگاھ خىتاي مۇلكىنىڭ باشىدىن،
چەرىك كەلدى خاقانىنىڭ قاشىدىن.
بۇ لەشكەرگە سەردار ئولۇپ بىر ھەكىم،
كېلىپ ئېردى بىلمىش يەنە ھەرنەكىم.
سالىپ قۇرئىنى كۆردى بەندە ئەمر،
خەلاس ئولماقى ئىلكىدە مۇنتەقىز.
تىكىپ خەيمە ئول دەم قازۇق قاقتىلار،
قازۇق بارمادى، ئاختارىپ باقتىلار.
كى بىر چىقتى ساندۇق بۇ يەردىن يۇغان،
بۇ ساندۇقدىن ئالدى ئەمرنى بۇيان.
دېدى بۇ ھەكىم: «ھەمزە بولسە شۇبۇ،»
كۆرەشتى ئوشۇل دەم ئەمر بىرلە بۇ.
خاجە ئۇمرى بۇ ئەسنادا ئاڭلاپ خەبەر،
كى دۇزاد ئاشقىرنى يەتكۇردىلەر.
بۇ ھاكىمنى لەشكەرگە كەلدى ئالىپ،
كى شاد ئولدىلار شادىيانە چالىپ.
بۇ ئەسنادا بولدى خەبەر ئۇشبۇ خىل،
دېدى: شەرقدىن كەلدى ئول قەھقەۋىل.
بۇ كافەر زەبەردەست ئىدى ئادى ئول،
بەھادۇر ئۆزى، لەشكەرى ئانچە غول.
بولۇپ تەئرىفى - تەۋسىفى ئۇشبۇ رەڭ،
كېلىپ ئاتىغە سوقتى بۇ تەبلى جەڭ.
بۇ كافەرنى مەيدانغە كىرگەن زەمان،
تۇتۇپ مالىك ئۆلتۇردى بەرمەي ئەمان.
بولۇپ سەختى جەڭ ئانچە قانلار ئاقىپ،
يانىپ تۇشتىلەر تەبلى گەشتى قاقىپ.
ئەمر ئېردى مەجلىس بىلەن پايمال،
ئەمرگە يېتىپ كەلدى ۋەقتى زەۋال:
«كى ئەي پاك سۇلتانى ئالىي ئەرەب،
كېلىپدۇر ھەبەشدىن تەۋىل زەڭگى دەپ.
ئۇمەر ئىبنى شەددات قانىن ئالغۇدەك،
شەھەر خەلقى دەرۋازەنى ئەتكۇدەك.»
ئەمر دېدى: «قىلسام بارۇرنى ھەۋەس،
مېنىڭ بارماقسم خۇب مۇناسىب ئەمەس.
ئاڭا بارسۇلار پەھلەۋانى زەمان.»
بۇ سۆزدىن بولۇپ لەندۇھۇر كامران.
كى ئول دەمدە تەيىار ئولۇپ پىرۇ ياش،
رەۋان بولدى يولغە ئالىپ ئابۇ ئاش.
كېلىپ مەرغىزارىغە تۇشتى. بۇلەر،
بولۇپ مەككە بۇزرۇگلارىغە خەبەر.
بۇلارنى كۆرۈپ چوڭ - كىچىك بارچە ئەل،
تەۋىل زەڭگى كەلمەپ ئىدى بۇ مەھەل.
كېلىپ زەڭگىلەر تاڭلاسى ئۇشبۇ رەڭ،
كى مەيدانغە كەلدى سوقۇپ تەبلى جەڭ.
كېلىپ لەندۇھۇر زەڭگىنىڭ قاشىغە،
سالىپ گۇرزە زەخم ئۇردىلار باشىغە.
يانىپ تۇشتى لەشكەرگە تاپتى قەرار،
بۇلۇپ ئېردى ھەم لەندۇھۇر زەخمدار.
يەنە بولمادى نەچچە كۈن جەڭ ئىشى،
كى ئەۋۋەل ساقايدى بۇ زەڭگى كىشى.
ساقايماپ ئىدى لەندۇھۇر زەخمدىن،
چىقىپ تۇردى مەيدانغە زەڭگى لەئىن.
بولۇپ ئىككى لەشكەر تەقابۇل بۇ دەم،
چالىپ تەبلى جەڭلەر تىكىپ تۇغ - ئەلەم.